

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

นวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง

จังหวัดพิษณุโลก

Inno-Life of Buddhist Wisdom to Sustainable Tourism of
Noenmaprang District, Phitsanulok Province.

โดย

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม)

พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง)

พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว)

พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย)

ณัฏยาณี บุญทองคำ

จุมพต อ่อนทรวง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU 65019

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

นวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง
จังหวัดพิษณุโลก

Inno-Life of Buddhist Wisdom to Sustainable Tourism of
Noenmaprang District, Phitsanulok Province.

โดย

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม)

พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง)

พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว)

พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย)

ณัฏยาณี บุญทองคำ

จุมพต อ่อนทรวง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU 65019

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Inno-Life of Buddhist Wisdom to Sustainable Tourism of
Noenmaprang District, Phitsanulok Province.

By

Phrakrupaladsuwattanabuddhikun (Suthep Deeyiam)

Phrakrurattanasutaphorn (Teeradet Photong)

Phrarajrattanasudhi (Khaunrak Gaesonbau)

Phramahatevaprakas (Tevaprakas Makklay)

Nattayanee Boontongkham

Chumphot Onsuang

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buddhachinaraj Buddhist College

B.E. 2565

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU 65019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	นวัตวิถีสู่ภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
ผู้วิจัย:	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ, ดร. (สุเทพ ดีเยี่ยม), พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง), พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว), พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย) ญาณยาณี บุญทองคำ และจุมพต อ่อนทรวง
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง “นวัตวิถีสู่ภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ พระสงฆ์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปรางจำนวน ๒๔ ท่าน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๐ ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า

๑) การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ได้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้ ๑) ประวัติความเป็นมาของอำเภอเนินมะปราง ๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ๓) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและวัฒนธรรมของชุมชน ๔) ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน ๕) เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสทั้งความงามของธรรมชาติ วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรม และได้ร่วมกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกับชาวบ้าน

๒) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า สิ่งที่ควรพัฒนาได้ในปัจจุบัน คือ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการป้ายสินค้า โดยคำนึงถึงรูปแบบดังนี้ ๑) มีความแข็งแรง ๒) มีราคาขายที่เหมาะสม ๓) สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ๔) ความงาม ๕) มีความสะดวกสบายในการใช้งาน ๖) การดูแลรักษา ๗) มีความปลอดภัย ๘) การขนส่งที่รวดเร็ว

๓) การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ใน การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวฯ สามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่ สำคัญๆ ได้ ๗ ด้าน ซึ่งสามารถกำหนดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ ตามคำแนะนำของ ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการ แก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้าน กิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

คำสำคัญ : นวัตกรรม, วิถีพุทธ, การท่องเที่ยว

Research Title: Inno-Life of Buddhist Wisdom to Sustainable Tourism of Noenmaprang District, Phitsanulok Province.

Researchers: Phrakrupaladsuwattanabuddhikun, Dr. (Suthep Deeyiam), Phrakrurattanasutaphorn (Teeradet Photong), Phrarajrattanasudhi (Khaunrak Gaesonbau), Phramahatevaprapas (Tevaprapas Makklay), Nattayanee Boontongkham and Chumphot Onsuang

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhachinaraj Buddhist College

Fiscal Year: 2021/2565

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research on “Inno-Life of Buddhist Wisdom to Sustainable Tourism of Noenmaprang District, Phitsanulok Province.” research subject 1) To develop a knowledge set of local wisdom to promote tourism in Noen Maprang District Phitsanulok Province. 2) To develop community products to promote tourism in Noen Maprang District Phitsanulok Province. And 3) To build tourism potential in Noen Maprang District Phitsanulok Province It is a qualitative research method. The researcher focused on the development of ecotourism routes. By the method of in-depth interview. Key Informants which is a representative of the community government agency monk and 24 people who are involved in tourist attractions in Noen Maprang District. and Focus Group Discussion with 10 related persons

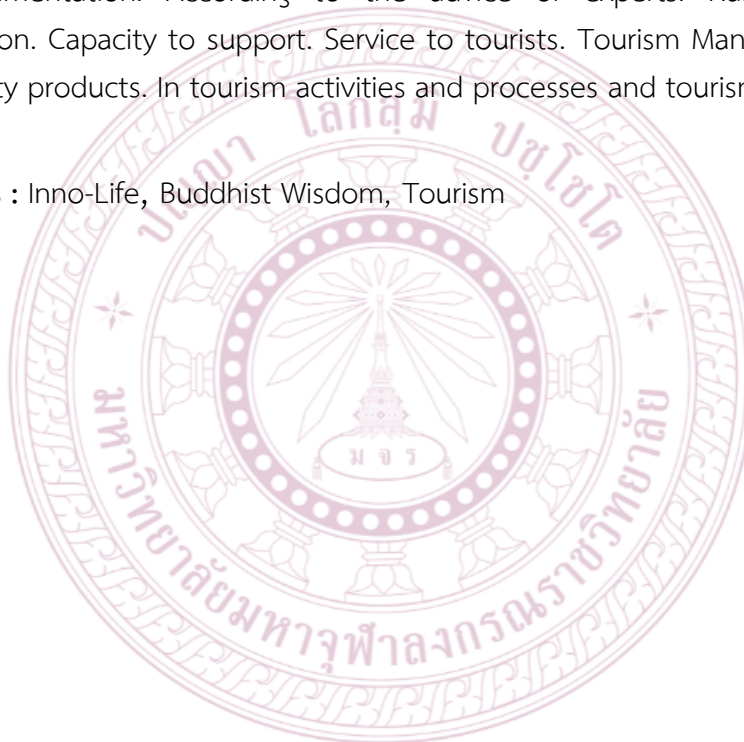
The results that

1) Development of local wisdom knowledge kits to promote tourism in Noen Maprang District Phitsanulok Province. found Received a set of knowledge and local wisdom to promote tourism in Noen Maprang District Phitsanulok Province as follows : 1) History of Noen Maprang District. 2) Tourism resources of Noen Maprang District Phitsanulok Province. 3) Local wisdom showing the relationship between the physical environment and the culture of the community. 4) Products from local wisdom From agricultural products to community products. 5) Community tourism routes in Noen Maprang District Phitsanulok Province. Where tourists will experience the beauty of nature, lifestyle, social culture and participated in community product making activities with the villagers

2) Development of community products to promote tourism in Noen Maprang District Phitsanulok Province. Found What should be developed in the beginning is the development of packaging and product labeling. taking into account the following formats : 1) Is strong. 2) Have a reasonable selling price. 3) Able to meet the needs of users. 4) Beauty 5) Is comfortable to use. 6) Maintenance 7) Is safe. And 8) Fast transportation.

3) Building potential in tourism in Noen Maprang District Phitsanulok Province. Found lin managing the capacity building in tourism. Ccan be used as a strategy or important elements in 7 aspects which can determine the order of need for implementation. According to the advice of experts. Namely Community Participation. Capacity to support. Service to tourists. Tourism Management. Tourism community products. In tourism activities and processes and tourism resources

Keywords : Inno-Life, Buddhist Wisdom, Tourism

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์เรื่อง “นวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก “Inno-Life of Buddhist Wisdom to Sustainable Tourism of Noenmaprang District, Phitsanulok Province.” นี้ สำเร็จเสร็จสิ้นได้ด้วยความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่ายดังนี้

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ให้โอกาสแก่ผู้วิจัยจากวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชได้ทำวิจัยศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและเป็นผลงานทางวิชาการ

ขอขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระสุธีรัตนบัณฑิต รองศาสตราจารย์ ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และบุคลากรทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีเมตตาตรวจงานวิจัยคอยเสนอแนะแก้ไขเพื่อให้งานออกมาสมบูรณ์ที่สุด ตลอดจนอำนวยความสะดวกทุกอย่างแก่คณะผู้วิจัย

ขอพระคุณคณะกรรมการผู้ตรวจงานวิจัยทุกท่านที่เมตตาเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยให้แก่คณะผู้วิจัย ซึ่งจะทำให้ผลงานออกมาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และได้นำมาปรับปรุงแก้ไข

ส่วนดีที่เกิดจากงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอถวายบูชาพระรัตนตรัย คุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ มารดาบิดา และผู้มีพระคุณทุกท่าน ตลอดจนทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

พระครูปลัดสวพัฒน์พุทธิคุณ และคณะ

๕ กันยายน ๒๕๖๕

สารบัญ

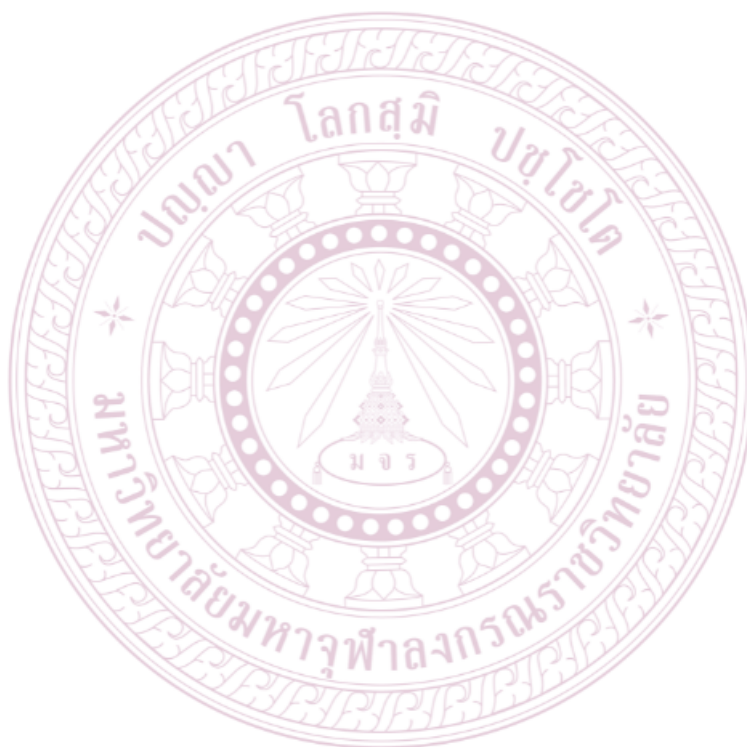
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ.....	ซ
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม.....	๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	๘
๒.๓ แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน.....	๑๔
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว.....	๑๙
๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีด้านภูมิสารสนเทศการท่องเที่ยว.....	๓๒
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๒
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๔๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๕๐
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๕๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๖
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๕๘
๔.๑ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก.....	๕๘

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
๔.๒ แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก.....	๗๕
๔.๓ ภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก.....	๘๓
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๙๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๙๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๙๙
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๐๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๑๑
บรรณานุกรม.....	๑๑๓
ภาคผนวก.....	๑๑๘
ผนวก ก แบบสัมภาษณ์งานวิจัย.....	๑๑๙
ผนวก ข หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากการวิจัย.....	๑๒๔
ผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับของโครงการ.....	๑๒๖
ผนวก ง แบบสรุปโครงการ.....	๑๒๙
ผนวก จ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๑๔๑
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๔๔

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๔๙
๔.๑ สรุปองค์ความรู้ชุดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก.....	๗๔
๔.๒ สรุปองค์ความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว.....	๘๒
๔.๓ สรุปองค์ความรู้การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว.....	๙๓
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๙๖

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๔.๑ แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาท่าพล.....	๖๐
๔.๒ ผูกค้างคาวบินออกจากถ้ำในเขตบ้านมุงเหนือ.....	๖๑
๔.๓ ผ้ามัดหมี่ลายขอมะปราง.....	๖๔
๔.๔ ผ้าย้อมสีธรรมชาติ.....	๖๔
๔.๕ มะม่วงกวนหรือส้มลิ้ม อำเภอเนินมะปราง.....	๖๕
๔.๖ ซาลาเปาไส้มะม่วง บ้านคลองขี้รัง.....	๖๖
๔.๗ การทอเสื่อกก บ้านผารังหมี่.....	๖๗
๔.๘ ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม ที่ผลิตจากมะม่วง.....	๖๘
๔.๙ ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม ที่เป็นผ้าทอพื้นเมือง.....	๖๘
๔.๑๐ แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านผารังหมี่.....	๗๒
๔.๑๑ แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านหัวเขา.....	๗๓
๔.๑๒ โคมไฟจากการจักสานจากไม้ไผ่.....	๗๖
๔.๑๓ เครื่องชงกาแฟจากต้นไผ่.....	๗๗
๔.๑๔ กระปุกออมสินจากต้นไผ่.....	๗๗
๔.๑๕ กล่องใส่กระดาษชำระจากต้นไผ่.....	๗๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ร่ำรวยด้วยประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติมาช้านานและด้วยกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนให้ผู้คนสามารถเดินทางด้วยความสะดวกรวดเร็ว ส่งผลต่อการเป็นจุดหมายหมายในการท่องเที่ยวของประชาคมโลกมานับกว่า ๕๐ ปี โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวต่างชาติรวมทั้งหมด ๓.๐๖ ล้านล้านบาท โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในไทย ๓๙.๗๗ ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ ๑๒ ของ GDP ปฏิเสธไม่ได้ว่าการดำรงอยู่ของกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศมาอย่างยาวนาน

ในด้านการส่งเสริมศักยภาพเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในระดับฐานรากนั้น ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ได้กำหนดกรอบด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการเพื่อตอบสนองต่อโจทย์การพัฒนารองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ^๑

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมา มีการดำเนินการร่วมกันจากหลากหลายหน่วยงานเพื่อ อำนวยความสะดวก สร้างความเชื่อมโยง และกระจาย การท่องเที่ยวออกสู่เมืองรองมากขึ้น รวมถึงมีการ ก่อสร้างเครือข่ายถนนเชื่อมโยงจุดผ่านแดนของ ประเทศเพื่อนบ้านเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวใน ภูมิภาค โดยในปี ๒๕๖๓ มีการดำเนินงานที่สำคัญที่ สนับสนุนการบรรลุเป้าหมาย อาทิ การจัดทำ แผนแม่บทการพัฒนาโครงข่ายทางรถไฟ สนับสนุน เขตเศรษฐกิจพิเศษ การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ ของสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร โครงการพัฒนาเมืองการค้าและการท่องเที่ยวชายแดน ของกรมท่าอากาศยาน และ โครงการส่งเสริมและ พัฒนาการท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาช่วยในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ เกิดประสิทธิภาพของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม^๒

องค์กรภาครัฐได้มีแนวทางในหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยได้ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลผลิตภาคการผลิตและบริการของภาคบริการให้มีความเข้มแข็งและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลผลิตภาคการผลิตและบริการของภาคบริการให้มีความเข้มแข็งและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลผลิตภาคการผลิตและบริการของภาคบริการให้มีความเข้มแข็ง

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), กรุงเทพฯ, ๒๕๖๐.

^๒ การท่องเที่ยว แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ < http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/๒๐๒๑/๐๑/๐๖_NS_๐๕.pdf > หน้า ๒๗๒.

เศรษฐกิจโดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์มั่นคงมั่งคั่งยั่งยืนเพื่อสนับสนุนส่งเสริมยกระดับผลิตภัณฑ์และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อให้สามารถจำหน่ายได้และมุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากล

หนึ่งในแนวคิดดังกล่าวของภาครัฐเพื่อสนองโจทย์ดังกล่าวนั้นพบว่ากรมการพัฒนาชุมชนได้ริเริ่มแนวคิดนวัตกรรมวิถีในการจัดการชุมชนเพื่อให้มีศักยภาพพร้อมรองรับการเป็นเจ้าบ้านที่ดีชวนกันคิดชวนกันทำผลิตสินค้าและบริการรวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูดและมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนเพื่อกระจายรายได้ให้คนในชุมชนอันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๖๑ซึ่งเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและประสบความสำเร็จในบางพื้นที่มาโดยลำดับ

อย่างไรก็ดีนับจากการเกิดวิกฤตการระบาดทั่วของไวรัสโคโรนาพ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๓ ที่เกิดการระบาดทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙; โควิด-๑๙) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคมพ.ศ. ๒๕๖๒และประเทศไทยเริ่มในเดือนกุมภาพันธ์อันนำมาสู่การประกาศรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศและจำกัดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้คนเป็นเวลาหลายเดือนในกลางปีพ.ศ. ๒๕๖๓เพื่อสนองต่อการป้องกันการดำเนินของโรคดังกล่าวทำให้ส่งผลกระทบต่อแนวคิดนวัตกรรมวิถี (นวัตกรรมวิถี) ในการจัดการชุมชนเพื่อให้มีศักยภาพพร้อมรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจจากภาคบริการที่ประสบกับวิกฤตภาคบริการและทำให้ขาดรายได้ไปจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจโดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิมไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควรภายใต้วิกฤตที่มีการจำกัดการเคลื่อนย้ายของผู้คน

แต่จากการรายงานผลการแพร่ระบาดของโรคในประเทศไทยดังกล่าวในกลางปีพ.ศ. ๒๕๖๓ประเทศไทยอยู่ในจุดที่ได้รับการยอมรับเรื่องการป้องกันโรคระบาดจากนานาชาติและวิถีชุมชนชนบทเป็นส่วนหนึ่งที่โอบอุ้มรากฐานของการดำเนินไปของเศรษฐกิจในฐานรากภายใต้วิกฤตทำให้พบว่าจุดแข็งของชุมชนบนฐานของการใช้ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในชนบทไทยทั้งในด้านวัฒนธรรมประเพณีการสร้างอัตลักษณ์ความรู้ทักษะความเชื่อและพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนคนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติสามารถปรับตัวเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดทั้งของบุคคลชุมชนและสังคมจึงแสดงได้ประจักษ์ชัดว่าภายใต้วิกฤตทั้งทางเศรษฐกิจหรือสาธารณสุขภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงและอยู่รอดของชุมชนไทย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาศึกษาเพื่อหารูปแบบนวัตกรรมวิถีของชุมชนภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลกซึ่งเป็นพื้นที่อำเภอรอยต่อกับจังหวัดพิษณุโลกจังหวัดพิจิตรที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการจนอยู่รอดได้ภายใต้วิกฤตดังกล่าวอีกทั้งบริบทพื้นที่ยังมีความหลากหลายมีทั้งอุทยานแห่งชาติแหล่งท่องเที่ยวและจุดแข็งด้านภูมิปัญญาวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สำคัญอำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลกเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการค้นหาศักยภาพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อสร้างชุดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อสร้างศักยภาพเชื่อมโยงท่องเที่ยวเชิงชุมชนกับเมืองหลักและเมืองรองและศึกษาเพื่อสร้างapplication นวัตกรรมวิถีของชุมชนภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลกเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๒.๓ เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาโครงการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นศึกษาความเป็นมาของผู้คนในท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมภูมิปัญญา รวมถึงประเพณีที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน เพื่อนำไปสู่การยกระดับทุนทั้งที่อยู่ในตัวคน และกระจายอยู่ในสถานที่ต่างๆ ให้รวบรวมเป็นหมวดหมู่ และง่ายต่อการบริหารจัดการของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาของเยาวชนในสถานศึกษา ประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างความรักและหวงแหนวัฒนธรรมชาติพันธุ์วรรณนาในท้องถิ่นของตน ที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเพื่อต่อยอดการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ผลักดันให้ภาครัฐขับเคลื่อนเป็นนโยบายสาธารณะ และบูรณาการการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างทั่วถึง ที่ส่งเสริมการขับเคลื่อนโครงการ OTOP นวัตกรรม ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาเรื่อง “นวัตกรรมวิถีของชุมชนภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” ของอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลกครอบคลุมเนื้อที่ ๑,๗๗๕ ไร่เขตการปกครองย่อยออกเป็น ๗ ตำบล ๗๗ หมู่บ้าน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

๑.๔.๓.๑ ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ จำนวนประชากร ๕,๒๙๐ คน จำนวน ๑,๓๑๗ หลังคาเรือน (งานทะเบียนราษฎร สำนักปลัดเทศบาล, ๒๕๕๙)

๑.๔.๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้แทนเครือข่ายที่เข้าร่วมเป็นแกนนำในการสืบค้นภูมิปัญญา และต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ พัฒนาชุมชนจังหวัด พัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และภาคประชาชน ได้แก่ กลุ่มองค์กร ปราชญ์ชุมชนและเครือข่ายเอกชน จำนวน ๒๔ คน ในการขับเคลื่อนโครงการเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่ความเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจชุมชน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา การดำเนินการวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมชีวิตของชุมชน ภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลก ใช้ระยะเวลา ๑ ปี ในกรอบปีงบประมาณ ๒๕๖๕ (โดยเริ่มตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๔- ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕)

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

นวัตกรรม หมายถึง การทำให้วิถีชีวิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ และบริการ เป็นการพัฒนาแบบเปิดระบบจากภายนอกสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความแข็งแกร่ง ดึงอัตลักษณ์ชุมชนดั้งเดิมที่เน้นความเรียบง่าย ซึ่งดำเนินมาชั่วอายุคน สัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแหล่งชุมชนนั้น มาสร้างเสน่ห์ให้นักท่องเที่ยวประทับใจ พร้อมซื้อสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในชุมชนกลับไปด้วย

ภูมิปัญญาวิถีพุทธ หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นความรู้ของชาวบ้านที่ถ่ายทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบันและความรู้นั้นเป็นความจริง เป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นระบบความคิดและวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ของมนุษย์ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม แนวความคิดและวิธีการดังกล่าวเกิดจากการสังเกต หรือใช้วิธีการอย่างอื่นจากประสบการณ์หลายๆ ครั้ง แล้วสรุปออกมาเป็นความเชื่อ ความศรัทธา ความกลัวหรือแนวคิดอื่นๆ ที่ยึดมั่นร่วมกันและเป็นอุดมการณ์ในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นตำรายาสมุนไพร การประดิษฐ์วัตถุโบราณต่างๆ เครื่องรางของขลัง วรรณกรรมพื้นบ้าน (เพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน สำนวนสุภาษิต การละเล่นพื้นบ้าน) ซึ่งล้วนแล้วแต่เขียนด้วยภาษาล้านนาเท่านั้น ถ้าหากคนในชุมชนได้มีความรู้เกี่ยวกับภาษาล้านนาก็จะสามารถนำความรู้หรือภูมิปัญญานั้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ และปัจจุบันก็มีการนำภูมิปัญญามาใช้แต่ผู้ใช้อาจจะยังขาดความรู้ที่ถูกต้องจึงควรมีการศึกษาข้อมูลที่ถูกต้องนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนการฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว เมื่อมีการท่องเที่ยวเป็นสื่อในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เจ้าของท้องถิ่นที่จะตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในแง่ของการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวและช่วยกันฟื้นฟูอนุรักษ์ไว้ เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น เช่น การหาผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมใหม่ๆ ในแต่ละตำบล อันเป็นนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ก็เพื่อการขยายฐาน สร้างรายได้เสริมในท้องถิ่น

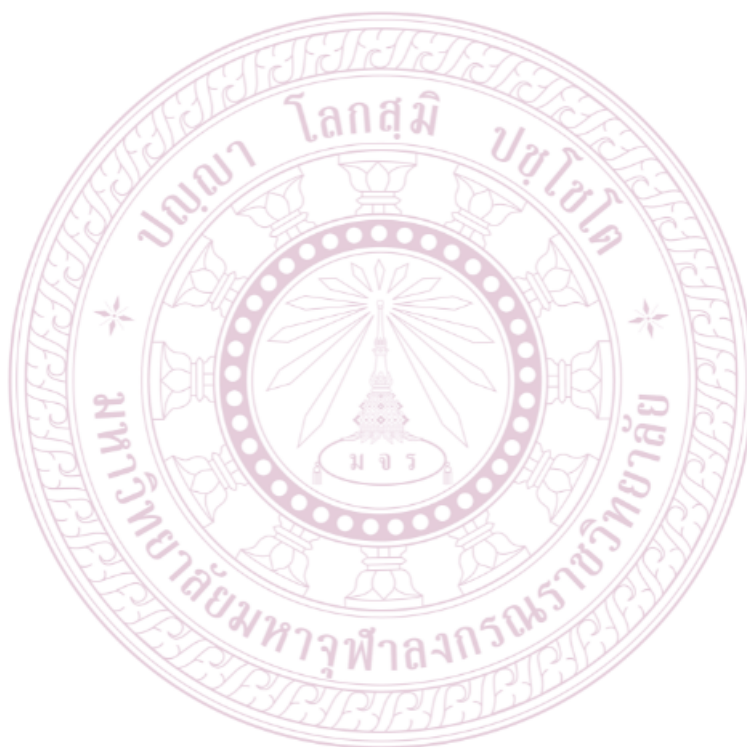
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ได้มีการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๖.๒ ได้มีการสังเคราะห์เพื่อจัดทำชุดข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๖.๓ ได้มีการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๖.๔ ชุมชนเกิดแนวคิด สร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยศึกษาเอกสารตำราแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมวิถีของชุมชนภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลก ตามขอบเขตเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมวิถี
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๒.๓ แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน
- ๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- ๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีด้านภูมิสารสนเทศการท่องเที่ยว
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมวิถี

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมวิถี

การท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมวิถีเป็นการพัฒนาต่อยอดมาจาก OTOP หรือโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยการเปลี่ยนผ่านยุคการผลิตสินค้าให้ขายได้โดยหน่วยงานรัฐ สู่การสร้างรายได้ตามความต้องการ ซึ่งหัวข้อนี้จะอธิบายความหมายของการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมวิถี

ความหมายของการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมวิถี

อภิชาติ โตดิลกเวชช์^๑ (๒๕๖๑) ให้ความหมายนวัตกรรมวิถี หมายถึง การดึงดูดผู้บริโภคให้เข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมวิถีโดยใช้โอกาสทางการท่องเที่ยวเป็นเป้าหมาย และการใช้จุดแข็งเดิมของโอท็อป คือ ผลิตจำนวนไม่มาก ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีอัตลักษณ์สักระยะส่วนที่เป็นเสน่ห์ โดยปรุงเสน่ห์ให้มีความร่วมสมัย ออกมาเป็นสินค้าและบริการ ที่นักท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้อย่างเหมาะสมกับชีวิตปัจจุบันเรียกว่า เป็นการปรุงเสน่ห์ให้เกิดการใช้งานแบบ “ร่วมวิถี ร่วมสมัย”

ธีรพงษ์ โสตาศรี^๒ (๒๕๖๒) ให้ความหมายของนวัตกรรมวิถี หมายถึง การนำคำว่า “นวัตกรรม” ผสมกับคำว่า “วิถีชีวิต” ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยไม่ใช่การนำสินค้าที่มีความโดดเด่นของชุมชนออกไปวางเสนอขายนอกแหล่งชุมชนอย่างที่เคยมีมา แต่เป็นการนำผู้คนจากข้างนอก เข้าไปสัมผัสวิถีชีวิต เรียนรู้วัฒนธรรมความเป็นอยู่ อาหารการกิน และแหล่ง

^๑ อภิชาติ โตดิลกเวชช์, กรมการพัฒนาชุมชน, <<https://www.cdd.go.th/category/directors-event/president/page/64>>, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔.

^๒ ธีรพงษ์ โสตาศรี, OTOP นวัตกรรมวิถี คืออะไร เรียนรู้ภาษาไทยจากสื่อมวลชน, <<https://www.thailandplus.tv/archives/53463>>, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔.

ท่องเที่ยวของชุมชนนั้นๆ การทำให้วิถีชีวิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการ เป็นการพัฒนาแบบเปิดระบบจากภายนอกสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความแข็งแรง ดึงอัตลักษณ์ชุมชนดั้งเดิมที่เน้นความเรียบง่าย ซึ่งดำเนินมาชั่วอายุคน มาสร้างเสน่ห์ให้นักท่องเที่ยวประทับใจ พร้อมซื้อสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในชุมชนกลับไปด้วย

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติเพื่อไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ สัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแหล่งชุมชนนั้น

นโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมที่มุ่งเน้นสร้างรายได้ และความเจริญความเข้มแข็งของเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมรการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับประเทศ คือคณะกรรมการอำนวยการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.) เป็นผู้ขับเคลื่อน และมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน เป็นผู้รับผิดชอบหลักการดำเนินงาน OTOP จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา ๑๖ ปี โดยร่วมกับหน่วยงานต่างๆ สนับสนุนส่งเสริมยกระดับผลิตภัณฑ์ และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อให้ขายได้ มุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากลทำให้ผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถแข่งขันได้ ต้องออกไปขายสินค้าตามสถานที่ต่างๆ คนในชุมชนไม่เกิดความสุขที่แท้จริง รายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้ประกอบการ หรือบางกลุ่มรายได้ไม่กระจายถึงประชาชนกลุ่มใหญ่ในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ประกอบกับรายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นกระแสหลักของประเทศ ส่วนใหญ่ตกไปอยู่กลุ่มทุนเอกชน เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ห้างร้านใหญ่ๆ ไม่ลงไปถึงฐานรากเช่นเดียวกัน

ดังนั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนผ่านยุคการผลิตสินค้า OTOP ออกจากชุมชน สู่การสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand Driven Local Economy) โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชนให้กับผู้ที่มาท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ ทั้งนี้ครอบครัวและลูกหลาน ยังอยู่ร่วมกัน ไม่ต้องแข่งขันนำผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกชุมชนเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี ชวนกันคิด ชวนกันทำ ผลิตภัณฑ์และบริการ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชน ที่มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมและใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน จำเป็นต้องส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางในรูปแบบต่างๆ ทั้งแบบ ออนไลน์ (Online) ออฟไลน์ (Offline) และแพลตฟอร์ม (Platform) ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

๑. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้กับชุมชน โดยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง

๒. เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางในการท่องเที่ยวทั้งกระแสหลัก เมืองรอง และชุมชนให้มีความโดดเด่น มีความพร้อมบนอัตลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

๓. เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบ และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ให้มีขีดความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ และนำมาต่อยอดการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเหมาะสม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๒.๑ ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นซึ่งเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หรือ เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (Indigenous Knowledge) เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและเป็นกระบวนการที่มีการสืบทอดโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมมาอย่างต่อเนื่อง มีนักการศึกษาให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

ธวัช ปุณโณทก^๓ ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเอง หรือทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้สะสม

รัตน์ บัวสนธ์^๔ ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง กระบวนการปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งอยู่ในท้องถิ่น โดยสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุขสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย บุคคลที่สามารถปรับเปลี่ยนแบบแผนชีวิตนี้เรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น

สามารถ จันทรสุรีย์^๕ ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

ประเวศ วะสี^๖ ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากข้างนอก ซึ่งลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือมี วัฒนธรรมเป็นพื้นบ้าน มีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม ละ

^๓ ธวัช ปุณโณทก, ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานทัศนะของอาจารย์ปรีชา พิณทองในเสรี พงศพิศ (บรรณาธิการ), ทิศทางหมู่บ้านไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, ๒๕๓๑), หน้า ๔๐.

^๔ รัตน์ บัวสนธ์, “บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษากับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น”, ในวารสารการศึกษาแห่งชาติ, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๔ (เมษายน – พฤษภาคม ๒๕๓๓): ๖๙.

^๕ สามารถ จันทรสุรีย์, ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๓), หน้า ๕๖,

^๖ ประเวศ วะสี, การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น : ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนา, ชนบท, (กรุงเทพมหานคร ,อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖), หน้า ๑๗.

สิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่า วัตถุธรรมเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโสซึ่งเป็นผู้มี ประสบการณ์มากกว่า

เอกวิทย์ ณ ถลาง^๗ ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญา ชาวบ้านเป็นสิ่งที่มิชอบเขต กว้างขวางลึกซึ้ง หมายถึง คตินิยม ความสันทัด การรู้เท่าทันธรรมชาติของสรรพสิ่งรอบตัวและการ เลือกเฟ้นความคิด วิธีการมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล เป็นเรื่องการสั่งสมประสบการณ์มาหลาย ชั่วคน

จากความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน สรุปได้ว่าหมายถึง องค์ ความรู้ ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ชาวบ้าน นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่าง สงบสุข โดยมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคล ทั่วไป

๒.๒.๒ ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น อันจะส่งผลถึง การพัฒนาประเทศชาติโดยรวม มีนักการศึกษาได้แสดงความคิดเห็นกับสำคัญของภูมิ ปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

พนิตนาฏ ลัคนาโมชิต^๘ ได้กล่าวว่า ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า การศึกษาภูมิ ปัญญาชาวบ้านให้เข้าใจละเอียดลึกซึ้งและถูกต้องตามหลักวิชาการ ย่อมเป็นผลให้เข้าใจภูมิปัญญา ของชาติได้ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้สามารถนำภูมิปัญญาไปใช้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากร มนุษย์และทรัพยากรวัฒนธรรมของสังคมและประเทศชาติได้อีกด้วย ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็น วัฒนธรรม เพราะเกิดจากการสร้างวัฒนธรรมของมนุษย์ สาระสำคัญของการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา ย่อมสอดคล้องกับสาระสำคัญของการสร้างสรรค์วัฒนธรรม เพื่อให้มนุษย์เกิดปัญญาหรือปรีชาญาณที่ จะเข้าถึงความจริงที่พึงรู้และประสบสิ่งที่ดีงามที่พึง กระทำ ภูมิปัญญาจึงเป็นเรื่องของความรู้ความจริง และสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ย่อมส่งเสริมและสนับสนุนกัน ความรู้ทำให้มนุษย์เข้าถึงความจริงการเข้าถึงความ จริงทำให้มนุษย์เกิดปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม รู้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดควรเว้น

วิชัย ต้นศิริ^๙ ได้กล่าวว่า มนุษย์จัดระบบการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคมไทยโดยวิธีการ ต่างๆกันด้วยสติปัญญาอันล้ำเลิศของมนุษย์ สังคมในยุคต่างๆ ได้สร้างขนบธรรมเนียมประเพณี แนว ประพฤติปฏิบัติวิถีชีวิต และทักษะของการหาเลี้ยงชีพตลอดจนความเชื่อถือทางศาสนา เพื่อสั่งสอน

^๗ เอกวิทย์ ณ ถลาง, “คำชี้แจง” ในภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๖), หน้า ๖.

^๘ พนิตนาฏ ลัคนาโมชิต, “ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ในด้านโภชนาการและการใช้ยาสมุนไพร กลางบ้าน”, ในรายงานการสัมมนาวิชาการทางวัฒนธรรมทางวัฒนธรรม: กรณีทักษิณ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๔), หน้า ๑๓๖.

^๙ วิชัย ต้นศิริ, เครือข่ายการเรียนรู้กับการศึกษาตลอดชีวิต, การศึกษาแห่งชาติ, ๒๗(๔), ๒๕๓๖, หน้า ๕,

เยาวชน เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของแต่ละสังคม กระบวนการเรียนรู้ของคนในสมัยก่อนแทรกซึมอยู่กับวิถีชีวิตประจำวันและสอดแทรกอย่างจริงจังในพิธีการต่างๆ เช่น พิธีการโกนจุกพิธีการสมรส พิธีการบรรพชา พิธีการส่งกรานต์ พิธีกรรมทางศาสนาและพิธีงานศพ จะเห็นได้ว่าพิธีการเหล่านี้เป็นบทเรียนหรือศาสนทางวัฒนธรรมและแนวปฏิบัติที่ผู้ใหญ่ตั้งใจสอนผู้น้อย สอดแทรกอยู่อย่างแนบกายและเป็นพลังจิตใจที่หลอมรวมผู้คนในสังคมให้อยู่รวมกันได้อย่างสงบ

กล้า สมตระกูล^{๑๐} ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ในอดีตและปัจจุบันการถ่ายทอดความรู้ในระบบโรงเรียน ยังจัดการเรียนการสอนโดยครูหรือนักวิชาการที่ศึกษามาคณะครูมีมาก แต่บางครั้งพบว่า ครูหรือนักวิชาการดังกล่าวมีประสบการณ์ในภาคปฏิบัติไม่มากนัก ประสบความสำเร็จในการสอน แต่ในขณะที่ผู้ที่มีประสบการณ์ลึกเฉพาะเรื่องสามารถถ่ายทอดและนำความรู้ไปปฏิบัติได้ผลดี เช่น ผู้เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา ปลูกผัก ทอผ้า จักสาน บุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” นอกจากนี้การให้วิทยากรชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวบ้านเป็นความเหมาะสมมากที่สุดประการหนึ่ง เนื่องจากเป็นผู้ที่มีผลงานสำเร็จเป็นรูปธรรมจนเป็นที่ยอมรับ ทำให้มีช่องว่างของการสื่อสารน้อยมากและยังเป็นการพึ่งตนเองของชาวบ้าน

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นความรู้ของชาวบ้านที่ถ่ายทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบันและความรู้นั้นเป็นความจริง เป็นสิ่งที่ดำรงไม่ว่าจะเป็นตำราลายสมุนไพรร การประดิษฐ์วัตถุโบราณต่างๆ เครื่องรางของขลัง วรรณกรรมพื้นบ้าน (เพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน สำนวนสุภาษิต การละเล่นพื้นบ้าน) ซึ่งล้วนแล้วแต่เขียนด้วยภาษาล้านนาเท่านั้น ถ้าหากคนในชุมชนได้มีความรู้เกี่ยวกับภาษาล้านนาก็จะสามารถนำความรู้หรือภูมิปัญญานั้นมาประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ และปัจจุบันก็มีการนำภูมิปัญญามาใช้แต่ผู้ใช้อาจจะยังขาดความรู้ที่ถูกต้องจึงควรมีการศึกษาข้อมูลที่ถูกต่อนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

๒.๒.๓ ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น^{๑๑} สรุปไว้ ๔ ลักษณะ คือ

๒.๒.๓.๑ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์

๒.๒.๓.๒ มีบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๓.๓ มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง

๒.๒.๓.๔ เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

^{๑๐} กล้า สมตระกูล, เครือข่ายการเรียนรู้ : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน การศึกษาชาติ ๒๗ (๔), (ม.ป.ท., ๒๕๓๖), หน้า ๖๗.

^{๑๑} อ้างแล้ว, ประเวศ วะสี, การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น : ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท, หน้า ๖๘,

กิตติพิศ ศิริสูตร (๒๕๓๘ อ้างใน นิคม ชมพุดวง)^{๑๒} ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญา ไว้ดังนี้

๑. ภูมิปัญญา เป็นความรู้ เป็นข้อมูล เน้นเนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ครอบครัว ฯลฯ

๒. ภูมิปัญญา เป็นความเชื่อของสังคมโดยอาจจะยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน

๓. ภูมิปัญญา คือความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

๔. ภูมิปัญญาทางวัตถุ เช่น เรือชนบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆในครอบครัว เพื่อทำให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น

๕. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่างๆ ในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ก็นับว่าเป็นภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญามี ๒ ลักษณะ คือ

๑. เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุ และการกระทำทั้งหลาย

๒. เป็นนามธรรม คือ ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหา รวมทั้งการสร้างความสะดวกสบายให้กับชีวิต

กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ^{๑๓} แบ่งลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ๔ ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

๑. ประสบการณ์ของชาวบ้านที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่ชาวบ้านค้นพบและนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ คติ ความคิดความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ เช่น คำสอนทางศาสนา ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร การไหว้ครู การบวงสรวง เป็นต้น

๒. ความรู้ความคิดในการสร้างสรรค์แบบแผนการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หมายถึง สิ่งที่ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้หรือความคิดลงไปในวรรณกรรมต่างๆ เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก นิทานพื้นบ้าน ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

๓. การประกอบอาชีพที่ยึดหลักพึ่งตนเอง หมายถึง ความรู้หรือประสบการณ์ที่ชาวบ้านใช้ในการประกอบอาชีพโดยอาศัยหลักธรรมชาติไม่พึ่งปัจจัยภายนอก แต่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย เช่น การปลูกพืชแบบเกษตรธรรมชาติ การทอผ้า การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

๔. การประกอบอาชีพที่เกิดจากการผสมผสานความรู้เดิมกับแนวคิดใหม่ หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ใช้ในการแก้ปัญหาบ้านหรือชุมชน เช่น เทคโนโลยีการหล่อโลหะทองเหลือง การนวดข้าว การก่อสร้าง เป็นต้น

^{๑๒} นิคม ชมพุดวง, วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการทำหลักสูตรสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ธารอักษร, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒,

^{๑๓} กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ, “รายงานการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน”, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๓,

กรรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ^{๑๔} ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

๑. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของสิ่งในชีวิตประจำวัน

๒. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน เช่น

๒.๑ ด้านการเกษตร (เกษตรธรรมชาติ เกษตรผสมผสาน และวนเกษตร)

๒.๒ ด้านสิ่งแวดล้อม (การอนุรักษ์ป่าและพื้นที่สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ และอื่นๆ)

๒.๓ ด้านสวัสดิการชุมชน (ธุรกิจชุมชน ธนาคารในรูปแบบต่างๆ)

๒.๔ ด้านศิลปะ หัตถกรรม ดนตรี การละเล่น และวรรณกรรมพื้นบ้านอื่นๆหรือแบ่งเป็น ๓ ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

๒.๔.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม พืช สัตว์ ธรรมชาติ

๒.๔.๒ ความสัมพันธ์กับคนอื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชน

๒.๔.๓ ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่ไม่อาจสัมผัสได้ทั้ง ๓ ลักษณะ คือ มิติแห่งชีวิตที่สะท้อนออกมาถึงการใช้องค์ความรู้เป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

กล่าวโดยสรุปลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะใหญ่ๆ คือ

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีลักษณะเป็นนามธรรม กล่าวคือ เป็นภูมิปัญญาที่เป็นความรู้ ความคิดในการสร้างสรรค์แบบแผนของการดำเนินชีวิต และเป็นประสบการณ์ที่ชาวบ้านค้นพบและปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานเพื่อให้อยู่ร่วมกันในท้องถิ่นอย่างสงบสุข

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม กล่าวคือ เป็นภูมิปัญญาที่ช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ช่วยอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตและการทำมาหากิน รวมถึง เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ใช้ในการแก้ปัญหาในหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น เทคโนโลยีการหล่อโลหะ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นทั้งรูปธรรม อันได้แก่ วัตถุและนามธรรม อันได้แก่ การสร้างความสุขให้แก่ชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ของมนุษย์ มีการเชื่อมโยงระหว่างชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๔ ประเภทของภูมิปัญญา

กรรมวิชาการ^{๑๕} ได้แบ่งภูมิปัญญาไว้ ๔ ประเภท ดังนี้

๑. คติความคิด ความเชื่อ หลักการ ที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา

^{๑๔} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงฯ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๑.

^{๑๕} อ่างแล้ว, กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน, หน้า ๒.

๒. ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา

๓. การประกอบอาชีพในท้องถิ่นทำยึดหลักการพึ่งตนเองและได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย

๔. แนวคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่

ถวัลย์ มาศจรัส^{๑๖} ได้แบ่งประเภทหรือสาขาภูมิปัญญาไว้ ๙ สาขา ดังนี้

๑. เกษตรกรรม เป็นความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เช่น เกษตรผสมผสาน การแก้ปัญหาเกษตรด้านการตลาด

๒. อุตสาหกรรมเป็นการรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการแปรรูปผลผลิตและวิธีการแก้ไขปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นขบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. การแพทย์แผนไทย เป็นความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยการเน้นให้ชุมชนสามารถที่จะพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

๔. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นความสามารถในการจัดการ และอนุรักษ์ทรัพยากรและการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

๕. กองทุนธุรกิจชุมชน เป็นความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสม และบริหารกองทุนและธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

๖. ศิลปกรรมเป็นความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ การละเล่นพื้นบ้านและนันทนาการ เป็นต้น

๗. ภาษาและวรรณกรรม เป็นความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับทางด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดจนวรรณกรรมทุกประเภท พื้นฟูการเรียนรู้ การสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ

๘. ปรัชญา ศาสนาและประเพณี เป็นความสามารถในการประยุกต์และปรับหลักธรรมคำสอนให้เกิดผลดีต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

^{๑๖} ถวัลย์ มาศจรัส, ภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖), หน้า ๖.

๙. อาหารและโภชนาการ เป็นความรู้ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ ผลิตผลผลิต คิดค้นทางด้านอาหารและการโภชนาการที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่เหมาะสมกับชุมชนและสถานการณ์ เป็นสินค้าและบริการที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นด้วย

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นระบบความคิดและวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ของมนุษย์ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม แนวความคิดและวิธีการดังกล่าวเกิดจากการสังเกต หรือใช้วิธีการอย่างอื่นจากประสบการณ์หลายๆ ครั้ง แล้วสรุปออกมาเป็นความเชื่อ ความศรัทธา ความกลัวหรือแนวคิดอื่นๆ ที่ยึดมั่นร่วมกันและเป็นอุดมการณ์ในการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงออกในรูปธรรมเป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ในเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมแสดงออกถึงพฤติกรรมในเรื่องของสายสัมพันธ์และความเข้มแข็งของชุมชนในท้องถิ่นด้วย

๒.๒.๕ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาของชาติเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถทำได้หลายทาง ซึ่งมีนักการศึกษาเสนอไว้ ดังนี้

ประเวศ วะสี (๒๕๓๖ อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ)^{๑๗} ได้กล่าวว่า ควรปรับปรุงให้โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในชุมชนเป็นโรงเรียนชุมชนเพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร และให้การศึกษารูปแบบเพื่อชุมชน และดึงทรัพยากรจากชุมชนมาใช้โดยการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาอื่นๆ เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ขึ้นทั่วประเทศ

กล่าวโดยสรุป การนำภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบ โดยนำรูปแบบดังกล่าวมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เข้ากับจุดประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตรในการจัดการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้เป็นมวลงประกอบสำหรับพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นได้

๒.๓ แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน

หลักคิดของปราชญ์ชาวบ้าน แก่นแท้ของความเป็นปราชญ์ ปราชญ์ชาวบ้านหลายร้อยคนในสังคมไทยได้เสนอหลักคิดและวิธีการทำงาน เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนและสังคม ของ ปราชญ์ชาวบ้านตั้งแต่บุคคลเบื้องต้นไปจนกระทั่งระดับชุมชนเริ่มจาก^{๑๘}

๑. การรู้จักตัวเองให้ได้ ก็คือ ต้องรู้ว่าปัญหาที่เราเผชิญอยู่เกิดจากอะไร ใครทำให้เกิดปัญหา เราสร้างปัญหาเอง หรือ คนอื่นสร้างปัญหา เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากนโยบายของรัฐบาล

^{๑๗} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครูสภาการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๘๐.

^{๑๘} อรรถพล อุสายพันธ์, มติชนรายวัน ประจำวันอาทิตย์ที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๘, (มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๔๘)

หรือ เพราะใคร สามารถวิเคราะห์ตนเอง ชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันรากฐาน ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน สังคม มีทรัพยากรอะไรบ้าง มีทุนปัญญา ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนทรัพยากรอยู่หรือไม่ ถ้ามีจำนวนเท่าไร ชีวิตหรือชุมชน ต้องการอะไร อะไรคือสิ่งที่จำเป็น อะไรคือ สิ่งที่ต้องการ การวิเคราะห์ตัวเอง ทำให้เราได้เข้าใจตัวเอง ทราบถึงความจำเป็น และความต้องการที่แท้จริง ทำให้ชีวิตหรือชุมชน สามารถจัดความสัมพันธ์ หรือกำหนดท่าทีต่อสิ่งที่มาจากภายนอกที่ เข้ามา เป็นผู้เลือก คัดสรร อะไรควรรับ หรือควรปฏิเสธ รับแล้วควรปรับให้เข้ากับชีวิต หรือชุมชน ได้อย่างไรเป็นการรู้เท่าทัน สิ่งภายนอกเปรียบเสมือนชุมชนที่มีภูมิทัศน์ด้านทอรัยที่เข้ามา

๒. ใช้ปัญญาทำงานแทนเงินตราเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาคนให้เกิดปัญญา มีความคิดที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวเอง การระดมทุน ระดมทรัพยากร มาที่หลังมีความเชื่อมั่นว่า ถ้ามนุษย์เกิดปัญญา จะสามารถแก้ปัญหาได้ การทำงานร่วมกัน จึงต้องตระหนักเสมอว่า เป็นกระบวนการในการสร้างคนขึ้นมา

๓. สร้างการมีส่วนร่วมแทนอำนาจสั่งการใช้วิธีการทำงานโดยชักชวนคนเข้าร่วมจากกลุ่มเล็กๆ ก่อน ทำให้เกิดผลงานเห็นชัดเจน มีตัวอย่างรูปธรรมพิสูจน์ได้ จนเกิดการยอมรับว่า สามารถทำได้จริง จึงขยายผลไปสู่กว้าง ชักชวนสร้างแนวร่วมให้คนเข้าร่วมกระบวนการมากขึ้นเรื่อยๆ มีหลักในการระดมความคิดร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ แต่จะให้ร่วมคิดกันจริงๆ ใน ที่ประชุม นานแนวคิดของแต่ละคน มาปรับปรุงพัฒนาร่วมกัน เมื่อเกิดความชัดเจนทางความคิด ก็หา แนวทางในการปฏิบัติตามถึงวิธีการกระทำ จะคุ้มค่าหรือไม่ ตั้งคำถาม หาคำตอบ ตอบทุกประเด็น ให้ชัดเจน เมื่อคิดแล้ว ต้องลงมือทำด้วยตัวเอง แต่ถ้าเพียงแต่คิด เพื่อเสนอให้คนอื่นทำจะไม่ได้ผล ยึดถือคติคิดแล้วต้องลงมือทำ

๔. ชุมชนต้องมีบทบาทหลักในการพัฒนา ไม่ใช่หน่วยงานราชการ งานพัฒนาชุมชนที่ผ่านมาเป็นงานของหน่วยงานราชการเป็นหลัก ชุมชนเป็นเพียงผู้เข้าร่วม ถูกขอร้องให้ช่วยทำเพื่อให้ เกิดผลงาน ที่หน่วยงานราชการจะได้นำไปรายงานตามลำดับขั้น จนถึงระดับกระทรวง เป้าหมาย ของราชการ จึงไม่ได้อยู่ที่ที่จะเกิดผลต่อการพัฒนาชาวบ้านแต่อย่างใด แต่อยู่ที่จะมีอะไรไปรายงาน เป็นผลงานของหน่วยงานราชการเอง จึงต้องเปลี่ยนกลับกันเป็นต่อไปนี้ชุมชนต้องมีบทบาทหลัก หน่วยงานราชการเป็นเพียงผู้เข้าร่วม ส่งเสริมสนับสนุน ชาวบ้านจะต้องเป็นพระเอก ข้าราชการต้องลดบทบาทตัวเองลง เมื่อหน่วยงานราชการถอนตัว ชุมชนก็สามารถดำเนินการด้วยตัวเองไปได้ ไม่ใช่เหมือนการพัฒนาที่ผ่านมา เมื่อหน่วยงานราชการถอนตัว หมดงบประมาณมาส่งเสริม โครงการนั้น ก็ล้มหายตายจากไปพร้อมกับ หน่วยงานราชการนั้น

๕. ทำตัวเป็นแบบอย่าง คนยอมรับนับถือวิถีชีวิตของปราชญ์ชาวบ้าน เป็นวิถีที่เรียบง่าย ไม่ ฟุ้งเฟ้อ ใช้ชีวิตแบบสมถะ มีความซื่อสัตย์ เป็นคนมีคุณธรรม ยึดหลักพุทธธรรม ไม่มีปัญหาทางด้าน การเงิน ทุกคนให้การยอมรับนับถือ ใช้ชีวิตอย่างคนที่พออยู่พอกิน ไม่ทะยานอยากไปตามกิเลสฝ่ายต่ำ ใช้ชีวิตแบบมีสติ ปฏิเสธสังคมบริโภคนิยมวัตถุ แต่เน้นมิติทางจิตใจ เป็นกัลยาณมิตร อยู่ร่วมกับ ธรรมชาติ

สรุป ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ใช้ชีวิตแบบสมถะ มีสติ ใช้ชีวิตโดยยึดหลักพุทธธรรม เป็นแบบอย่างและเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชนและบุคคลทั่วไป เป็นผู้ที่รู้จัก

รู้จักตนเอง สามารถวิเคราะห์ตนเองและชุมชน เพื่อน มาปรับใช้ แก้ปัญหาในชุมชนของตนเองโดย การพึ่งพาตนเอง ร่วมกันคิดและชักชวนคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

คุณสมบัติของผู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้านหรือนักคิดท้องถิ่นหรือครูภูมิ ปัญญาไทย จะมีคุณสมบัติของผู้ที่เป็นปราชญ์ คือ^{๑๙}

๑. เป็นผู้ที่มีธรรมะอยู่ในใจ เป็นธรรมชาติของความรัก ความเมตตาความอยากช่วยคน เป็น ธรรมโดยการปฏิบัติ

๒. แสวงหาความรู้และจัดการองค์ความรู้ โดยคิดทำสรุปบทเรียน แล้ว นำมาเป็นความรู้ ให้ คนอื่นเห็นได้อย่างชัดเจนมีทั้งวิชาการและภาคปฏิบัติให้เห็น

๓. เป็นผู้ที่มีความรัก ความเป็นปราชญ์ไม่ได้อยู่ที่ความฉลาดของปัญญาที่เกิดจากการ กระทำ แต่เกิดจากรักที่มีธรรมะเป็นแรงบันดาลใจให้แบ่งปันแก่ผู้อื่น

๔. เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรการแผ่ภูมิปัญญาที่เกิดจากการทำจริงด้วยความรักแผ่นดิน

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าปราชญ์ชาวบ้านนั้นเป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ มี ความคิดเข้าระบบ ชอบค้นหาความจริง ช่างสังเกตและนำสิ่งที่พบเห็นมาเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง สามารถสรุปเป็นบทเรียนได้

แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นในบริบททาง กายภาพและวัฒนธรรมของ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบนิเวศชุดหนึ่ง การทำ ลายระบบนิเวศ ท้องถิ่น เช่น การเปลี่ยนถิ่นที่ อยู่ที่ทำกิน หรือการอพยพชาวเขาลงจากดอย จึงอาจเป็นการทำลาย องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มี คุณค่ามหาศาลให้สูญหายไป อย่างไม่หวนกลับ เช่นเดียวกับประเวศ ะสี กล่าวไว้ว่า^{๒๐}

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเฉพาะถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความ สอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาจากภายนอก

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น ภูมิ ปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริง จึงมีความบูรณาการสูง ทั้งเรื่องกายใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น ความเชื่อเรื่องแม่ธรณีแม่คงคา แม่โพสพ ฯลฯ ทำให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ขึ้น เช่น ประเพณีลอย กระทง พิธีแรกนาขวัญ ฯลฯ พิธีดังกล่าวเป็นตัวอย่างของภูมิปัญญาในการนำเอาธรรมชาติมาสร้าง ให้ เกิดความศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้คนเคารพธรรมชาติไม่ทำ ลายธรรมชาติ

๓. มีความเคารพผู้อาวุโส เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ผู้มีประสบการณ์ จึง มีความเคารพผู้อาวุโสเพราะถือว่าผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เอง และนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเป็นเทคนิควิธีเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึก ที่

^{๑๙} สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ ๒๓ (๒๕๕๑)

^{๒๐} ยศ สันติสมบัติ, **มนุษย์กับวัฒนธรรม**, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรม ศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๗.

ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ แก้ปัญหาการดาเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม กับยุคสมัยความเหมือนกันของภูมิภาคไทยและภูมิภาคท้องถิ่น คือ เป็นองค์ความรู้ และเทคนิคที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการกล่าวถึงพื้นเพ รากฐานความรู้ ความสามารถทางวิชาการ ที่ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอด สัมมาจากบรรพบุรุษและสามารถปรับประยุกต์และพัฒนาตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป โดยผ่านการสังเกต ทดลองใช้ เลือกรสรและถ่ายทอดสืบมาทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ๓ ลักษณะ โดยมีคนเป็นจุดศูนย์กลาง คือ

๑. ระหว่างคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช
๒. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมและท้องถิ่นนั้นๆ
๓. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถสัมผัสได้

ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถจะจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในการจัดการความขัดแย้งภายในและระหว่างชุมชน การปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของยุคสมัยด้วยการปรับภูมิปัญญาเดิมให้สอดคล้องกับความต้องการใหม่ๆ ตลอดจนการรับเอมนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้กับการผลิตและวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

ลักษณะองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน ลักษณะองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน พอสรุป ได้ดังนี้^{๒๑}

๑. เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรม
๒. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
๓. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
๔. เป็นเครื่องมือของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอด

ของ บุคคล ชุมชนและสังคม

๕. เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ
๖. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
๗. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคม ตลอดเวลา
๘. มีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์
๙. มีบูรณาการสูง
๑๐. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
๑๑. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตรธรรม

^{๒๑} สำนักงานพัฒนาเกษตรกร (๒๕๕๓)

จากลักษณะองค์ความรู้ดังกล่าวเป็นวิธีการปฏิบัติของชาวบ้าน ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ แนวทางแก้ปัญหาในแต่ละเรื่อง แต่ละประสบการณ์ แต่ละสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีเงื่อนไขปัจจัย เฉพาะที่แตกต่างกันออกไป นำมาใช้แก้ไข้ปัญหา โดยอาศัย ศักยภาพที่มีอยู่โดยชาวบ้านคิดเอง เป็น ความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้างการผลิต หรือเป็นความรู้ของชาวบ้านที่ผ่านการปฏิบัติ มาแล้วอย่างโชกโชน เป็นส่วนหนึ่ง ของมรดกทางวัฒนธรรม เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้มีพลังและ ความสำคัญอย่างยิ่งในสังคม ชุมชนท้องถิ่น ช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอดช่วยสร้างสรรค์การผลิต และ ช่วยในด้านการทำงานเป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการ มีเหตุ มีผลในตัวเอง

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ออกได้ เป็น ๒ ประเภท ดังนี้^{๒๒}

๑. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นนามธรรมได้แก่โลกทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็น เรื่องที่เกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน อาจจำแนก ได้ดังนี้

๑.๑ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ภูมิปัญญาประเภทนี้จะมีลักษณะที่ แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากมีพื้นฐานทางความเชื่อในศาสนาที่แตกต่างกัน สำหรับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของไทย ซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักนั้นได้มีส่วนสร้างสรรค์ สังคม โดยการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

๑.๒ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เนื่องจากประเพณีและ พิธีกรรมเป็นสิ่งที่ดำรงที่คนในท้องถิ่นสร้างขึ้นมา โดยเฉพาะเป็นการเพิ่มขวัญ และกำลังใจคนในสังคม ภูมิปัญญาประเภทนี้จึงมีความสำคัญ ต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นอย่างมากดังจะเห็นได้ จาก ประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญในประเทศไทยล้วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคม แทบ ทั้งสิ้น

๑.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากคนไทยมีอาชีพที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา ทำไร่ จึงทำให้เกิดภูมิปัญญาที่ เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการดำรงชีวิตเพื่อแก้ปัญหาหรืออ่อนวอน เพื่อให้เกิดความอุดม สมบูรณ์ในการเพาะปลูก และเพื่อเพิ่มผลิตผลทางการเกษตร ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมที่เกี่ยวกับ การเกษตรทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

๒. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นรูปธรรม หรือแบบแผนความประพฤติปฏิบัติ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ลักษณะเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะและอื่นๆ

๒.๑ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะต่างๆ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหลังจากนั้นได้สืบทอดโดยการพัฒนา อย่าง ไม่ขาดสายเป็นศิลปะที่มีคุณค่าเฉพาะถิ่น

^{๒๒} จำนง แรกพินิจ, *บทบาทของชุมชนกับการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

๒.๒ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน นอกจากมนุษย์จำหน่ายอาหาร มาบริโภคเพื่อการอยู่รอดแล้ว มนุษย์ยังได้นำเทคนิคการถนอมอาหารและการปรุงอาหารมาใช้เพื่อให้ อาหารที่มีมากเกินความต้องการสามารถเก็บไว้บริโภคได้เป็นเวลานานซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาอีก ประเภทหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังนำผักพื้นบ้านชนิดต่างๆ มาบริโภค อีกด้วย

๒.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นถือว่าเป็นการผ่อนคลาย โดยเฉพาะในวัยเด็กซึ่งชอบความสนุกสนานเพลิดเพลิน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยส่วนใหญ่ จะใช้อุปกรณ์ในการเล่นที่ประดิษฐ์มาจากธรรมชาติซึ่งแสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ และ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมอย่างกลมกลืน

๒.๔ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่ หลากหลาย ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภาคเราสามารถพบหลักฐานจากร่องรอยของ ศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏกระจายอยู่ทั่วไป เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น ซึ่ง แสดงให้เห็นถึงเทคนิค ความคิด ความเชื่อของบรรพบุรุษเป็นอย่างดี

๒.๕ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเพลงพื้นบ้านภูมิปัญญาประเภทนี้ส่วนมากแสดงออกถึง ความสนุกสนาน และยังเป็นคติสอนใจสำหรับคนในสังคม ซึ่งมีส่วนแตกต่างกันออกไปตามโลกทัศน์ ของคนในภาคต่างๆ

๒.๖ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาประเภทนี้ เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในอดีต และถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังถือว่ามีความสำคัญเป็น อย่างมาก เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสี่ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ หากได้รับการพัฒนาหรือ ส่งเสริม จะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตได้

๒.๗ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการประดิษฐ์กรรม เทคโนโลยีและสิ่งของเครื่องใช้ ต่างๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนไทยในแต่ละภาคนั้นถือเป็นการประดิษฐ์กรรม และหัตถกรรมชั้น เยี่ยม ซึ่งปัจจุบันไม่ได้รับความสนใจในการพัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาประเภทนี้ เท่าที่ควร หากมี การเรียนรู้และสืบทอดความคิดเกี่ยวกับการประดิษฐ์กรรมและหัตถกรรมให้แก่เยาวชน จะเป็นการ รักษาภูมิปัญญาของบรรพชนได้อีกทางหนึ่ง

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การ พัฒนาแอปพลิเคชันการท่องเที่ยวของอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

๒.๔.๑ ความเป็นมาของการท่องเที่ยว

การเดินทางท่องเที่ยวในสมัยโบราณมีขอบเขตจำกัดมาก เนื่องจากการขาดความ สะดวกในการเดินทาง การคมนาคมมีไม่เพียงพอ ต้องเสียเวลาในการเดินทางมาก ลำบาก ไม่ สะดวกสบาย อีกทั้งยังเสี่ยงอันตรายต่าง ๆ นานา และการเดินทางในสมัยโบราณ มักจะเป็นการสำรวจเพื่อสนองต่อความอยากรู้อยากเห็นของตน หรือเพื่อขยายอำนาจทาง

การเมือง การค้า การแสวงหาโชค लाभ การอพยพไปตั้งถิ่นฐานในดินแดนต่างถิ่น ซึ่งเป็นเรื่องของความหิวโหย และการหนีภัยนั่นเอง การท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินจึงยังมีน้อยมาก^{๒๓}

ในยุคโบราณของทางตะวันตก การเดินทางในสมัยต้นๆ เป็นการเดินทางไปเพื่อการค้า การพาณิชย์ การศาสนา การรักษาพยาบาล หรือการศึกษา แม้ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ฉบับเก่า ก็ยังมีบันทึกถึงการค้าและขบวนเดินทางขนาดใหญ่เอาไว้

ซึ่ง เสรี วังสไพจิตร^{๒๔} อธิบายเพิ่มเติมต่อไปอีกว่า ในประเทศกรีกโบราณได้มีการเดินทางไปร่วมกีฬาโอลิมปิกเป็นครั้งแรก ในปี ๗๗๖ ก่อนคริสต์ศักราช ทำให้เกิดธุรกิจที่พักรวมขึ้น อันเป็นสิ่งจำเป็นทั้งของนักกีฬาและผู้เดินทางอื่นๆ และปัจจุบันนี้กีฬาโอลิมปิกได้กลายเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอย่างหนึ่งด้วย และยิ่งกว่านั้นชาวโรมันในสมัยโบราณได้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปโดยสะดวกขึ้น เพราะมีการสร้างทางหลายสายเป็นเครือข่ายเชื่อมถึงกัน มีที่พักสำหรับม้าที่ใช้ขับขี่เป็นระยะๆ มีการเดินทางไปชมวัดสำคัญๆ ในเขตเมดิเตอร์เรเนียน รวมทั้งพีระมิดและอนุสาวรีย์อื่นๆ แหล่งท่องเที่ยวในสมัยแรกๆ นั้น ส่วนใหญ่เน้นที่โบราณสถานเป็นสำคัญ เช่น มหาพีระมิดแห่งอียิปต์ และ สฟิงซ์ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งสวนลอยบาบิโลน (ปัจจุบันอยู่ในประเทศอิรัก) หรือประภาคารใหญ่ในเมืองอเล็กซานเดรีย ประเทศอียิปต์ เป็นต้น ต่อๆ มาก็ได้สนใจสถานที่ทางธรรมชาติที่แปลกๆ และน่าสนใจ (โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวสมัยใหม่) และนอกจากสนใจในแหล่งน้ำแร่ที่ชาวโรมันชื่นชอบกันมากแล้ว ความนิยมก็ได้แพร่มาที่ประเทศอังกฤษและทวีปยุโรป ในศตวรรษที่ ๑๘ บ่อน้ำแร่เป็นที่นิยมกันมากในหมู่คนชั้นสูง ทั้งในแง่การบำบัดรักษาโรคและการแสดงฐานะทางสังคม รวมทั้งมีการเต้นรำและเล่นเกมต่างๆ ที่นั่นด้วย จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและการสมาคมที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดทีเดียวในประเทศอังกฤษ

ในสมัยอาณาจักรโรมันและอาณาจักรของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ มหาราช นักท่องเที่ยวจะประสงค์เดินทางไปยังที่ที่ปลอดภัยและสะดวกสบายเป็นสำคัญ เมื่ออาณาจักรเหล่านั้นเจริญขึ้นถึงขีดสูงสุด การท่องเที่ยวและการเดินทางก็มีปริมาณมากและความปลอดภัยสูง การนัดหมายและการพักร้อนวันหยุดก็มีความเหมือนในปัจจุบัน แต่เมื่ออาณาจักรเหล่านั้นล่มสลายลง การท่องเที่ยวก็ต้องตายตามไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น เพราะเมื่อบ้านเมืองตกต่ำ ถนนหนทางเสื่อมโทรมลง ท้องถิ่นต่างๆ เต็มไปด้วยขโมยและโจรผู้ร้าย ทำให้การเดินทางไม่ปลอดภัย และผู้เดินทางในสมัยปัจจุบันก็เหมือนกับผู้เดินทางในสมัยกรีกโรมัน คือ ไม่ต้องการเดินทางไปยังสถานที่ที่มีชื่อเสียงในทางไม่ปลอดภัยเหล่านั้นเลยแม้แต่สักคนเดียว

ในศตวรรษที่ ๑๗ และ ๑๘ ก็มีการท่องเที่ยวเรียกว่า แกรนด์ทัวร์ (Grand Tour) เกิดขึ้นซึ่งประกอบด้วย นักการทูต นักธุรกิจ และนักการศึกษาเดินทางไปทั่วยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองใหญ่ๆ ในฝรั่งเศสและอิตาลี เพราะดูเหมือนจะเป็นเรื่องน่าสมมุติที่นักการศึกษาจะต้องเดินทางไปศึกษา

^{๒๓} McIntosh, R.W., and Charles R.G., *Tourism : Principles, Practices, Philosophies*, (New York : Wiley Press, 1986), pp. 21-28.

^{๒๔} เสรี วังสไพจิตร, *ท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๗), หน้า ๗๔.

วิชาการต่างๆ ที่ปารีส โรม ฟลอเรนซ์ และเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมอื่นๆ จึงกล่าวได้ว่า แกรนด์ทัวร์นี้เป็นเรื่องของการเดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์ทางการศึกษา แต่ต่อมาก็กลายสภาพไปบ้าง คือหันไปในทางแสวงหาความเพลิดเพลินเสียเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาคำว่า “แกรนด์ทัวร์” ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน โดยเป็นการเดินทางไปทวีปยุโรป แต่ไม่ได้ใช้ระยะเวลาหลายปีอย่างเมื่อก่อน หากแต่เป็นเวลาสั้นๆ แค่ ๓ สัปดาห์เท่านั้น

ในปี ค.ศ. ๑๘๒๒ โรเบิร์ต สมาร์ต (Robert Smart) แห่งบริสตอล ประเทศอังกฤษ ได้ประกาศตัวเองเป็นตัวแทนคนแรกของเรือกลไฟโดยสาร เริ่มการจองตั๋วโดยสารเรือกลไฟตามท่าเรือหลายแห่ง เช่น ช่องแคบิสตอล และดูบรินแห่งไอร์แลนด์ เป็นต้น

ในปี ค.ศ. ๑๘๔๑ โทมัส คูก (Thomas Cook) ได้เริ่มเดินรถไฟขบวนพิเศษจากไลเซสเตอร์ (Leicester) ไปลัฟโธร์ (Loughborough) ซึ่งมีระยะทางยาว ๑๒ ไมล์ และในวันที่ ๕ เดือนกรกฎาคมของปีนั้น รถไฟของโรมัส คูกก็รับผู้โดยสารไปกลับถึง ๕๗๐ คน ในราคาคนละ ๑ ชิลลิง ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นรถไฟเดินทางระยะสั้นที่มีการโฆษณาเผยแพร่เป็นครั้งแรก จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า โรมัส คูกเป็นตัวแทนท่องเที่ยวรถไฟระยะทางสั้นๆ เป็นคนแรก และความพยายามของเขาก็ถูกผู้คนเลียนแบบกันไปทั่วโลก แต่อย่างไรก็ตามบริษัทของโรมัส คูกก็เติบโตอย่างรวดเร็ว มีการจัดท่องเที่ยวโดยมีผู้คอยบริการอำนวยความสะดวกไปสู่ยุโรป และต่อมาก็นำไปสู่สหรัฐอเมริกา ต่อมาก็นำไปสู่การท่องเที่ยวทั่วโลก แม้กระทั่งทุกวันนี้บริษัทของโรมัส คูกก็ยังคงดำเนินกิจการอยู่ และเป็นบริษัทหรือองค์การทางการเดินทางท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุดในโลกอยู่เช่นเดิม

ประวัติศาสตร์การเดินทางท่องเที่ยวในสมัยใหม่ของโลก การท่องเที่ยวสมัยใหม่แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การท่องเที่ยวในสมัยหลังปฏิวัติอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวสมัยปัจจุบัน ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา

๑. หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม คือ ตั้งแต่ตอนปลายของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ จนถึงก่อนหน้าสงครามโลกครั้งที่ ๒ การท่องเที่ยวได้ขยายตัวขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งการขยายตัวของการท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้นี้ เป็นผลมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

๑.๑ การพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่ง มีการพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่งทางรถไฟ ทางรถยนต์ ทางเรือ และทางเครื่องบิน ทำให้การเดินทางสะดวกรวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อยลง อีกทั้งยังใช้เวลาเดินทางน้อยลง ทำให้สามารถเดินทางไปทั่วโลกได้สะดวกอีกด้วย

๑.๒ การพักผ่อนหย่อนใจของสังคมอุตสาหกรรม การปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นผลให้ประเทศทางตะวันตกเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งประชาชนมีรายได้สูงขึ้น และอยู่กันหนาแน่นตามเมืองใหญ่ๆ ประกอบอาชีพตามโรงงานอุตสาหกรรม หรือบริษัทห้างร้านที่มีกำหนดเวลาทำงาน และเวลาพักผ่อนที่แน่นอน ลักษณะเช่นนี้ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวขยายตัวกว้างขวางมากขึ้น เพราะประชาชนมีทั้งเงินและเวลาที่จะใช้ไปในการท่องเที่ยว รวมทั้งต้องการที่จะพักผ่อนร่างกายและจิตใจ หลังจากที่ได้ทำงานเคร่งเครียดมาแล้วในเมือง หรือในโรงงานอุตสาหกรรม

๒. การท่องเที่ยวสมัยปัจจุบันตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวได้พัฒนาไปอย่างมาก ในปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้

กลายเป็นธุรกิจที่สำคัญของหลายประเทศ ทั้งที่ประเทศพัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา และการท่องเที่ยวได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางครอบคลุมทุกทวีปที่มีประชากรอาศัยอยู่ จนมีผู้กล่าวว่า ปัจจุบันนี้เราได้เคลื่อนจากการท่องเที่ยวชนิดที่เป็นตัวแตรกเล็ก ๆ ทางด้านบัญชีมาเป็นสิ่งยิ่งใหญ่โตที่สุดในด้านการค้าของโลก และในหลายๆ ประเทศ การท่องเที่ยวก็ได้กลายเป็นแหล่งสำคัญของรายได้จากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

๒.๔.๒ ความหมายของการท่องเที่ยว

ในพจนานุกรม Webster's Third New International Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า Tourism หรือ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อสราญใจ การบริหารงานธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ส่วน Tourist หมายถึง นักท่องเที่ยว ผู้ที่เดินทางจากอีกจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เพื่อเฝ้าหาสุขารมณ์หรือ เพื่อความรู้ทางวัฒนธรรมแล้วกลับมา ณ จุดเริ่มต้น คำว่า “การท่องเที่ยว” จึงเป็นคำที่มีความหมายกว้าง มิได้มีความหมายเพียงการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การเคลื่อนย้ายประชากรจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่าง ประเทศการท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในปัจจุบันการท่องเที่ยวจึงเป็นธุรกิจที่กว้างขวาง ความหมายของ การท่องเที่ยววันนี้อาจสรุปได้ในเงื่อนไข ๓ ประการ คือ ประการแรก ต้องเดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่น ชั่วคราว ประการที่สองต้องเดินทางไปด้วยความสมัครใจและประการสุดท้ายเดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใดๆก็ได้ ที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้^{๒๕}

ปรีชา แดงโรจน์^{๒๖} ได้อ้างถึง คำนิยามการท่องเที่ยวขององค์การสหประชาชาติที่ได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ กรุงโรม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ไว้ว่าหมายถึง กิจกรรมที่มีเงื่อนไขเกี่ยวข้องอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) ต้องมีการเดินทาง ๒) ต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน และ ๓) ต้องมีจุดมุ่งหมายของการเดินทาง และได้อธิบายเพิ่มเติมของจุดมุ่งหมายของการเดินทางท่องเที่ยวไว้ว่า การเดินทางท่องเที่ยวต้องมีใช้เพื่อการประกอบอาชีพ และการไปอยู่ประจำและเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ ได้แก่ เพื่อพักผ่อนในวันหยุด เพื่อวัฒนธรรมหรือศาสนา เพื่อการศึกษา เพื่อการกีฬาและบันเทิง เพื่อชมประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ เพื่องานอดิเรก เพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตร เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ และเพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา

^{๒๕} วรรณภา วงษ์วานิช, ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒), หน้า ๔-๕.

^{๒๖} ปรีชา แดงโรจน์, อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: ไพร่ แอนด์ ไพร่พรินต์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๙-๓๐.

ซูสิทธ์ ชูชาติ^{๒๗} กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากบ้านพักเป็นการชั่วคราว ระยะเวลาสั้น เพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตร หรือวัตถุประสงค์อื่นๆ ทางด้านท่องเที่ยว

นิคม จารุมณี^{๒๘} กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายถึงที่อยู่อาศัย ไปยังอีกที่หนึ่งถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมโดยมีแรงกระตุ้น (Motivator) จากความต้องการในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านการปฏิสัมพันธ์ และด้านสถานะหรือเกียรติคุณ

ธรรมบุญ ประจวบเหมาะ^{๒๙} กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีการเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายถึงที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่งถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม

วินิจ วีรยางกูร^{๓๐} กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่นๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านตามปกติ และการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่นๆ

ประเสริฐ วิทยารัฐ^{๓๑} กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่มีความแตกต่างจากสินค้าอื่นๆ คือผู้ซื้อหรือนักท่องเที่ยวต้องมาหาสินค้าด้วยตนเองแทนที่สินค้าจะไปหาผู้ซื้อสำหรับตัวสินค้าก็มีความแตกต่างจากสินค้าทั่วไป คือ ผู้ซื้อไม่สามารถเก็บสินค้าไว้เป็นสมบัติได้ แต่ผู้ซื้อจะได้รับความรื่นรมย์ ความพึงพอใจ ความแปลกใหม่ ประเทืองปัญญา พักผ่อน สนุกสนาน ความคุ้มค่าของผู้ซื้อจึงอยู่ที่ความรู้สึกพึงพอใจ ประทับใจ และมีการบอกเล่าถึงความประทับใจแก่ผู้อื่นเพื่อชักชวนให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว

McIntosh; & Goeldner^{๓๒} กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจบริการต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกิจกรรมหรือสร้างความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

^{๒๗} ซูสิทธ์ ชูชาติ, *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว*, (เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๒๘} นิคม จารุมณี, *การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

^{๒๙} ธรรมบุญ ประจวบเหมาะ, *อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ*, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

^{๓๐} วินิจ วีรยางกูร, *การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

^{๓๑} ประเสริฐ วิทยารัฐ, *บทบาทของภูมิศาสตร์กับการพัฒนาการท่องเที่ยว*, *รายงานสัมมนา*, (กาญจนบุรี: สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทยร่วมกับวิทยาลัยครูกาญจนบุรี, ๒๕๓๐).

^{๓๒} McIntosh, Robert W ; Goelder, Charles R ; & Ritchie, J.R. Brent, *Tourism Principles, Practices*, (USA : Philosophies, ๑๙๙๕), p.๑๓๘-๑๓๙.

Gee ;& Choy^{๓๓} กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางที่ทำให้นักท่องเที่ยว มีความเพลิดเพลินสนุกสนาน โดยที่นักท่องเที่ยว นั้น คือนักท่องเที่ยวตัวเอง

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ องค์การสหประชาชาติได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ หรือการไปร่วมประชุมแต่มิใช่ เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักฐานหรือไปพำนักรอยู่เป็นการถาวร” และวรรณ วรชวานิช^{๓๔} กล่าวว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การเคลื่อนย้ายของประชากรจากแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง ทั้งการ เดินทางในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน ได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งอาจสรุปได้ว่าการท่องเที่ยว คือ การที่ประชากร เคลื่อนย้ายจากแห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่งชั่วคราว โดยที่มีจุดประสงค์ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ มีกิจกรรม ต่างๆ ร่วมกัน ได้รับความรู้ และสนุกสนาน

๒.๔.๓ หลักการจัดการการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวได้กำหนดหลักการจัดการท่องเที่ยวทุกรูปแบบอย่าง ยั่งยืนตามหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลกไว้ดังนี้^{๓๕}

๑. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอติ (Using Resource Sustainable) หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติและ มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดต้อง คำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติ ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประกอบด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึงการสงวนรักษาคุณภาพ ของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูนและเสริมสร้างไว้ให้มากเพียงพอต่อการใช้ในการ ดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิม ไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับ เทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่าง ยาวนาน

๒. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับการลดการก่อของเสีย (Reducing Over-Consumption and Waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมกัน วางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มี คุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกัน หรือใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก เช่น

^{๓๓} Gee, C, Makens, J ;& Choy,D, **The travel industry**, ๒ nd ed., (Van Nostrand Reinhold, New York, ๑๙๘๙), p.๑๗๐.

^{๓๔} วรรณ วรชวานิช , **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว** , พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๔๖) , หน้า ๕.

^{๓๕} ราโพพรรณ แก้วสุริยะ, **การท่องเที่ยวยั่งยืน (ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**, (กรุงเทพมหานคร: กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๗), หน้า ๓-๔.

สิ่งก่อสร้างที่ใช้ไม้จากธรรมชาติ หากคิดให้ลดการใช้ไม้ลงโดยใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติคล้ายไม้สร้างเสริมประกอบ ก็เป็นการลดการใช้ไม้ หรือลดการตัดต้นไม้ลงได้ เป็นต้น

๓. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลาย เพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตก อาจเพิ่มกิจกรรมการดูนก การปีนหน้าผา เป็นต้น หรือหมู่บ้านวัฒนธรรม และแหล่งโบราณคดี อาจเพิ่มกิจกรรมการนั่งเกวียนเทียมวัวหรือควาย การทำเส้นทางจักรยานให้นักท่องเที่ยวขี่ชมรอบหมู่บ้าน การเป็นอาสาสมัครโบราณคดีขุดค้น ขุดแต่งแหล่งโบราณคดีโดยมีนักโบราณคดีสอนหลักการเบื้องต้นให้ เป็นต้น

๔. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Intergrading Tourism into Planning) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนา กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองท้องถิ่น (อบต. หรือเทศบาล) แผนพัฒนาของสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวงทบวง กรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

๕. ต้องนำการท่องเที่ยวขยายเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่น นำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น เช่น การหาผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมใหม่ๆ ในแต่ละตำบล อันเป็นนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ก็เพื่อการขยายฐาน สร้างรายได้เสริมในท้องถิ่น

๖. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน ร่วมประเมินผลการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วย

๗. หมั่นประชุม และปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับทุกภาคได้แก่ ชุมชนหรือประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว

สถาบันการศึกษา สถาบันการศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมประชุมปรึกษาหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน เช่นการกำหนดราคาค่าบริการรถโดยสาร หรือรถรับจ้างในท้องถิ่น ควรเป็นราคามาตรฐานเดียวกัน หรือการใช้ที่สาธารณะประโยชน์ การใช้น้ำดิบเพื่อบริโภคจากแหล่งเดียวกัน การจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย

๘. การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว เช่น การฝึกอบรมพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหารให้รู้วิธีการเสิร์ฟอาหารที่เป็นมาตรฐานสากล การฝึกแม่บ้านให้การต้อนรับแบบโฮมสเตย์

๙. การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารบริการการขาย ให้พร้อมมีเพียงพอต่อการเผยแพร่ ซึ่งอาจจัดทำในรูปสื่อทัศนูปกรณ์แบบต่างๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาด การท่องเที่ยวที่เป็นเอกสารแผ่นพับ หนังสือคู่มือ วีดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

๑๐. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผล หรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้

อุษาวดี พลพิพัฒน์^{๓๖} กล่าวถึง หลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีหลักการดังนี้

- ๑) การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งในส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเน้นการทำธุรกิจในระยะยาว
- ๒) การลดการบริโภคที่เกินความจำเป็น และการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็น
- ๓) การเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย
- ๓) การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม จะช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต
- ๔) การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว เข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนา

^{๓๖} อุษาวดี พลพิพัฒน์, การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในประเทศไทย, จุลสารการท่องเที่ยว ๒๑,๔ (ตุลาคม-ธันวาคม), หน้า ๓๘-๔๘.

ท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยว ๕) การท่องเที่ยว ที่รองรับกิจกรรมในท้องถิ่น โดยคำนึงถึงราคาและพัฒนาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย ๖) เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในด้านการจัดการผลตอบแทนของประชาชน และสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการจัดการการท่องเที่ยว ๗) การประสานความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหา ๘) เป็นการฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่บุคลากรท้องถิ่น ทุกๆ ระดับ เพื่อยกระดับการบริการการท่องเที่ยว ๙) ข้อมูลข่าวสารที่สื่อให้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในการเคารพต่อธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง และ ๑๐) การวิจัยและติดตามผล เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๒.๔.๔ องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ที่มีองค์ประกอบเป็นอุตสาหกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้ง ทางตรงและทางอ้อมจำนวนมาก ได้แก่ อุตสาหกรรมการขนส่ง อุตสาหกรรมอาหาร และเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมที่พักแรม อุตสาหกรรมนันทนาการ อุตสาหกรรมการผลิตสินค้าและบริการข้างเคียงต่างๆ ซึ่งได้มีผู้กำหนดแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไว้ดังนี้

พยอม ธรรมบุตร^{๓๗} ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็น ๕ ประเภทดังนี้

๑. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เช่น สนามบิน ระบบคมนาคม ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมขนส่ง เช่น การขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

๒. การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน ได้แก่ ที่พักประเภทต่างๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ โฮมสเตย์ ที่พักแรม ประเภทต่างๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับต่างๆ กันซึ่งจะทำให้มีราคาและบริการในระดับต่างกัน ได้แก่ ภัตตาคาร สรวายน้ำ บาร์ ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ชานว่ ศูนย์กลางธุรกิจ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

๓. แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุดของการเดินทาง เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความโดดเด่น เช่น ดอยอินทนนท์ ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพของเทือกเขาหิมาลัย หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทพนมรุ้งซึ่งแสดงถึงความ

^{๓๗} พยอม ธรรมบุตร, เอกสารประกอบการเรียนการสอนการเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๙), หน้า ๑-๓.

รู้เรื่องของอาณาจักรขอม ตลอดจนการท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานยุคเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ เช่น วัฒนธรรมบ้านเชียง เป็นต้น

๔. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Tourist Activities และ Recreational Activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบันเพราะการท่องเที่ยวไม่ได้หมายถึงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้นแต่เป็นการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติบนเส้นทางสายศูนย์สูตรในป่าดิบชื้น การล่องแก่งในแม่น้ำ ท้องถิ่น การปีนหน้าผา การดำน้ำ ในรูปแบบ Scuba Diving หรือ Snorkeling การพายเรือแคนูในบริเวณป่าชายเลน การตกปลาหมึกในทะเลลึก ตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ (Experience) ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้

๕. บริการเบ็ดเตล็ดทั้ง หอดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) อาทิเช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา ฯลฯ องค์ประกอบทั้ง ๕ ประการควรปรากฏอยู่บนระบบฐานข้อมูลการจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งที่เป็นจุดหมายปลายทาง (Destination Management System: DMS)

๒.๔.๕ แนวคิดพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา^{๓๘} ได้สรุปขั้นตอนกระบวนการต่างๆ ในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งสรุปถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจท่องเที่ยวว่ามี ๙ ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นการอำนวยความสะดวกเรื่องข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อต่างๆ จากหน่วยงานต่างๆ เช่น นิตยสารท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว ญาติมิตร โดยข้อมูลที่นำเสนอจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก การเดินทาง เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๒ ความต้องการของแต่ละคน เช่น อยากได้ประสบการณ์ใหม่ๆ

ขั้นตอนที่ ๓ สิ่งจูงใจสำหรับนักท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ ๔ การตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ในเรื่องต่างๆ คือเที่ยวที่ไหน เที่ยวเมื่อไหร่ เดินทางอย่างไร ไปกับใคร ไปนานเท่าไร ไปท่องเที่ยวเพื่ออะไร ที่พักที่ไหน

ขั้นตอนที่ ๕ การวางแผนค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ ๖ การเตรียมการเดินทาง เช่น เสื้อผ้า เครื่องใช้จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ ๗ การเดินทางท่องเที่ยว คือ ทั้งการเดินทาง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก และการรับประทานอาหาร

ขั้นตอนที่ ๘ ประสบการณ์การท่องเที่ยว

^{๓๘} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๕ .

ขั้นตอนที่ ๔ ทศนคตของนักท่องเที่ยว ธิติมานันท์ พุนจันทร์^{๓๙} ได้กล่าวถึงขอบเขตของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ขอบเขตของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวนั้นไม่ได้เริ่มต้นเมื่อนักท่องเที่ยวได้เริ่มซื้อสินค้าทางการท่องเที่ยว แต่จะเกิดขึ้นโดยแบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ ก่อนการซื้อ (Before purchase) เมื่อได้ตัดสินใจซื้อ (Actual purchase) และหลังการซื้อ (After purchase) ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าขั้นตอนของการท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น ๓ ช่วงเวลา คือ

ช่วงเวลาที่ ๑ ก่อนการไปท่องเที่ยว คือ ช่วงเวลาตั้งแต่นักท่องเที่ยวเกิดความ ต้องการเดินทางท่องเที่ยว หาข้อมูล ประเมินทางเลือก ตัดสินใจซื้อ วางแผนค่าใช้จ่าย และจัดเตรียม สิ่งต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการเดินทาง จากการศึกษาของวิไลวรรณ ศรีชื่น^{๔๐} เรื่องการแสวงหา ข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านโมบายแอปพลิเคชันมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีความถี่ในการแสวงหาข้อมูลการท่องเที่ยวด้วยวิธี ค้นหาผ่านแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนโดยรวมในระดับมาก โดยจะใช้ในการหาข้อมูลด้านที่พัก ด้านการเดินทาง ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านสินค้าที่ระลึก และด้านสถานที่ท่องเที่ยว โดยสิ่งสำคัญที่ใช้ในการตัดสินใจคือ ความสวยงามของสถานที่ การเดินทางสะดวกสบาย ชื่อเสียง ที่พัก ตามคำแนะนำ และที่มีส่วนลดราคา จากการศึกษาของ ททท. เรื่องการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘ พบว่าวัตถุประสงค์หลักในการเดินทาง ๕ อันดับแรก คือ เยี่ยมครอบครัวท่องเที่ยวพักผ่อน ไหว้พระปฏิบัติธรรม ซื้อของ และประชุมสัมมนา ในส่วนของการผู้ตัดสินใจเดินทางส่วนใหญ่เป็นครอบครัว และรองลงมาคือตัดสินใจด้วยตัวเอง โดยการจัดการส่วนใหญ่ ๙๐ % จะเป็นการจัดการเดินทางเอง

ช่วงเวลาที่ ๒ การเดินทางท่องเที่ยว คือเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยว จากการศึกษาของ ททท. เรื่องการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘ พบว่ากิจกรรมที่ทำระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว ๔ อันดับแรก คือ พักผ่อนในที่พัก ทำกิจกรรมเชิงศาสนา กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม และกิจกรรมนันทนาการ และการเดินทางจะเป็นการเดินทางกับครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือเพื่อน ส่วนในเรื่องพาหนะที่ใช้เดินทางมากที่สุดคือรถยนต์ส่วนตัว รองลงมาคือรถเช่า รถไฟและเครื่องบิน ตามลำดับ

ช่วงเวลาที่ ๓ หลังจากการท่องเที่ยว คือ ช่วงเวลาหลังจากที่เดินทางท่องเที่ยว เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จิรัชญา ภูสุวรรณ^{๔๑} กล่าวว่านักท่องเที่ยวยังจะมีการประเมินผล ประสพการณ์ที่ตนได้รับในการเดินทาง ถ้าในช่วงที่นักท่องเที่ยวพำนักอยู่สถานที่นั้นได้รับความพอใจ และประทับใจใน

^{๓๙} ธิติมานันท์ พุนจันทร์, วิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, (สุราษฎร์ธานี: มปท., ๒๕๕๔) หน้า ๓๔.

^{๔๐} วิไลวรรณ ศรีชื่น, แสวงหาข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านโมบายแอปพลิเคชันมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย , (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , ๒๕๕๗).

^{๔๑} จิรัชญา ภูสุวรรณ, พฤติกรรมการท่องเที่ยวและแบบการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในแหล่งท่องเที่ยวหาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต, (เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕).

สิ่งต่างๆ ก็จะรู้สึกพอใจต่อการเดินทางและเป็นประสบการณ์ที่ดี แต่ถ้าไม่พอใจใน สภาพแวดล้อม ผู้คนหรือการบริการจากสถานที่นั้น ก็จะมีส่วนทำให้การเดินทางครั้งนั้นไม่เป็นที่ถูกใจ และอาจทำให้ผู้เดินทางนั้นนำประสบการณ์ที่วุ่น มาพิจารณาประกอบในการเดินทางครั้งต่อไปหรือ อาจนำประสบการณ์ดังกล่าวบอกต่อ ซึ่งมีผลต่อแรงจูงใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยวรายอื่น

๒.๔.๖ แนวคิดการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ^{๔๒} ได้กล่าวไว้ว่า การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค เป็นการค้นหาเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อหรือการใช้ของผู้บริโภคเพื่อทราบถึงลักษณะความ ต้องการ และพฤติกรรมของผู้บริโภคซึ่งคำถามที่ช่วยในการวิเคราะห์ประกอบด้วย ใครอยู่ในตลาด เป้าหมาย (Who) ผู้บริโภคซื้ออะไร (What) ทำไมผู้บริโภคจึงซื้อ (Why) ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Who) ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด (When) ผู้บริโภคซื้อที่ไหน (Where) และผู้บริโภคซื้ออย่างไร (How) ซึ่งก็ คือ ๖W ๑H และ Danny Setiawan ได้กล่าวถึงการใช้ ๕W๑H ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้าง ประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้ใช้งานได้ โดยให้ทำการออกแบบโดยให้ผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง ด้วยการศึกษา พฤติกรรมของผู้ใช้งาน ๕W๑H ซึ่งในการศึกษาคุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับแอปพลิเคชันบนสมาร์ต โฟนเพื่อ การท่องเที่ยวเป็นกลุ่มนี้จะใช้วิธีการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค เพื่อเข้าใจถึงพฤติกรรม และ ประเด็นต่างๆในการท่องเที่ยว แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา หรือเพื่อเพิ่ม ความ สะดวกสบาย ด้วย คุณลักษณะที่เหมาะสมโดยมีผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง ซึ่งการศึกษาค้นคว้านี้ จะใช้ ค ำถามที่ช่วยในการศึกษาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิด ๕W๑H Who ถามถึงผู้ที่มีส่วนร่วมใน ขั้นตอนต่างๆ และบทบาทของแต่ละคน What ทำอะไรในขั้นตอนต่างๆ When ทำขั้นตอนนั้นๆ เมื่อไหร่ Where ทำขั้นตอนนั้นๆที่ไหน Why ทำไมถึงทำขั้นตอนนั้น How ทำขั้นตอนนั้นๆอย่างไร

๒.๔.๗ การประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภททั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้อง โดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม หรือธุรกิจสนับสนุนต่างๆ การซื้อบริการของนักท่องเที่ยวชาว ต่างประเทศ ถือได้ว่าเป็นการส่งสินค้าออกที่มองไม่เห็นด้วยสายตา เพราะเป็นการซื้อด้วยเงินตรา ต่างประเทศ การผลิตสินค้า คือ บริการต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวซื้อก็จะมีการลงทุน ซึ่งผลประโยชน์ จะตกอยู่ในประเทศและจะช่วยให้เกิดงานและอาชีพอีกหลายแขนง เกิดการหมุนเวียนเศรษฐกิจ นอกจากนี้ทางด้านสังคมการท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนคลายความตึงเครียด พร้อมๆ กับ การได้รับความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ผิดแผกแตกต่างออกไปอีกครั้ง การท่องเที่ยวมีบทบาทช่วยกระตุ้น ให้มีการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ที่ผู้อยู่ในท้องถิ่นได้เก็บมา ประดิษฐ์เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านขายเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว และยังเป็นการนำเอา ทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง การประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้^{๔๓}

^{๔๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, พฤติกรรมผู้บริโภค , (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๕๐).

^{๔๓} เสรี วังสไพจิตร, จุดหักเหของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวชวนให้เกิดขบวนการนิเวศวิทยาทาง การเมือง, (กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๔๙-๕๐.

๑. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ โดยนำเงินตราต่างประเทศให้แก่ประเทศชาติ เช่นเดียวกับการส่งสินค้าออกไปขายต่างประเทศ

๒. การท่องเที่ยวแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลชำระเงินของประเทศ กล่าวคือ ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา และประสบปัญหาสภาวะการขาดดุลการค้าและดุลชำระเงิน เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาต้องพึ่งพิงประเทศที่พัฒนาแล้วในการนำเข้าสินค้าที่ตนเองไม่สามารถผลิตได้ เช่น เครื่องมือ เครื่องจักร และเทคโนโลยีต่างๆ อันเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศและสินค้าเหล่านี้มีมูลค่าสูงมากเมื่อเทียบกับมูลค่าส่งออกสินค้าทางการเกษตร นอกจากนี้ประเทศกำลังพัฒนายังต้องพึ่งสถาบันการเงินระหว่างประเทศเพื่อกู้ยืมเงินมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นรายได้จากการท่องเที่ยวมูลค่านับแสนล้านบาทต่อปีจึงช่วยลดดุลการค้าได้อย่างมาก

๓. การท่องเที่ยวช่วยเพิ่มรายได้จากการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล คือ นักท่องเที่ยวต้องจ่ายภาษีต่างๆ เช่นเดียวกับคนอื่นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม และจะต้องจ่ายภาษีเมื่อซื้อสินค้าและบริการและภาษีทางอ้อมที่จะจ่ายอีก เช่น ค่าธรรมเนียมการใช้สนามบิน ค่าภาษีศุลกากร ค่าธรรมเนียมการประทับตราหนังสือเดินทาง และธุรกิจอื่นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น ภาษีกรมสรรพากร ภาษีหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นจัดเก็บค่าบริการต่างๆ เช่น ค่าธรรมเนียมโรงแรม ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตจำหน่ายอาหาร สุรา และเครื่องดื่ม เป็นต้น

๔. การท่องเที่ยวเป็นการกระจายรายได้ออกไปตามส่วนภูมิภาคของประเทศเนื่องจากการท่องเที่ยวประกอบด้วยธุรกิจขนาดเล็กจำนวนมาก ดังนั้น รายรับจากการท่องเที่ยวจึงกระจายออกไปสู่ประชาชนอย่างรวดเร็ว

๕. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างอาชีพให้แก่ประชาชนทั้งแรงงานทั่วไปและแรงงานที่มีความชำนาญ

๖. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียนเงินตราอย่างกว้างขวางและกระตุ้นการผลิตและการลงทุนในอัตราสูง ด้วยค่าทวีทางเศรษฐกิจ เป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจอย่างยิ่ง เพราะนอกจากค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวจะมีผลโดยตรงต่อผู้จัดการที่พักและธุรกิจต่างๆ รวมทั้งสร้างงานอาชีพอีกมากมาย ผลทางอ้อมจากค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวยังทำรายได้ของแรงงานในธุรกิจท่องเที่ยวต่างๆ หมุนเวียนรับจ่ายต่อไปอีกหลายรอบจนกระทั่งถึงจุดสิ้นสุดของตัวเอง ยิ่งหมุนเวียนได้มากรอบเพียงใดก็ยิ่งทำให้มูลค่าเพิ่มมากขึ้นเพียงนั้น อย่างไรก็ตามในสถานการณ์จริงไม่ว่าค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวจะถูกนำมาหมุนเวียนไปทั้งหมด เพราะบางส่วนอาจถูกเก็บออมไว้ บางส่วนอาจจะถูกนำไปใช้จ่ายนอกระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่น ดังนั้น ถ้าหากรายได้ที่ได้รับนำมาใช้จ่ายในท้องถิ่นแล้ว ค่าทวีก็จะยิ่งสูงมากขึ้น แต่ถ้าต้องสั่งซื้อสินค้าเข้าจากภายนอกท้องถิ่นหรือภายนอกแหล่งท่องเที่ยวมาบริโภค ค่าทวีก็จะต่ำหรือน้อยมาก เมื่อนักท่องเที่ยวนำเงินเข้าไปในระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่นแหล่งท่องเที่ยวนั้น

๗. การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัด ไม่มีปัญหาเรื่องการผลิตและไม่มีกำหนดโควตาการจำหน่าย กล่าวคือ การผลิตไม่ขึ้นกับสภาพดิน ฟ้า อากาศ หรือเครื่องมือโดยเฉพาะเจาะจงเหมือนเช่นการผลิตในสาขาอื่นๆ การท่องเที่ยวสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แล้วแต่ความ

เหมาะสมของแต่ละประเทศแต่ละภูมิภาคของแต่ละประเทศ และขึ้นอยู่กับความสามารถของรัฐบาลแต่ละประเทศที่จะใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของตน

๘. การท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนการฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว สังคมไทยเป็นสังคมของชาติเก่าแก่สืบเนื่องมาเป็นพันปี จึงมีวัฒนธรรมระเบียบประเพณี นาฏศิลป์ การละเล่น ฯลฯ ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นเป็นมรดกตกทอดที่ควรค่าแก่การนำออกเผยแพร่ระหว่างคนไทยด้วยกันเอง และแสดงแก่ชาวโลก เมื่อมีการท่องเที่ยวเป็นสื่อในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมดังกล่าว เจ้าของท้องถิ่นก็จะตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในแง่ของการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวและช่วยกันฟื้นฟูอนุรักษ์ไว้

๙. การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่างๆ เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวจากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างประเทศก็ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะได้ช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น โรงแรม ภัตตาคาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งก็จะต้องมีผู้ลงทุนในหลายๆ ลักษณะเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นนั้นๆ

๑๐. การท่องเที่ยวเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัยและความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพราะนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปเที่ยวจะต้องมีความมั่นใจว่าจะมีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ฉะนั้นแหล่งใดที่นักท่องเที่ยวเข้าไปได้แหล่งนั้นจะต้องมีความปลอดภัยเพียงพอ

๑๑. การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพสัมพันธไมตรี และความเข้าใจอันดีด้วยเป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคมได้พบปะกัน ทำความรู้จักและเข้าใจกัน เมื่อประชากรในประเทศเดียวกันมีความเข้าใจกันโดยการเดินทางไปมาหาสู่กัน ผลคือความสามัคคีสมานฉันท์ของคนในชาติในทำนองเดียวกัน การท่องเที่ยวระหว่างประเทศก็จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกที่จะช่วยกันรักษาสัมพันธไมตรีให้มั่นคง เป็นการช่วยจรรโลงสันติภาพแก่โลก

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีด้านภูมิสารสนเทศการท่องเที่ยว

๒.๕.๑ ที่มาแนวคิดภูมิสารสนเทศ

ภูมิสารสนเทศศาสตร์ (Geoinformatics) คือ ศาสตร์สารสนเทศที่เน้นการบูรณาการเทคโนโลยีทางการสำรวจ การทำแผนที่ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่เข้าด้วยกัน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่บนโลก ประกอบด้วย ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) การรับรู้จากระยะไกล (RS) และระบบกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS) เทคโนโลยีทั้งสามประเภทนี้ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) คือ กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลเชิงพื้นที่ (spatial data) ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยการกำหนดข้อมูลเชิงบรรยายหรือข้อมูลคุณลักษณะ (attribute data) และสารสนเทศ เช่น ที่อยู่ บ้านเลขที่ ที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่ (spatial data) เช่น ตำแหน่งบ้าน ถนน แม่น้ำ เป็นต้น ในรูปของ ตารางข้อมูล และฐานข้อมูล ระบบ GIS ประกอบไปด้วยชุดของเครื่องมือที่มีความสามารถในการเก็บรวบรวม ปรับปรุง

และการสืบค้นข้อมูล เพื่อจัดเตรียม ปรับแต่ง วิเคราะห์และการแสดงผลข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การใช้งาน ซึ่งรูปแบบและความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงพื้นที่ทั้งหลาย จะสามารถนำมาวิเคราะห์ด้วย GIS ให้สื่อความหมายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับช่วงเวลาได้ เช่น การแพร่ขยายของโรคระบาด การเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน การบุกรุกทำลาย การเปลี่ยนแปลงของการใช้พื้นที่ ข้อมูลเหล่านี้ เมื่อปรากฏบนแผนที่ทำให้สามารถแปล สื่อความหมาย และนำไปใช้งานได้ง่าย ข้อมูลใน GIS ทั้งข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลเชิงบรรยาย สามารถอ้างอิงถึงตำแหน่งที่มีอยู่จริงบนพื้นโลกได้โดยอาศัยระบบพิกัดทางภูมิศาสตร์ (geocode) ซึ่งจะสามารถอ้างอิงได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ข้อมูลใน GIS ที่อ้างอิงกับพื้นผิวโลกโดยตรง หมายถึง ข้อมูลที่มีค่าพิกัดหรือมีตำแหน่งจริงบนพื้นโลกหรือในแผนที่ เช่น ตำแหน่งอาคาร ถนน ฯลฯ สำหรับข้อมูล GIS ที่จะอ้างอิงกับข้อมูลบนพื้นโลกได้โดยทางอ้อมได้แก่ ข้อมูลของบ้าน (รวมถึงบ้านเลขที่ ซอย เขต แขวง จังหวัด และรหัสไปรษณีย์) โดยจากข้อมูลที่อยู่ เราสามารถทราบได้ว่าบ้านหลังนี้มีตำแหน่งอยู่ ณ ที่ใดบนพื้นโลก เนื่องจากบ้านทุกหลังจะมีที่อยู่ไม่ซ้ำกัน^{๔๔}

๒.๕.๒ ความหมายของภูมิสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) คือ กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลในเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ที่ใช้กำหนดข้อมูลและสารสนเทศ ที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่ เป็นการจัดการฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ เช่น ที่อยู่ บ้านเลขที่ สัมพันธ์กับตำแหน่งในแผนที่ ตำแหน่งพิกัด ข้อมูลและแผนที่ใน GIS เป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่อยู่ในรูปของ ตารางข้อมูล และฐานข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ (spatial data) ซึ่งรูปแบบ และความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงพื้นที่ทั้งหลาย จะสามารถนำมาวิเคราะห์ด้วย GIS และทำให้ สื่อความหมายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับช่วงเวลาได้ ใช้เป็นชุดของเครื่องมือที่มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลรักษาข้อมูลและการค้นคืนข้อมูล เพื่อจัดเตรียมและปรับแต่งข้อมูล เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และการแสดงผลข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การใช้งาน ซึ่งเป็นซอฟต์แวร์ทางด้านกราฟิกที่มีความสามารถในการเก็บข้อมูลด้านแผนที่ ข้อมูลดาวเทียม และภาพถ่ายทางอากาศ จัดเก็บไว้ในโปรแกรมในลักษณะของข้อมูลเฉพาะเรื่อง (layer) หรือการซ้อนทับข้อมูล (overlays) หรือชั้นข้อมูล (coverage) แล้วสามารถนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ประมวลผลร่วมกัน เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับข้อมูลในพื้นที่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information Systems: GIS) ประกอบด้วยคำ ๓ คำ คือ^{๔๕}

๑. ภูมิศาสตร์ (Geographic: G) เป็นลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆ บนพื้นโลก เช่น ถนนแม่น้ำ ภูเขา อาคาร สถานที่สิ่งก่อสร้างต่างๆ พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่เกษตรกรรม ระดับความสูง และความลึก เป็นต้นวิธีการแสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่คุ้นเคยกันดี ก็คือ การแสดงด้วยแผนที่

^{๔๔} Bolstad, P., GIS Fundamentals: A first text on Geographic Information Systems, Second Edition. White Bear Lake, (MN : Eider Press, 2005), p.543.

^{๔๕} สุเพชร จิระจรกุล, เรียนรู้ระบบภูมิสารสนเทศด้วยโปรแกรม ArcGIS Desktop 9.2., (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเออาร์พรินตติ้ง แมสโปรดักต์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๙๒.

๒. สารสนเทศ (Information: I) เป็นข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ หรือประมวลผลแล้ว หรืออย่างน้อยได้ถูกสรุปให้อยู่ในลักษณะที่มีความหมาย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งต่างจากคำว่า ข้อมูล(data) ที่หมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ข้อมูลอาจเป็นตัวเลข หรือเอกสารพรรณนา เช่น รายงานการกักตุนชายฝั่งรายปี รายงานทะเบียนทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รายงานปริมาณทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ข้อมูลกรมและหน่วยงานภายในกรม เป็นต้น

๓. ระบบ (System: S) เนื่องจากข้อมูลสารสนเทศมีความหลากหลายและ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา จึงจำเป็นที่จะต้องนำระบบเข้ามาเพื่อเป็นเครื่องมือที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการจัดการจัดเก็บ และเรียกค้นข้อมูลเหล่านั้น ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามาก ทั้งในด้านฮาร์ดแวร์ (hardware) และซอฟต์แวร์ (software) ดังนั้น ระบบคอมพิวเตอร์จึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดที่จะนำมาใช้เพื่อการจัดการระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

๒.๕.๓ แนวคิดหลักเกี่ยวกับภูมิสารสนเทศ

๒.๕.๓.๑ ระบบสารสนเทศ (Information system) หมายถึง ระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ ระบบคอมพิวเตอร์ทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ระบบ เครือข่ายฐาน ข้อมูล ผู้พัฒนาระบบ ผู้ใช้ระบบ พนักงานที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญ ทุกองค์ประกอบนี้ทำงานร่วมกันเพื่อกำหนดรวบรวม จัดเก็บข้อมูล ประมวลผลข้อมูลเพื่อสร้างสารสนเทศ และส่งผลลัพธ์หรือสารสนเทศที่ได้ให้ผู้ใช้เพื่อช่วยสนับสนุนการทำงาน การตัดสินใจการวางแผนการบริหาร การควบคุมการวิเคราะห์ และติดตามผลการดำเนินงานขององค์กร^{๔๖}

๒.๕.๓.๒ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นศาสตร์และศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีตำแหน่งอ้างอิงบนพื้นผิวโลก (Geo-spatial data) โดยใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องคือ การรับรู้จากระยะไกล (Remote Sensing) ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System : GPS) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการบริหารจัดการฐานข้อมูล อันประกอบไปด้วยการรวบรวมข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการแสดงผลข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่นำไปใช้ประกอบการวางแผน และการตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ^{๔๗}

๒.๕.๓.๓ เทคโนโลยีของระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยปกติต้องใช้เทคโนโลยีหรือศาสตร์อื่นๆ มาใช้ผสมผสาน (Integrated) เข้าด้วยกันเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องและมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น^{๔๘}

๑. วิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (Computer Science) เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ได้แก่ อุปกรณ์และวิธีการหรือโปรแกรมในการนำเข้าข้อมูล ระบบการบันทึก

^{๔๖} สุชาติ กิระนันท์, เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ : ข้อมูลในระบบสารสนเทศ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

^{๔๗} สุเพชร จิระจกุล, เรียนรู้ระบบภูมิสารสนเทศด้วยโปรแกรม ArcGIS Desktop ๙.๒, (กรุงเทพมหานคร: บ. เอสอาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕-๑๖.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

หรือจัดเก็บสำรองข้อมูล ตลอดจนการแสดงผลหรือการส่งออกข้อมูล GIS ซึ่งผลกระทบของความก้าวหน้าทางด้านฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ จะทำให้เกิดผลโดยตรงต่อการใช้และการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ได้แก่ความรู้ทางด้านการจัดการฐานข้อมูล (Database Management) ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับการออกแบบฐานข้อมูลให้เป็นระบบมากขึ้น

๒. การสำรวจและการทำแผนที่ (Survey and Mapping) เป็นศาสตร์ในการทำแผนที่ โดยการสำรวจภาคสนาม โดยอาศัยความรู้เชิงวิศวกรรมในการใช้เครื่องมือในการสำรวจ เช่น กล้องวัดมุมในการจัดทาวงรอบของพื้นที่ศึกษา กล้องวัดระดับในการจัดทำระดับความสูงในพื้นที่ศึกษา และการคำนวณโครงร่างอิงพิกัดภูมิศาสตร์ การถ่ายค่าพิกัดหมุดหลักฐานอ้างอิงไปยังจุดสำรวจต่างๆ และวาดสัญลักษณ์ เส้น และคำอธิบายชื่อเฉพาะ

๓. ระบบการจัดการฐานข้อมูล (Database Management System) เป็นส่วนหนึ่งของความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์แต่เป็นการศึกษาถึงโครงสร้างและการจัดเก็บจัดการฐานข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทำให้การนำเข้าข้อมูลและควบคุมการกระทำกับข้อมูลเป็นไปได้อย่างเป็นระบบความสัมพันธ์ในฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลในฐานข้อมูลในสื่อ (media) ต่างๆ ซึ่งจะทำให้การจัดเก็บข้อมูลขนาดใหญ่เสียค่าใช้จ่ายน้อยลง ซึ่งทำให้การบันทึกและจัดการกับข้อมูล GIS เป็นไปได้อย่างสมบูรณ์มากขึ้น

๔. การรับรู้จากระยะไกล เป็นศาสตร์ในการสำรวจข้อมูลพื้นที่ผิวโลก ปრაกฏการณ์ต่างๆ ในโลก โดยใช้อุปกรณ์ในการบันทึกภาพ (sensor) ในการตรวจวัดการสะท้อนคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าของวัตถุเหล่านั้นขึ้นไปกระทบอุปกรณ์ในการบันทึกภาพ โดยไม่ต้องสัมผัสกับวัตถุโดยตรง ซึ่งทำให้เราสามารถวิเคราะห์และแปลภาพที่ได้ออกเป็นสภาพการใช้ที่ดินบนพื้นผิวโลก หรือทรัพยากรต่างๆ ในโลก ข้อมูลที่ได้เหล่านี้จะเป็นข้อมูลนำเข้าที่สำคัญในระบบ GIS

๕. ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก เป็นระบบการค้นหาลำดับและเส้นทางด้วยดาวเทียม โดยใช้คลื่นความถี่สูง ความยาวคลื่นสั้นจึงมีความเที่ยงตรงสูง และมีดาวเทียม GPS ที่โคจรรอบโลก ทำให้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งพิกัดภูมิศาสตร์บนพื้นโลกได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง การกำหนดพิกัดเชิงภูมิศาสตร์เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยบอกให้ผู้ใช้งานทราบถึงทิศทางและเส้นทางที่กำลังเดินทางไปหรือบ่งบอกถึงพิกัดภูมิศาสตร์ของตำแหน่งนั้น ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก จึงเป็นระบบที่ต้องอาศัยสัญญาณดาวเทียม GPS ในการทราบถึงค่าพิกัดบนพื้นผิวโลกอย่างถูกต้อง ซึ่งสามารถนำมาเข้าสู่ระบบ GIS ได้โดยตรง หรืออาจจะนำระบบ GPS เข้ามาประยุกต์ใช้กับการสำรวจและการทำแผนที่ หรือการสำรวจระยะไกล ในการตรึงหมุดหรือตรึงพิกัดแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ หรือภาพถ่ายดาวเทียม เพื่อนำไปเป็นข้อมูลนำเข้าในระบบ GIS

สุเพชร จิระจรรกุล^{๔๙} ได้กล่าวว่า ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) คือ กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลในเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ที่ใช้กำหนดข้อมูลและสารสนเทศ ที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่ เป็นการจัดการฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ เช่น ที่อยู่บ้านเลขที่ สัมพันธ์กับตำแหน่งในแผนที่ ตำแหน่งพิกัด ข้อมูลและ

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙๒.

แผนที่ใน GIS เป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่อยู่ในรูปของ ตารางข้อมูล และฐานข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ (spatial data) ซึ่งรูปแบบ และความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงพื้นที่ทั้งหลาย จะสามารถนำมาวิเคราะห์ด้วย GIS และทำให้ สื่อความหมายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับช่วงเวลาได้ ใช้เป็นชุดของเครื่องมือที่มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลรักษาข้อมูลและการค้นคืนข้อมูล เพื่อจัดเตรียมและปรับแต่งข้อมูล เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และการแสดงผลข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การใช้งาน ซึ่งเป็นซอฟต์แวร์ทางด้านกราฟิกที่มีความสามารถในการเก็บข้อมูลด้านแผนที่ ข้อมูลดาวเทียม และภาพถ่ายทางอากาศ จัดเก็บไว้ในโปรแกรมในลักษณะของข้อมูลเฉพาะเรื่อง (layer) หรือการซ้อนทับข้อมูล (overlays) หรือชั้นข้อมูล (coverage) แล้วสามารถนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ประมวลผลร่วมกัน เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับข้อมูลในพื้นที่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์(Geographic Information Systems: GIS) ประกอบด้วยคำ ๓ คำ คือ

๑. ภูมิศาสตร์ (Geographic: G) เป็นลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆ บนพื้นโลก เช่น ถนน แม่น้ำ ภูเขา อาคาร สถานที่สิ่งก่อสร้างต่างๆ พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่เกษตรกรรม ระดับความสูง และความลึกเป็นต้น วิธีการแสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่คุ้นเคยกันดี ก็คือ การแสดงด้วยแผนที่

๒. สารสนเทศ (Information: I) เป็นข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ หรือประมวลผลแล้ว หรืออย่างน้อยได้ถูกสรุปให้อยู่ในลักษณะที่มีความหมาย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งต่างจากคำว่า ข้อมูล (data) ที่หมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ข้อมูลอาจเป็นตัวเลข หรือเอกสาร พรรณนา เช่น รายงานการกักตุนชายฝั่งรายปี รายงานทะเบียนทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รายงานปริมาณทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ข้อมูลกรมและหน่วยงานภายในกรม เป็นต้น

๓. ระบบ (System: S) เนื่องจากข้อมูลสารสนเทศมีความหลากหลายและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา จึงจำเป็นที่จะต้องนำระบบเข้ามาเพื่อเป็นเครื่องมือที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการจัดการจัดเก็บ และเรียกคืนข้อมูลเหล่านั้น ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามาก ทั้งในด้านฮาร์ดแวร์ (hardware) และซอฟต์แวร์ (software) ดังนั้น ระบบคอมพิวเตอร์จึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดที่จะนำมาใช้เพื่อการจัดการระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

๒.๕.๔ การพัฒนาระบบสารสนเทศ

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์และไพบุลย์ เกียรติโกมล^{๕๐} กล่าวถึงการพัฒนากระบวนกรสารสนเทศว่า การพัฒนาระบบสารสนเทศเป็นการกล่าวถึงกระบวนการที่ใช้เทคนิคการศึกษาการวิเคราะห์และการออกแบบระบบสารสนเทศขององค์การให้สามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยบางครั้งจะเรียกการดำเนินงานในลักษณะนี้ว่า “การวิเคราะห์และออกแบบระบบ”(System Analysis and Design) เนื่องจากผู้พัฒนาระบบจะต้องศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการการไหลเวียนของข้อมูลตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้าและทรัพยากรดำเนินงานและผลลัพธ์เพื่อทำการออกแบบระบบสารสนเทศใหม่โดยปกติระบบสารสนเทศในหน่วยงานต่างๆ มีการปรับปรุงและ

^{๕๐} ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และไพบุลย์ เกียรติโกมล, ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๔๕

เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องตรงกับความต้องการใช้งานเป็นปัจจุบัน ทันต่อเหตุการณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมากมา รวมทั้งได้มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงทำให้ต้องมีการพัฒนาระบบสารสนเทศอยู่เสมอ ในที่นี้ผู้วิจัยได้นำเสนอใน ๓ ประเด็น คือ จุดมุ่งหมายของการพัฒนา วิธีการพัฒนา และรูปแบบของการพัฒนา ดังนี้

๑. จุดมุ่งหมายในการพัฒนาระบบสารสนเทศการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการจำเป็นต้องมีการดำเนินงานอยู่เสมอ โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนา^{๕๑} ดังนี้

๑.๑ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในบางกรณีระบบสารสนเทศที่มีอยู่อาจมี ปัญหาด้านต่าง ๆ เนื่องจากการวางระบบไม่เหมาะสม หรือเมื่อสภาพการเปลี่ยนแปลงไป เช่น ปริมาณข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น และไม่สัมพันธ์กับการเพิ่มอัตรากำลังคน ทำให้เกิดข้อผิดพลาดหรือล่าช้าในการจัดทำสารสนเทศ จึงต้องมีการพิจารณาปรับปรุงระบบสารสนเทศ

๑.๒ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการใหม่ ในบางกรณีระบบสารสนเทศที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการใหม่ที่เกิดขึ้นได้ ตัวอย่างเช่นฝ่ายบริหารต้องการสารสนเทศบางอย่างเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ซึ่งระบบที่มีอยู่ไม่สามารถเอื้ออำนวยให้ได้จึงต้องมีการพิจารณาปรับปรุงระบบสารสนเทศเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการใหม่ได้

๑.๓ เพื่อนำความคิดหรือเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในบางกรณีเมื่อมีความคิดหรือเทคโนโลยีใหม่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงระบบสารสนเทศที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่นการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประมวลผลข้อมูลหรือความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ที่สามารถบันทึกข้อมูลโดยใช้หมึกแม่เหล็ก(Magnetic Ink) ซึ่งทำให้การประมวลผลข้อมูลรวดเร็วขึ้น จึงทำให้มีการพิจารณาปรับปรุงระบบสารสนเทศโดยการนำความคิดหรือเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้

๒. วิธีการพัฒนาระบบสารสนเทศวิธีการพัฒนาระบบสารสนเทศ ไม่ว่าจะทำเองหรือวางบริษัทที่ปรึกษาให้ทำให้นั้นอาจทำได้ ๒ วิธี

๒.๑ พัฒนาโดยใช้ระเบียบวิธี (Methodology) เป็นระเบียบวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งที่หน่วยงาน หรือบริษัทที่ปรึกษามีความชำนาญ วิธีที่ใช้กันทั่วไปเพราะใช้ง่ายและทุกคนคุ้นเคยคือ การพัฒนาตามวัฏจักรการพัฒนาระบบงาน (System Development Life Cycle: SDLC) หรือเรียกว่า การพัฒนาระบบแบบวงจรชีวิต การพัฒนาโดยวิธีนี้อาจต้องใช้เวลาานเพราะวิธีนี้ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ คอนขางมากใช้วิธีเขียนโปรแกรมเป็นภาษาระดับสูง ซึ่งในบางครั้งก็อาจเขียนภาษาระดับต่ำประกอบด้วยการใช้ SDLC นี่เป็นวิธีสอนกันโดยทั่วไปในหลักสูตรคอมพิวเตอร์ ที่เรียนตามมหาวิทยาลัยในวิชาวิเคราะห์ระบบงาน อย่างไรก็ตามอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันไปแล้วแต่อาจารย์ผู้สอน

^{๕๑} ประยูร อธิราชพร, ระบบสารสนเทศ, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๓๖.

๒.๒ พัฒนาโดยใช้วิธีทำต้นแบบ (Prototyping) การพัฒนาระบบโดยใช้วิธีSDLC ใช้เวลาค่อนข้างนานมาก ดังนั้นเมื่อพัฒนาระบบเสร็จแล้วก็อาจเป็นไปได้ที่ระบบไม่ถูกใจผู้ใช้หรือใช้การไม่ได้เพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์การหรือทางเทคโนโลยี ดังนั้นจึงผู้คิดวิธีการเร่งรัดพัฒนาระบบให้เสร็จเร็วขึ้น วิธีนี้เรียกว่าการทำต้นแบบ ซึ่งจะต้องอาศัยซอฟต์แวร์พิเศษช่วยสำหรับเขียนโปรแกรม เรียกว่า CASE Tool หรือ Computer Aided Software Engineering หรือเครื่องมือช่วยพัฒนาซอฟต์แวร์นี้สามารถสร้างโปรแกรมต่างๆ จากข้อกำหนดเช่นโปรแกรมบันทึก ข้อมูลโปรแกรมแสดงรายงาน โปรแกรมการคำนวณข้อมูล โปรแกรมคำนวณ ฯลฯ ได้รวดเร็ว

๓. ปัจจัยในการพัฒนาระบบ การวิเคราะห์การออกแบบ และการพัฒนาระบบเป็นงานที่มีความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับผู้ใช้และบุคคลที่มีหลากหลาย และประการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการปฏิบัติงานในองค์การ ดังนั้นการที่ทีมงานพัฒนาระบบจะสามารถพัฒนาระบบได้สำเร็จตามตารางเวลา อยู่ในกรอบของงบประมาณ และผู้ที่มีความพึงพอใจจึงต้องพิจารณาปัจจัยต่อไปนี้

๓.๑ ผู้ใช้ระบบ ต้องมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการพัฒนาระบบโดยเฉพาะผู้นำหรือบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและมีอำนาจในกลุ่มผู้ใช้ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาระบบตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดสมบูรณ์ เนื่องจากการพัฒนาระบบงานจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานปัจจุบัน ซึ่งต้องการข้อมูลความเห็นและการตัดสินใจที่เด็ดขาดจากผู้นำกลุ่ม

๓.๒ การวางแผน ระบบงานที่มีประสิทธิภาพจะเกิดการวางแผนการพัฒนาระบบอย่างรอบคอบและเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน เพราะการวางแผนที่ดีย่อมเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งว่าระบบที่พัฒนาขึ้นจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะมีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาอย่างถูกต้องหรือมีทิศทาง

๓.๓ การทดสอบ ทีมงานพัฒนาระบบ ต้องออกแบบกระบวนการดำเนินงานของระบบที่กำลังศึกษา แล้วจึงกำหนดลักษณะของงานโดยชุดคำสั่งให้สามารถปฏิบัติงานได้เหมาะสมกับระบบงาน จากนั้นจึงทำการออกแบบระบบ

๓.๔ การจัดเก็บ ทีมงานพัฒนาระบบต้องมีการจัดกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลที่ทำการศึกษา เพื่อให้เหมาะสมกับงานที่ต้องการจัดเก็บ

๒.๕.๕ ประเภทของระบบสารสนเทศ

ปัจจุบันจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร กับระบบสารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศชัดเจนมากขึ้น และเนื่องจากการบริหารงานในองค์กรมีหลายระดับ กิจกรรมขององค์กรแต่ละประเภทอาจจะแตกต่างกัน ดังนั้นระบบสารสนเทศของแต่ละองค์กรอาจแบ่งประเภทแตกต่างกันออกไป ถ้าพิจารณาจำแนกประเภทสารสนเทศตามการสนับสนุนระดับการทำงานในองค์กรจะแบ่งระบบสารสนเทศได้เป็น ๔ ประเภท ดังนี้^{๕๒}

๑. ระบบสารสนเทศสำหรับระดับผู้ปฏิบัติงาน (Operational – level systems) ช่วยสนับสนุนการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในส่วนปฏิบัติงานพื้นฐานและงานทำการต่างๆขององค์กร

^{๕๒} สุชาติ กิระนันท์, เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ:ข้อมูลในระบบสารสนเทศ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๔๓.

เช่นใบเสร็จรับเงิน รายการขาย การควบคุมวัสดุของหน่วยงาน เป็นต้น วัตถุประสงค์หลักของระบบนี้ก็เพื่อช่วยการดำเนินงานประจำแต่ละวัน และควบคุมรายการข้อมูลที่เกิดขึ้น

๒. ระบบสารสนเทศสำหรับผู้ชำนาญการ (Knowledge-level systems) ระบบนี้สนับสนุนผู้ทำงานที่มีความรู้เกี่ยวข้องกับข้อมูล วัตถุประสงค์หลักของระบบนี้ก็เพื่อช่วยให้มีการนำความรู้ใหม่มาใช้ และช่วยควบคุมการไหลเวียนของงานเอกสารขององค์กร

๓. ระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร (Management - level systems) เป็นระบบสารสนเทศที่ช่วยในการตรวจสอบ การควบคุม การตัดสินใจ และการบริหารงานของผู้บริหารระดับกลางขององค์กร

๔. ระบบสารสนเทศระดับกลยุทธ์ (Strategic-level system) เป็นระบบสารสนเทศที่ช่วยการบริหารระดับสูง ช่วยในการสนับสนุนการวางแผนระยะยาว หลักการของระบบคือต้องจัดความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายนอกกับความสามารถภายในที่องค์กรมี เช่นในอีก ๕ ปีข้างหน้า องค์กรจะผลิตสินค้าใด

นอกจากนี้ระบบสารสนเทศที่สนับสนุนการทำงานของปฏิบัติงาน/ผู้บริหารระดับต่างๆ ไว้ ดังนี้

๑. ระบบประมวลผลรายการ (Transaction Processing Systems - TPS) เป็นระบบที่ทำหน้าที่ในการปฏิบัติงานประจำ ทำการบันทึกจัดเก็บ ประมวลผลรายการที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ทำงานแทนการทำงานด้วยมือ ทั้งนี้เพื่อที่จะทำการสรุปข้อมูลเพื่อสร้างเป็นสารสนเทศ ระบบประมวลผลรายการนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นระบบที่เชื่อมโยงกิจการกับลูกค้า ตัวอย่างเช่น ระบบการจองบัตรโดยสารเครื่องบิน ระบบการฝากถอนเงินอัตโนมัติ เป็นต้น ในระบบต้องสร้างฐานข้อมูลที่เป็น ระบบนี้มักจัดทำเพื่อสนองความต้องการของผู้บริหารระดับต้นเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานประจำได้ ผลลัพธ์ของระบบนี้ มักจะอยู่ในรูปของ รายงานที่มีรายละเอียด รายงานผลเบื้องต้น

๒. ระบบสำนักงานอัตโนมัติ (Office Automation Systems- OAS) เป็นระบบที่สนับสนุนงานในสำนักงาน หรืองานธุรการของหน่วยงาน ระบบจะประสานการทำงานของบุคลากร รวมทั้งกับบุคคลภายนอก หรือหน่วยงานอื่น ระบบนี้จะเกี่ยวข้องกับการจัดการเอกสาร โดยการใช้ซอฟต์แวร์ด้านการพิมพ์ การติดต่อผ่านระบบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้นผลลัพธ์ของระบบนี้ มักอยู่ในรูปของเอกสาร กำหนดการ สิ่งพิมพ์

๓. ระบบงานสร้างความรู้ (Knowledge Work Systems - KWS) เป็นระบบที่ช่วยสนับสนุนบุคลากรที่ทำงานด้านการสร้างความรู้เพื่อพัฒนาการคิดค้น สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ บริการใหม่ ความรู้ใหม่เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงาน หน่วยงานต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาสนับสนุนให้การพัฒนาเกิดขึ้นได้โดยสะดวก สามารถแข่งขันได้ทั้งในด้านเวลา คุณภาพ และราคา ระบบต้องอาศัยแบบจำลองที่สร้างขึ้น ตลอดจนการทดลองการผลิตหรือดำเนินการ ก่อนที่จะนำเข้ามาดำเนินการจริงในธุรกิจ ผลลัพธ์ของระบบนี้ มักอยู่ในรูปของ สิ่งประดิษฐ์ ตัวแบบ รูปแบบ เป็นต้น

๔. ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information Systems- MIS) เป็นระบบสารสนเทศสำหรับผู้ปฏิบัติงานระดับกลาง ใช้ในการวางแผน การบริหารจัดการ และการควบคุม ระบบจะเชื่อมโยงข้อมูลที่มีอยู่ในระบบประมวลผลรายการเข้าด้วยกัน เพื่อประมวลและ

สร้างสารสนเทศที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการบริหารงาน ตัวอย่าง เช่น ระบบบริหารงานบุคลากร ผลลัพธ์ของระบบนี้ มักอยู่ในรูปของรายงานสรุป รายงานของสิ่งผิดปกติ

๕. ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support Systems – DSS) เป็นระบบที่ช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจสำหรับปัญหา หรือที่มีโครงสร้างหรือขั้นตอนในการหาคำตอบที่แน่นอนเพียงบางส่วน ข้อมูลที่ใช้ต้องอาศัยทั้งข้อมูลภายในกิจการและภายนอกกิจการประกอบกัน ระบบยังต้องสามารถเสนอทางเลือกให้ผู้บริหารพิจารณา เพื่อเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับสถานการณ์นั้น หลักการของระบบ สร้างขึ้นจากแนวคิดของการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยการตัดสินใจ โดยให้ผู้ใช้ได้ตอบโดยตรงกับระบบ ทำให้สามารถวิเคราะห์ ปรับเปลี่ยนเงื่อนไขและกระบวนการพิจารณาได้ โดยอาศัยประสบการณ์ และ ความสามารถของผู้บริหารเอง ผู้บริหารอาจกำหนดเงื่อนไขและทำการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขต่างๆ ไปจนกระทั่งพบสถานการณ์ที่เหมาะสมที่สุด แล้วใช้เป็นสารสนเทศที่ช่วยตัดสินใจ รูปแบบของผลลัพธ์ อาจจะอยู่ในรูปของ รายงานเฉพาะกิจ รายงานการวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจ การทำนาย หรือ พยากรณ์เหตุการณ์

๖. ระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารระดับสูง (Executive Information System - EIS) เป็นระบบที่สร้างสารสนเทศเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารระดับสูง ซึ่งทำหน้าที่กำหนดแผนระยะยาว และเป้าหมายของกิจการ สารสนเทศสำหรับผู้บริหารระดับสูงนี้จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลภายนอกกิจกรรมเป็นอย่างมาก ยิ่งในยุคปัจจุบันที่เป็นยุค Globalization ข้อมูลระดับโลก แนวโน้มระดับสากลเป็นข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการแข่งขันของธุรกิจ ผลลัพธ์ของระบบนี้ มักอยู่ในรูปของการพยากรณ์/การคาดการณ์

๒.๕.๖ การประยุกต์ใช้ระบบภูมิสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์หรือ Geographic Information System : GIS คือ กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลในเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้กำหนดข้อมูลและสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่ นอกจากนี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ เพื่อช่วยเหลือในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การวางแผนการใช้ทรัพยากรในการผลิต การวิเคราะห์ความพร้อมของวัตถุดิบและแรงงาน รวมถึงความต้องการของประชากรในแต่ละพื้นที่จากข้อมูลพื้นฐาน

ด้านคมนาคมขนส่ง GIS สามารถใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการคมนาคมขนส่ง เช่น การวางแผนเส้นทางการเดินรถประจำทาง การวางแผนการสร้างเส้นทางคมนาคม ทางรถไฟ ทางด่วน ทางเดินเรือและเส้นทางการบิน ฯลฯ ได้เป็นอย่างดีด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน การจัดสาธารณูปโภคพื้นฐานไปยังพื้นที่ต่างๆ ตามความต้องการของประชาชนนั้น GIS ได้เข้ามามีบทบาทอันสำคัญในการวางแผนในการสร้างถนน การเดินสายไฟฟ้า ท่อประปา รวมถึงการวางแผนในการบำรุงรักษาสาธารณูปโภคพื้นฐานเหล่านี้

ด้านการสาธารณสุข การประยุกต์ใช้ GIS ในการบริหารจัดการภาครัฐกับงานทางด้านสาธารณสุข มีใช้กันอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ เช่น การระบุตำแหน่งของผู้ป่วยโรคต่างๆ การวิเคราะห์การแพร่ของโรคระบาด หรือแนวโน้มการระบาดของโรค ซึ่งการประยุกต์ใช้ GIS จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางด้านสาธารณสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้านการบริการชุมชน จะเกี่ยวข้องในส่วนของการให้บริการของรัฐกับประชาชนโดยทั่วๆ ไป ซึ่ง

ประชาชนในแต่ละพื้นที่ จะมีความต้องการบริการจากภาครัฐกับประชาชนโดยทั่วๆ ไป ซึ่งประชาชนในแต่ละพื้นที่ จะมีความต้องการบริการจากภาครัฐแตกต่างกันไป การใช้ GIS จะช่วยให้ผู้บริหารทราบถึงความต้องการของ ประชาชนโดยการให้บริการสาธารณะได้อย่างเป็นพลวัตร

ด้านการบังคับใช้กฎหมายและการป้องกันอาชญากรรม มีการใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น การกำหนดจุดเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรมเพื่อตั้งป้อมตำรวจ การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรม โดยการบันทึกจุดที่เกิดอาชญากรรมไว้ แล้วนำมาวิเคราะห์หาพื้นที่เสี่ยง ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายสามารถวางแผนให้มีความสำคัญกับบางพื้นที่ที่ต้องทำการดูแลเป็นพิเศษ เพื่อลดปัญหาอาชญากรรมได้

ด้านการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน การประยุกต์ใช้ GIS เพื่อช่วยในการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นหนึ่งในกิจกรรมการประยุกต์ใช้ GIS ที่แพร่หลายที่สุด เพราะความสามารถในการวิเคราะห์ ประเมินผล นำเสนอเสนอข้อมูลต่างๆ ในเชิงพื้นที่ที่จำเป็นต่อการวางผังเมือง และการจัดการเมืองสามารถกระทำได้อย่างสะดวก ทั้งการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพในการใช้ประโยชน์ของแต่ละพื้นที่

ด้านการจัดเก็บภาษี การประยุกต์ใช้ GIS เพื่อช่วยในการจัดเก็บภาษี โดยอาศัยข้อมูลแผนที่มาตราส่วนขนาดใหญ่ เช่น ๑:๑,๐๐๐ ซึ่งสามารถมองเห็นขอบเขตของอาคาร เพื่อใช้ในการนำเข้าข้อมูลการชำระภาษีอากร ซึ่งภาครัฐสามารถทำการติดตาม ตรวจสอบผลการจัดเก็บภาษีได้โดยสะดวก เพราะ ข้อมูลของสถานประกอบการ บ้านเรือน ฯลฯ ที่ชำระค่าภาษีอากรต่างๆ แล้วจะสามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างได้โดยเฉดสีบนแผนที่ ทำให้สามารถค้นหา หรือติดตามการชำระภาษีอากรได้สะดวก และทำให้การจัดเก็บภาษีมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ด้านสิ่งแวดล้อม การประยุกต์ใช้ GIS เพื่อทดลองสร้างแบบจำลองทางด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้กันอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ เช่น การสร้างแบบจำลองสามมิติแสดงการถล่มของภูเขา ซึ่งการสร้างแบบจำลองใน GIS จะช่วยให้ผู้ใช้สามารถทำความเข้าใจกับลักษณะของพื้นที่ได้โดยง่าย และเป็น การเพิ่มการรับรู้แบบเสมือนจริงในรูปแบบของแบบจำลองสามมิติ ซึ่งช่วยลดความผิดพลาดในการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี

ด้านการจัดการภาวะฉุกเฉินและภัยพิบัติ สิ่งที่สำคัญมากที่สุดในการจัดการในสภาวะฉุกเฉิน คือ การรับรู้ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด เพื่อทำการตัดสินใจให้เร็วที่สุดผิดพลาดน้อยที่สุด และมีประสิทธิผลมากที่สุด GIS ช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลในเชิงพื้นที่ได้อย่างทั่วถึงในเวลาอันรวดเร็ว รวมถึงรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำเป็นต่อมาตรการในการป้องกันแก้ไข นอกจากนี้ยังใช้ GIS วิเคราะห์ถึงผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นอยู่ในรัศมีของการได้รับผลกระทบจากสารพิษเป็นต้น รวมทั้งวิเคราะห์ทิศทางวางแผนอพยพผู้คน เส้นทางในการเคลื่อนย้าย การขนส่ง และเพื่อกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการป้องกัน การวางแผนการช่วยเหลือ ทำการวิเคราะห์หรือสร้างภาพจำลองของเหตุการณ์เพื่อหาสาเหตุได้ทันที ตามสภาพของข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รฐปัท แก้วปาน สราวุธ อิศรานุวัฒน์ และจรียา แผลงนอก ได้วิจัยเรื่อง หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า เป็นการรวมกันขององค์ประกอบในงานออกแบบสร้างสรรค์ทั้งทางด้านศิลปะ วิศวกรรมศาสตร์ การวิเคราะห์พฤติกรรมด้านการตลาด และผลกระทบโดยรวมตั้งแต่การคิด การผลิต จำหน่าย การใช้และเสื่อมสลายในท้ายที่สุด จนมีผู้รวบรวมเป็นหลักการได้แก่ ๑) หน้าที่ใช้สอย (Function) ๒) ความงาม (Aesthetics) ๓) ความสะดวกในการใช้ (Ergonomics) ๔) ความปลอดภัย (Safety) ๕) โครงสร้าง (Construction) ๖) ราคา (Cost) ๗) วัสดุ (Materials) ๘) กรรมวิธีการผลิต (Production) ๙) การซ่อมบำรุงรักษา (Ease of maintenance) ๑๐) การขนส่ง (Transportation) ซึ่งทั้งหมดนี้รวมอยู่ในกระบวนการออกแบบที่มีระบบ และกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน แม้จะมีการเพิ่มความสำคัญในศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเป็นแนวคิดหลัก จนเกิดเป็นทฤษฎีและแนวคิดเฉพาะทางขึ้นที่มีความหลากหลาย แยกเฉพาะเป็นหลายแนวคิด เช่น แนวความคิดในการออกแบบสินค้าที่คำนึงถึงการขนส่ง (Design for transport & flat design) แนวความคิดในการออกแบบด้วยหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Eco-Design) แนวคิดเพื่อผู้พิการและเพื่อส่วนรวม (Design for Disable & Universal Design) แนวความคิดการออกแบบหัตถอุตสาหกรรม (Industrial-Craft) แต่ความเรียบง่ายและวัตถุประสงค์หลักของการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ยังคงเป็นสิ่งพื้นฐานที่สุดที่จะถูกนำมากล่าวและนำไปปรับใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^{๕๓}

ถกเถียงศักดิ์ ชัยชาญ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในส่วนใหญ่จะเคยมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว ๒ – ๓ ครั้งมาท่องเที่ยวในช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคมโดยใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทางใช้เวลาในการท่องเที่ยว ๒ – ๓ วันและมากับครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความเข้าใจถึงลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ไม่ครบถ้วนโดยเข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่จากการท่องเที่ยวร่วมกันด้านความสัมพันธ์ภายในห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางด้านต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำพบว่าปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนในทุกปัจจัย ผลการศึกษาถึงผลกระทบทางตรงของปัจจัยด้านต้นน้ำ ปัจจัยด้านกลางน้ำ และปัจจัยด้านปลายน้ำที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวพบว่าปัจจัยด้านการบริหารจัดการหรือปัจจัยด้านต้นน้ำที่มีผลกระทบทางตรงต่อปัจจัยด้านการให้บริการหรือปัจจัยด้านกลางน้ำในภาพรวมของ ๒ แหล่งท่องเที่ยวให้ผลเหมือนกันทั้ง ๓ ปัจจัยเรียงตามลำดับผลกระทบ คือ ปัจจัยด้านประสบการณ์และการปฏิบัติหน้าที่ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและปัจจัยด้านทรัพยากรและศักยภาพขององค์กรด้านปัจจัยด้านการให้บริการหรือปัจจัยด้านกลางน้ำที่มีผลกระทบทางตรงต่อปัจจัยด้านระดับความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวหรือปัจจัย

^{๕๓} รฐปัท แก้วปาน สราวุธ อิศรานุวัฒน์ และจรียา แผลงนอก, “หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์”, มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓) : หน้า ๑๖๑.

ด้ายปลายน้ำพบว่าทั้งเหมือนและแตกต่างกันใน ๒ แหล่งท่องเที่ยว คือ เหมือนกันในด้านอาหารและงานฝีมือท้องถิ่นที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมมากที่สุดที่แตกต่างกันคือลำดับรองลงมาเป็นด้านที่พักอาศัยสำหรับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ขณะที่เป็นด้านสถานที่และกิจกรรมสำหรับอุทยานแห่งชาติภูเรือ ด้านปัจจัย ด้านการบริหารจัดการ หรือปัจจัยด้านต้นน้ำที่มีผลกระทบทางตรงต่อปัจจัยด้านระดับความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวหรือปัจจัยด้ายปลายน้ำพบว่ามีความแตกต่างกันใน ๒ แหล่งท่องเที่ยวโดยเป็นปัจจัยด้านประสบการณ์และการปฏิบัติหน้าที่และปัจจัยด้านคุณลักษณะขององค์กรตามลำดับสำหรับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ขณะที่เป็นตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและตัวแปรด้านการนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามลำดับสำหรับอุทยานแห่งชาติภูเรือ จากผลการศึกษาทำให้สรุปได้ว่า การพัฒนาในส่วนใดส่วนหนึ่งของโซ่อุปทานจะเกิดผลกระทบต่อส่วนอื่นเสมอ โดยมีผลกระทบมากน้อยต่างกันทำให้สามารถพิจารณาได้ว่าควรพัฒนาปัจจัยใดก่อนหลังมากน้อยเพียงใดเพื่อเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อโซ่อุปทานการท่องเที่ยว^{๕๔}

บุญพา คำวิเศษณ์ ได้วิจัยเรื่อง ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกกลอย อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ๑) ข้อมูลพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกกลอย อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร พบว่า ประชากรเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี มากที่สุด การประกอบอาชีพมีอาชีพรับจ้างและทำธุรกิจส่วนตัว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๕ ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนหมู่บ้านวัดเขาตั้งอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกกกลอย มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านอาหาร ทางเดินศึกษาธรรมชาติห้องน้ำสาธารณะศาลานั่งพักผ่อน ระบบ รักษาความปลอดภัย มีแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้สะดวก ประปาท้องถิ่นประปาภูมิภาคบ่อน้ำดื่ม และน้ำจากธรรมชาติ ๒) แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าความคิดเห็นต่อองค์ประกอบในด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านวัดเขาในภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) อยู่ในระดับมากรองลงมา ได้แก่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยวและที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Attractions and Accommodation) ด้านความพร้อมและความรู้ความเข้าใจของชุมชนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) และด้านกิจกรรมบริการเบ็ดเตล็ด (Amenity) อยู่ในระดับมาก^{๕๕}

บุญพา คำวิเศษณ์ ได้วิจัยเรื่อง ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกกลอย อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ๑) ข้อมูลพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกกลอย

^{๕๔} เถลิงศักดิ์ ชัยชาญ, “การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖).

^{๕๕} บุญพา คำวิเศษณ์, “ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกกลอย อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร”, รายงานการวิจัย, (วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๗).

อำเภอตะกั่วทุ่งจังหวัดพังงา พบว่า ประชากรเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี มากที่สุด การประกอบอาชีพมีอาชีพรับจ้างและทำธุรกิจส่วนตัว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๕ ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนหมู่บ้านวัดเขาตั้งอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกกลอย มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านอาหาร ทางเดินศึกษาธรรมชาติห้องน้ำสาธารณะศาลานั่งพักผ่อน ระบบ รักษาความปลอดภัย มีแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้สะดวก ประปาท้องถิ่นประปาภูมิภาคบ่อน้ำดื่ม และน้ำจากธรรมชาติ ๒) แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าความคิดเห็นต่อองค์ประกอบในด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านวัดเขาในภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) อยู่ในระดับมากรองลงมา ได้แก่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยวและที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Attractions and Accommodation) ด้านความพร้อมและความรู้ความเข้าใจของชุมชนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) และด้านกิจกรรมบริการเบ็ดเตล็ด (Amenity) อยู่ในระดับมาก^{๕๖}

ศาสกร จวนสง ได้วิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าล้ง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ศึกษาทั้งสองพื้นที่ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และประเด็นที่ควรปรับปรุงคือ การส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และมีข้อเสนอแนะต่อภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้มีการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกัน แนวทางการพัฒนามี ๒ แนวทาง คือ การพัฒนาระดับชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน เอกชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เปิดเวทีสาธารณะให้ชุมชนกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ โดยมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในการวางแผนทั้งในด้านแผนที่ ศักยภาพ และการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น และการำางานเชิงรุกของภาครัฐและระดับภูมิภาค การพัฒนาระดับภูมิภาค ควรมีศึกษาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้จุดเชื่อมต่อในมิติของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเรื่องราว (story) หรือวิถีชีวิตริมโขงเพื่อให้เกิดจุดท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค^{๕๗}

วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์ ได้วิจัยเรื่อง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในวัดมีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมา และมีบทบาทในประวัติศาสตร์ เนื่องจากวัดในจังหวัดนครปฐมสร้างขึ้นในสมัยทวารวดี เช่น วัดพระประโทนเจดีย์ วัดพระปฐมเจดีย์ เป็นต้น และมีการสร้างขึ้นตามสมัยต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งวัดมีโอกาสดำเนินการสนับสนุนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาใน

^{๕๖} บุญพา คำวิเศษณ์, “ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกลอย อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา”, รายงานการวิจัย, (วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๗).

^{๕๗} ศาสกร จวนสง, “การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าล้ง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร”, วิทยานิพนธ์การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๓).

ระดับโลก และยังกระจายรายได้และทำให้วัด ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทั้งนี้วัดสามารถจัดกิจกรรม และพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่ทำให้เกิดการพัฒนาจิตใจ และการปลูกจิตสำนึกเชิงอนุรักษ์ต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่ยั่งยืน แผนยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม มีวิสัยทัศน์คือ จังหวัดนครปฐมจะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของโลก เพื่อปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และพัฒนาจิตใจ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้มีมาตรฐาน และคุณภาพระดับโลกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และเป็นต้นแบบการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ คือ ๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเพื่อปลูกจิตสำนึก ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ๒) ยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและกระจายรายได้สู่ชุมชน และ ๔) ยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน^{๕๘}

วัชรภรณ์ จันทรขำ ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าม่วง จังหวัดน่าน พบว่า กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เกิดขึ้นจากองค์กร ชุมชนได้ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวขึ้นโดยใช้ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว^{๕๙}

สมจินตนา จิรายุกุล ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดี และการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ บุคคลภายนอกยังไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนมากนัก ขาดสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า ขาดช่องทางการตลาดใหม่ๆ และช่องทางการวางขายสินค้าในโอกาสต่างๆ จากปัญหาเศรษฐกิจโดยภาพรวมไม่ค่อยดี ทำให้ผู้คนซื้อสินค้าน้อยลง คนจะบริโภคสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันมากกว่า ประกอบกับการสนับสนุนจากภาครัฐยังมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง และสถานที่ตั้งของกลุ่มก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจ การพัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์ ที่มีเอกลักษณ์ มีการสื่อสารเรื่องราวลงบนบรรจุภัณฑ์ และมีตราสัญลักษณ์สินค้า

^{๕๘} วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์, “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** สาขาการจัดการการท่องเที่ยว, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๖๑).

^{๕๙} วัชรภรณ์ จันทรขำ. “ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าม่วง จังหวัดน่าน”, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗).

ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่ม พบว่า ลูกค้ามีความพึงพอใจ และสามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้า สร้างมูลค่าของสินค้า และยอดขายที่สูงขึ้น^{๖๐}

สมยศ วัฒนากมลชัย (๒๕๕๖)^{๖๑} การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีทัศนคติและความคิดเห็นที่แตกต่างกันทั้งผู้ให้สัมภาษณ์ที่มาจากภูมิลำเนาเดียวกันและแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการท่องเที่ยวมีความจำเป็นกับจังหวัดของตน เพราะนำรายได้มาสู่คนในท้องถิ่น แต่ละจังหวัดมีความพร้อมที่แตกต่างกันในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยจังหวัดอยุธยาที่มีความพร้อมมากที่สุดเพราะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ เมื่อเทียบกับอีก ๒ จังหวัด จังหวัดปทุมธานีและนนทบุรี ภาพลักษณ์ที่ไม่แตกต่างกันในมุมมองของผู้ให้ข้อมูล โดยเห็นภาพความเป็นชุมชนคนมอญที่มีวิถีชีวิตและประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ แต่แยกความแตกต่างของชาวมอญของแต่ละจังหวัดไม่ได้ จึงทำให้ไม่มีจุดขายที่เป็นเอกลักษณ์ จังหวัดนนทบุรีได้เปรียบจังหวัดปทุมธานี เนื่องจากมีเกาะเกร็ดซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คนทั่วไปรู้จัก นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลมีความเป็นห่วงเรื่องการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมากเกรงว่าจะถูกกลืนและกลายเป็นการค้าขายเชิงพาณิชย์มากเกินไป อย่างไรก็ตามรายได้จากการท่องเที่ยวยังไม่เดินทางไปในส่วนต่างๆ ของจังหวัดถึงแม้จะมีแหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ ก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า ผู้รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดมีความตั้งใจ และพยายามวางนโยบายในการบริหารจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัด แต่ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น การขาดการต่อเนื่องในการประชาสัมพันธ์จังหวัด การขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่รับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการประสานงานกับภาคเอกชน ปัญหาใหญ่อีกประการ คือ การบริหารจัดการเรื่องน้ำ ซึ่งสร้างผลกระทบให้แหล่งท่องเที่ยว^{๖๒}

สุจิตราภรณ์ จุสปาโล ได้วิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตความพอเพียงของชาวบ้าน ร่วมกิจกรรมรักษาสันติภาพสิ่งแวดล้อม เช่น เดินชมปะการัง สัมผัสสัตว์หลากหลายชนิด การเลี้ยงสาหร่ายผมนาง ปลูกหญ้าทะเล อาหารพะยูน ปล่อยพันธุ์ปูม้าไข่ สร้างบ้านปลาการ์ตูน ปลูกปะการังเขากวาง เป็นต้น และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และสร้างรายได้จาก

^{๖๐} สมจินตนา จิรายุกุล, “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๘, หน้า ๑๕๕-๑๕๗.

^{๖๑} สมยศ วัฒนากมลชัย, “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๖, หน้า ๘๔-๘๕.

^{๖๒} สมยศ วัฒนากมลชัย, “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๖, หน้า ๘๔-๘๕.

อาชีพเสริมเรื่องการท่องเที่ยว โดยนำร่องที่ชุมชนบ้านบากันใหญ่ หมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล^{๖๓}

สมบุรณ์ ธรรมลังกา ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน มีปัจจัยสำคัญคือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่างๆเหล่านี้มากำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชน กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชน กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย และกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด^{๖๔}

สุธาสินี บุรีคำพันธ์ ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฝ้ายกดอก เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมอาชีพของชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ตำบลเวียงยอง จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้ผลิตผ้าทอยกดอกที่มีต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ วัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม สะดวกสบายในการใช้งาน และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี แต่มีข้อเสนอแนะว่าหากใช้วัสดุผสมที่หลากหลายจะทำให้สามารถเพิ่มความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์ ในการผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าทอยกดอกปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ระยะเวลาในการผลิตผ้าทอ จะต้องใช้เวลาและความสามารถมากในการผลิต อาจเกิดปัญหาในอนาคตหากผลิตภัณฑ์ได้รับการตอบรับและต้องผลิตเป็นจำนวนมาก จากการดำเนินงานในระหว่างการสำรวจพื้นที่ในการทำวิจัยและการออกแบบนั้นได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากชุมชน เนื่องด้วยการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาอาชีพชุมชนอย่างแท้จริง แต่ในระกวางการวิจัยยังต้องประสบปัญหา คือ การประสานงานระหว่างภาครัฐกับกลุ่มชาวบ้าน ยังต้องได้รับการแก้ไข เนื่องด้วยการสนับสนุนในกลุ่มอาชีพนี้ ได้รับการสนับสนุนน้อย นำเสียดายที่อาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นับวันจะหายากและต้องได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาโดยปัจจุบันหันเหไปหากมีการสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพในชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีวิถีชีวิตที่พอเพียง^{๖๕}

^{๖๓} สุจิตราภรณ์ จุสปาโล, “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการอุดมการศึกษา (สกอ.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔).

^{๖๔} สมบุรณ์ ธรรมลังกา, “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๖).

^{๖๕} สุธาสินี บุรีคำพันธ์, “การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฝ้ายกดอก เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมอาชีพของชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ตำบลเวียงยอง จังหวัดลำพูน”, รายงานการวิจัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๖, หน้า ๗๑.

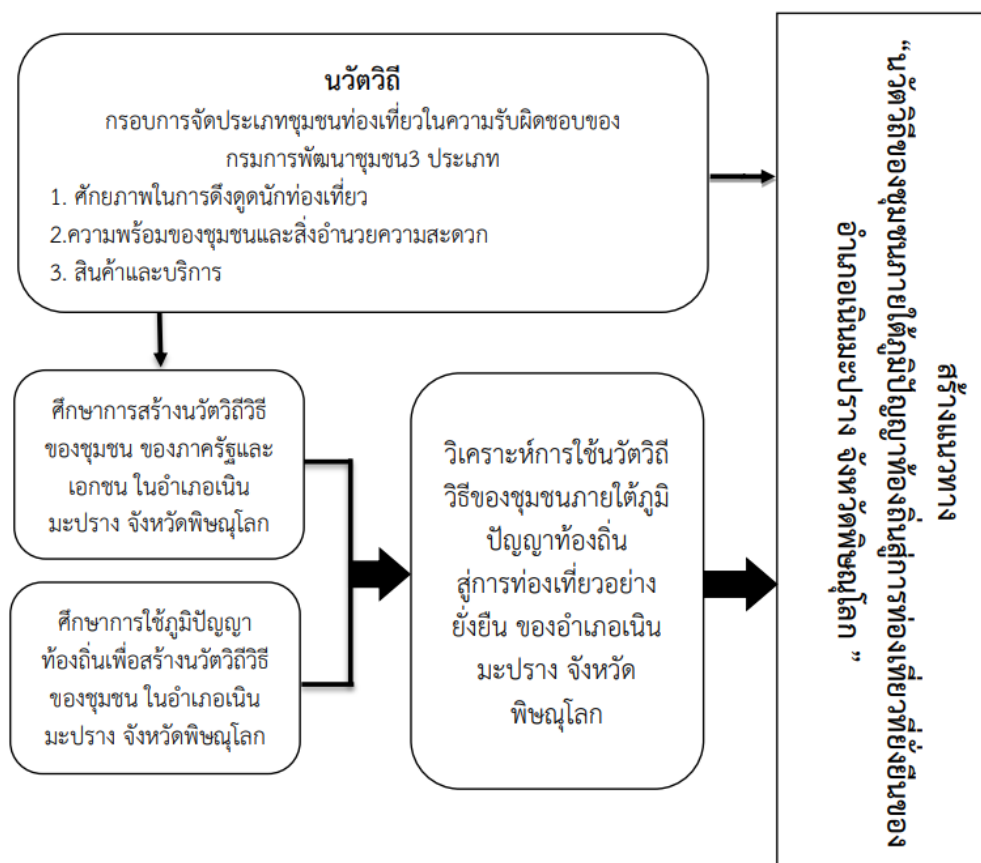
อมรรัตน์ บุญสว่าง ได้ศึกษา การผลิตเส้นใยปอเทืองเพื่อใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านไร่แดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์จากเส้นใยปอเทือง ประกอบด้วย ๑) เครื่องแต่งกาย ได้แก่ หมวก กระเป๋า เข็มกลัด ๒) ของตกแต่งบ้าน ได้แก่ ที่รองจาน ที่รองแก้ว ที่ใส่ช้อนส้อม ๓) บรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ถุงใส่ผลิตภัณฑ์ของฝากในชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์ได้มาจากการระดมความคิดเห็นร่วมกับชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิต และพิจารณาให้สอดคล้องกับทักษะพื้นฐานที่กลุ่มชาวบ้านมี ได้แก่ การจักสาน การถัก การตัดเย็บ แต่ในส่วนของการทอผ้านั้นผู้วิจัยอาศัยทักษะการทอผ้าของชาวบ้านในตำบลเกาะยอ ซึ่งมีความชำนาญในการทอผ้า ก่อนจะนำมาให้ชาวบ้านไร่แดงตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์ การพัฒนาส่วนประกอบอื่นๆ เพื่อเป็นช่องทางในการพัฒนาตลาดที่เหมาะสม และสร้างสมดุล ด้าน วัตถุดิบ คุณภาพ และราคา เช่น การศึกษาวัสดุอื่นในชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประกอบร่วมกันในชิ้นงาน เพื่อลดปริมาณการใช้ปอเทือง และเพิ่มความแข็งแรงให้กับชิ้นงานได้ เช่น ในพื้นที่วิจัยนี้มีการปลูกต้นตาลโตตนดในปริมาณมาก เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ทำนา จึงมีต้นตาลปลูกไว้ในพื้นที่รอบๆ ทุ่งนา ยังมีการทำน้ำตาลแว่น น้ำตาลโตนดออกจำหน่ายเป็นรายได้หลัก ตาลโตนดจึงเป็นวัสดุที่น่าสนใจในการนำมาใช้ประกอบกันเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยเฉพาะใบตาลซึ่งสามารถนำมาทำเส้นใยและแปรรูปด้วยการถัก การทอ ได้ด้วยเช่นกัน นี่จึงเป็นอีกแนวทางเลือกเพื่อสร้างสมดุลด้าน วัตถุดิบ คุณภาพ และราคาได้^{๖๖}

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ Ecotourism คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงมีลักษณะเป็นกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวแนวใหม่ ที่ใช้ในการป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่น สิ่งสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นก็คือ เป็นการท่องเที่ยวและศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีความดั้งเดิมของระบบนิเวศ หรือมีระบบชุมชนและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศเป็นหลัก และมีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนโดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในทุกๆระดับทุกขั้นตอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

^{๖๖} อมรรัตน์ บุญสว่าง, “การผลิตเส้นใยปอเทืองเพื่อใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านไร่แดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ๒๕๖๐, หน้า ๑๐๒-๑๐๓.

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับแผนงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ภายใต้กรอบแนวคิด “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”(One Tambon One Product) เป็นแนวทางประการหนึ่ง ที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชน ให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตวิถีสถิติปัญญาวิธีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบการวิจัย เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการวิจัยแบบชุมชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) และเทคนิคกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Technical)

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดแนวทางในการศึกษาวิจัยโดยมุ่งเน้นให้ชุมชนเกิดแนวคิด สร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรม ขั้นตอนในการดำเนินโครงการวิจัย ประกอบด้วย

๓.๑.๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้าง ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

๓.๑.๑.๑ ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดและองค์ประกอบความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามแนวคิดพระพุทธศาสนาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการศึกษา

๓.๑.๑.๒ ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นวัตกรรม รวมไปถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน องค์กร/สถาบันในประเทศ

๓.๑.๑.๓ ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนา เพื่อแสวงหาคู่ประกอบที่สำคัญ ในการพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๑.๑.๔ สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ และรูปแบบการพัฒนา ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒ การศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้าง การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน องค์กร/สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

๓.๒.๒.๑ ทำการศึกษาและคัดเลือกผู้ประกอบการ องค์กร ชุมชน จำนวน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

๓.๒.๒.๒ กำหนดองค์ประกอบ และความสอดคล้อง ของ "การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว" ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

๓.๒.๒.๓ ดำเนินการศึกษาวเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัญหา อุปสรรค และเสนอชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาร่วมกัน ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและท่องเที่ยวในชุมชน

๓.๒.๒.๗ สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ ความเป็นมา การจัดการ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัญหา อุปสรรค และเสนอชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้รัฐบาล คณะสงฆ์ ผู้บริหาร ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของในระดับประเทศได้รับทราบ

๓.๒.๒.๘ สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒.๓ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวโดยการลงพื้นที่สังเกตและสอบถามความต้องการการมีส่วนร่วม

๓.๒.๔ การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยลงพื้นที่วิจัยและได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อให้ได้แนวทางการศึกษา ได้แก่ ๑) ประชาชนในอำเภอเนินมะปราง ๒) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว ๓) ปราชญ์ชาวบ้าน ๔) ผู้นำชุมชน

๓.๒.๕ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อผลักดันให้ภาครัฐขับเคลื่อนเป็นนโยบายสาธารณะ และบูรณาการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่สามารถพัฒนา

เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างทั่วถึง โดยการจัดประชุมสัมมนากลุ่มเพื่อทำความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการ หน่วยงานราชการ และกลุ่มนักท่องเที่ยว

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๒.๑ สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้แทนเครือข่ายที่เข้าร่วมเป็นแกนนำในการสืบค้นภูมิปัญญา และต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ พัฒนาชุมชนจังหวัด พัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานีศึกษาองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และภาคประชาชน ได้แก่ กลุ่มองค์กร ราษฎรชุมชนและเครือข่ายเอกชน จำนวน ๒๔ คน ในการขับเคลื่อนโครงการเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่ความเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ๓.๒.๑.๑ นายพิษณุชัย ทรงวุฒิ ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๒ นายธงชัย ปัญญาคำ ประธานกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนบ้านใหม่ชัยเจริญ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๓ นางนิธิญา บุญสว่าง ผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านนามุง (หัวเขา) ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๔ นางสุภัทร จักขุศรี ผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านวังขอนเหนือ (น้ำถ้ำลอด) ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๕ นายเนิน ทังทอง ผู้ประกอบกิจการโฮมสเตย์บ้านวังขอนเหนือ (ถ้ำลอด) ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๖ นางศิริขวัญ ทองเชื้อ ผู้ประกอบกิจการโฮมสเตย์บ้านรักไทย (วิวแคมป์ขุนเขา) ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๗ นางสาวศศิธร ชมภูมี ผู้ประกอบการนำเที่ยวชุมชนบ้านผาธงหมี่ หมู่ ๓ ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๘ นายสายทอง ทาสี ผู้ประกอบการนำเที่ยวชุมชนบ้านนามามุง หมู่ ๕ ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๙ พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน) เจ้าคณะตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๑๐ นายทวี กมลรัตน์ ผู้ใหญ่บ้านใหม่ชัยเจริญ หมู่ ๔ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๑๑ นายเรวัตร สุขอักษร ผู้ใหญ่บ้านผารังหมี หมู่ ๓ ตำบลไทรย้อย
อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๑๒ นายประสิทธิ์ หมื่นพหล กรรมการหมู่บ้านผารังหมี หมู่ ๓ ตำบล
ไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๑๓ นางปณิตดา นาประจักษ์ ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสาน หมู่ ๕ บ้าน
เนินดิน ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๑๔ นางพันธ์ทอง หมื่นพหล ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้ามัดหมี่ บ้าน
ผารังหมี ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๑๕ นางอรุณี ดีเยี่ยม ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านน้อยชุมชู้เหล็ก
อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๑๖ นางสาวกชกร พุทธคุณ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงาน
การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๑๗ นายอธิปวัฒน์ ฉัตรกมลธรรม นักพัฒนาฯ สำนักงานการท่องเที่ยว
และกีฬาจังหวัดพิษณุโลก (ผู้ประสานงานพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก)

๓.๒.๑.๑๘ นายศุภกิจ ชื่นทอง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงาน
พัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๑๙ นายภูริน กสิณฤกษ์ นักวิชาการวัฒนธรรมผู้ประสานงานประจำ
อำเภอเนินมะปราง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๒๐ นางปณณกร รุ่งอินทร์ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ
สาธารณสุขอำเภอเนินมะปราง

๓.๒.๑.๒๑ นายทวีศักดิ์ ล่อกา ปลัดอำเภอเนินมะปราง

๓.๒.๑.๒๒ ร้อยตรีแจ่ม มีบุญ รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเนินมะปราง
อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๒๓ นายสุริยันต์ ชัยพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเนินมะปราง ตำบล
เนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๑.๒๔ นายสาทิติ วงษ์ตะวัน เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถ้ำผาทำพล
อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการการสังเกตการ
สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างการสนทนากลุ่มการสัมภาษณ์เชิงลึก นอกจากนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ในการวิจัยทุกครั้งไม่ว่าโดยวิธีการใดก็ตามผู้วิจัยได้มีการเก็บบันทึกข้อมูลไว้ทุกครั้งโดยใช้วิธีการจด
บันทึกการบันทึกเสียงและการบันทึกภาพในแต่ละส่วนและแต่ละเหตุการณ์โดยใช้เครื่องมืออุปกรณ์
ประกอบในการบันทึกข้อมูลเช่นเครื่องบันทึกเสียงเครื่องถ่ายภาพนิ่งเป็นต้นทั้งนี้เพื่อที่จะได้ข้อมูลเชิง
ประจักษ์และสามารถทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มานั้นได้

๓.๒.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยสนทนากลุ่มเพื่อการ
พัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control)

ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders ซึ่งผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากแกนนำชุมชน ผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง จากแนวทางการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) รูปแบบ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน โดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน ๑๐ ท่าน ดังนี้

๓.๒.๒.๑ พระครูอดุลธรรมสาร (บัญญัติ) เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒.๒ นางสาวปณณศิริ ถนอมมิตร หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒.๓ นางสุทธิรักษ์ อาจงค์ พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒.๔ นางสาววิมล เกตุศรีบุรินทร์ ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒.๕ นายบุญชนะ คลองภูเขียว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒.๖ นางสาวธนากร น้อยพันธ์ ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒.๗ นายพงศกร พิพัฒน์เดชา ปลัดเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒.๘ นายวรชัย เทียงไธสง กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒.๙ นายมานพ สังข์เทศ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘ บ้านเผ่าไทย ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๒.๒.๑๐ นายชัยวัฒน์ กะณินทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๑ บ้านร่มเกล้า ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้อมูลจากการวิเคราะห์แบบสอบถาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาเป็นการประกอบการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อที่จะนำมาใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ต่อไป

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” เน้นการศึกษาวเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่ม

ย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาการพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

๓.๓.๑ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกปลายเปิด โดยกำหนด แก่นนำชุมชน ผู้สูงอายุ ประชาชน ชาวบ้าน ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง โดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ เพื่อให้ประเด็นในการสนทนากว้างขวาง และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ เช่น แนวคิด รูปแบบ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัญหา อุปสรรค และเสนอชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว แบบสัมภาษณ์มีประเด็นในการสัมภาษณ์ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีอะไรบ้าง

ประเด็นที่ ๒ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการ การส่งเสริม การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อย่างไร

ประเด็นที่ ๓ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการส่งเสริมแหล่งการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อย่างไร

ประเด็นที่ ๔ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาและการส่งเสริม การใช้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีอะไรบ้าง

๓.๓.๒ การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) โดยดำเนินการร่วมกับแกนนำชุมชน ผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการท่องเที่ยว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง โดยมีประเด็นสนทนา ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ การเผยแพร่ ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๒ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ควรมีกระบวนการส่งเสริม การใช้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอย่างไร

ประเด็นที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการส่งเสริม การใช้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ประเด็นที่ ๔ ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริม การใช้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๔.๑ การลงพื้นที่ในอำเภอเนินมะปราง โดยการนำของแกนนำชุมชน ผู้สูงอายุ ประชาชน ชาวบ้าน ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง

๓.๔.๒ การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับแกนนำชุมชน ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง

๓.๔.๓ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง

๓.๔.๔ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการใช้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีประเด็นสนทนา เช่น การเผยแพร่ กระบวนการส่งเสริม การใช้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัญหา อุปสรรค และเสนอยุทธศาสตร์ในการส่งเสริม การใช้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “นวัตวิถิภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นหลัก เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๓.๕.๑ วิเคราะห์สภาพบริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

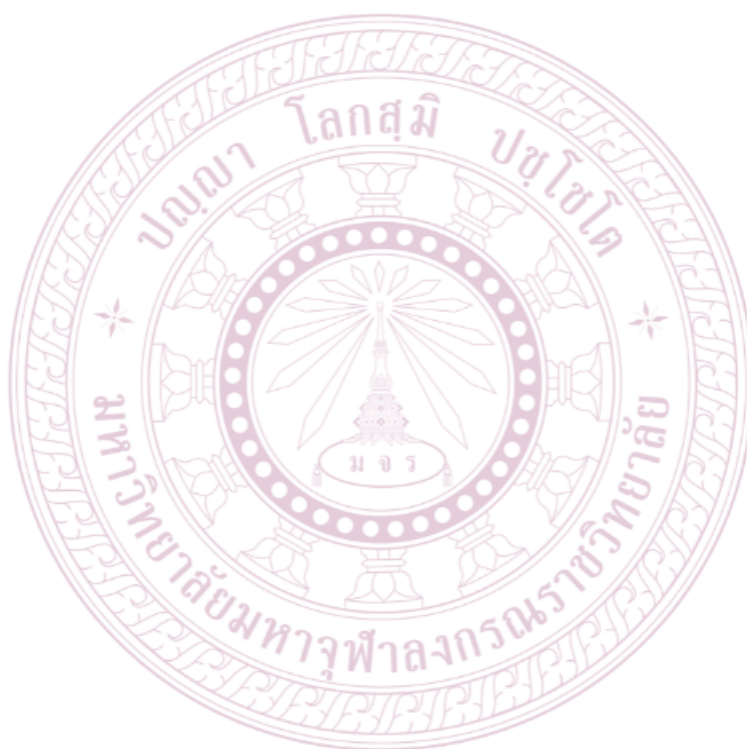
๓.๕.๒ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคของ การพัฒนา ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕.๓ ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อ รูปแบบ หลักการ และกระบวนการในการส่งเสริมการพัฒนา ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕.๔ ศึกษาวิเคราะห์แนวทางส่งเสริม การใช้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๕.๕ การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายการพัฒนาชุดความรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นสภาพทั่วไป แนวทางการพัฒนา และเสนอ
ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง
จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน และองค์กร

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตวิถีสถิติปัญญาวิธีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ” ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาวเคราะห์ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีเนื้อหา ดังนี้

๔.๑ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๒ แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๓ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตวิถีสถิติปัญญาวิธีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ” ได้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

๔.๓.๑ ประวัติความเป็นมาของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

พื้นที่ของอำเภอเนินมะปรางเดิมเป็นป่าดงดิบที่เต็มไปด้วยต้นไม้และสัตว์ป่า ห่างไกลจากผู้คน แต่จะมีเพียงผู้มีอาชีพนายพรานที่เข้ามาล่าสัตว์และหาของป่า มาสร้างกกปางและอาศัยพักแรมชั่วคราวเท่านั้น ต่อมามีกลุ่มคนจากอำเภอนครไทย อำเภอเด่นชัย และอำเภอหล่มสัก อพยพย้ายถิ่นฐานเดิมเข้ามาตั้งรกรากบริเวณบ้านชมพู บ้านมุง บ้านวังโพรง บ้านไทรย้อย จากนั้นก็ขยายที่ทำกินไปที่บ้านวังยาง บ้านน้อยชุมซีเหล็ก และบ้านเนินมะปราง ในที่สุด โดยตัวอำเภอเนินมะปรางเดิมเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ตั้งมาประมาณ ๕๐ ปี

บ้านเนินมะปรางเดิมขึ้นกับตำบลบ้านมุง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ลักษณะภูมิประเทศประมาณร้อยละ ๔๕ เป็นภูเขาหินปูนอายุกว่า ๓๐๐ ล้านปี มีถ้ำอยู่มากมายจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ มีการปลุกระดมมวลชน แทรกซึมบ่อนทำลายความมั่นคง และชุมนุมโจมตีเจ้าหน้าที่รวมทั้งสถานที่ราชการอยู่เนืองๆ ทางราชการจึงได้แยกพื้นที่บางส่วนของอำเภอวังทอง ตั้งเป็นกิ่งอำเภอเนินมะปรางขึ้นเมื่อวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๙ มีปลัดอำเภอหัวหน้ากิ่งอำเภอคนแรกชื่อ นายประยูร อินทรทัศน์ และได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเนินมะปราง เมื่อวันที่ ๑

เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖ มีร้อยตรีสมชาย นวาวัฒน์ ดำรงตำแหน่งนายอำเภอคนแรก จัดเป็นอำเภอชั้น ๓ และนับเป็นอำเภอที่ ๙ ของจังหวัดพิษณุโลก

อำเภอเนินมะปรางมีเนื้อที่ประมาณ ๑๑,๐๒๙.๕๕ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอวังทรายพูนและอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเขาค้อ และอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก อำเภอสามโก้ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอเนินมะปราง สภาพทั่วไปเป็นพื้นที่ราบชายเขา ไม่มีแหล่งต้นน้ำลำธาร ซึ่งในฤดูแล้งมักเกิดการขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภค เป็นพื้นที่ราบชายเขา ร้อยละ ๕๕.๒๓ และเป็นพื้นที่ภูเขา ร้อยละ ๔๔.๗๗ ตารางกิโลเมตร

ท้องที่อำเภอเนินมะปราง ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๘ แห่ง ได้แก่

๑. เทศบาลตำบลเนินมะปราง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลเนินมะปราง
๒. เทศบาลตำบลไทรย้อย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลไทรย้อยทั้งตำบล
๓. เทศบาลตำบลบ้านม่วง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านม่วงทั้งตำบล
๔. องค์การบริหารส่วนตำบลชมพู ครอบคลุมพื้นที่ตำบลชมพูทั้งตำบล
๕. องค์การบริหารส่วนตำบลวังโพรง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลวังโพรงทั้งตำบล
๖. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้อยชุมขี้เหล็ก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านน้อยชุมขี้เหล็กทั้งตำบล
๗. องค์การบริหารส่วนตำบลเนินมะปราง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเนินมะปราง (นอกเขตเทศบาลตำบลเนินมะปราง)
๘. องค์การบริหารส่วนตำบลวังยาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลวังยางทั้งตำบล

๔.๓.๒ ทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

อำเภอเนินมะปรางเดิมเป็นป่าดงดิบที่เต็มไปด้วยต้นไม้และสัตว์ป่า ห่างไกลจากผู้คน ลักษณะภูมิประเทศประมาณร้อยละ ๔๕ เป็นภูเขาหินปูนอายุกว่า ๓๐๐ ล้านปี มีถ้ำอยู่มากมาย ซึ่งตัวอำเภออยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดพิษณุโลกประมาณ ๖๘ กิโลเมตร มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงามน่าสัมผัส เช่น

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาท่าพล ครอบคลุมเนื้อที่ ๑,๗๗๕ ไร่ในท้องที่อำเภอเนินมะปราง ห่างจากตัวเมืองพิษณุโลก ๘๕ กิโลเมตร พื้นที่บริเวณนี้เป็นภูเขาหินปูน ยอดสูงสุด ๒๓๖ เมตร มีหน้าผาสูงชันเว้าแหว่งอันเกิดจากการกัดเซาะของน้ำฝนนับหลายล้านปี เกิดเป็นถ้ำต่าง ๆ มากมายทั่วบริเวณ ได้แก่ ถ้ำเรศวร ถ้ำเรือ ที่มีหินงอกหินย้อยสวยงาม ถ้ำลอด ซึ่งสามารถเดินทะลุไปยังอีกด้านหนึ่งของภูเขาได้ นอกจากนี้ยังพบซากดึกดำบรรพ์ของหอยและปะการัง เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นท้องทะเลมาก่อน และยังมีภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์รูปมือคนบนเพิงผาหิน และอักษรญี่ปุ่นโบราณสลักบนก้อนหิน พรรณไม้และร่องรอยสัตว์ป่าต่าง ๆ ที่มักพบระหว่างทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ เหมาะแก่การทัศนศึกษาเชิงนิเวศ นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อขอข้อมูลได้เจ้าหน้าที่เมื่อเดินทางมาถึงยังสำนักงานเขต การเที่ยวชมถ้ำต่าง ๆ ต้องนำไฟฉายติดตัวมาด้วย ในช่วงฤดูฝนถ้ำบางแห่งไม่สามารถเข้าชมได้เนื่องจากมีน้ำท่วมพื้นถ้ำ

ถ้ำเรศวร อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าผาท่าพล ตำบลบ้านมุง ซึ่งในบรรดาถ้ำที่มีอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันนั้นนับว่าถ้ำเรศวรเป็นถ้ำที่สวยงามที่สุด เนื่องจากความกว้างและหินงอก หินย้อยตลอดจนผนังถ้ำมีความโค้งคล้ายกับพระมาลาเบี่ยงหรือหมวกของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่พระองค์ทรงสวมในขณะทำสงครามยุทธหัตถี จึงได้รับการเรียกว่า ถ้ำเรศวร เพื่อให้สอดคล้องกับความงามของถ้ำและเพื่อเทิดพระเกียรติคุณของพระองค์ท่าน

ถ้ำเดือน-ถ้ำดาว ตั้งอยู่บริเวณหน่วยพิทักษ์ สล. ๘ ลักษณะเป็นถ้ำที่มีน้ำไหลตลอดภายในยาวประมาณ ๑.๔ กิโลเมตร มีหินงอกหินย้อยเป็นหลืบลึกกลับซับซ้อนสวยงามมาก

ภาพที่ ๔.๑ แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาท่าพล

ถ้ำพระวังแดง เป็นถ้ำที่ยาวและใหญ่เชื่อมต่อกันหลายถ้ำ มีความยาวประมาณ ๑๒.๕ กิโลเมตร ถือว่าเป็นถ้ำที่ยาวมาก ภายในถ้ำมีห้องโถงขนาดใหญ่มีหินงอกหินย้อยสวยงามและมีลำห้วยอยู่ด้านล่าง ในลำห้วยมีสิ่งที่น่าสนใจเป็นปลาพันธุ์ใหม่หายาก คือ ปลาถ้ำพระวังแดงหรือปลาไม่มีตา เนื่องจากอาศัยอยู่ในถ้ำเป็นเวลานานจนมีการปรับตัวให้เหมาะแก่การดำรงชีวิตภายในถ้ำซึ่งไม่มีแสงเพียงพอ ลักษณะลำตัวยาว ๑๕ เซนติเมตร หลังค่อม ริมฝีปากหนา ไม่มีตา แต่เห็นเป็นรอยเล็กๆ และมีติ่งหนังด้านหน้า ลำตัวสีชมพูอมเหลือง ปลาอีกพันธุ์หนึ่งที่พบในถ้ำนี้คือ ปลาถ้ำพลวงหรือปลาตาบอดมีลักษณะแตกต่างจากปลาพลวงชนิดอื่น ๆ คือ มีตาเล็กและมีหนังบาง ๆ หุ้มโดยรอบดวงตา ริมฝีปากหนา มีหนวด ๒ คู่ หลังโค้งมนมีเกล็ดบาง ลำตัวสีชมพูจางปนกับสีเทาอ่อน ๆ ยาวประมาณ ๔๐ เซนติเมตร การเข้าไปเที่ยวชมภายในถ้ำควรติดต่อเจ้าหน้าที่นำทางที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง (หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงที่ ๕) เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายหรือการพลัดหลง

เขาวัดถ้ำม่วง ตำบลบ้านมุง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีภูเขาหินปูน สลับสลับซ้อน ทอดยาว รอบ ๆ หมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านได้เรียกว่า “ขุนหมิงแห่งเมืองไทย” อีกแห่งหนึ่ง

นอกจากนี้ ยังสามารถชมฝูงค้างคาวที่บินออกหากินยามเย็น เป็นสายยาวสวยงามนับล้านตัว ที่บ้านมุง อำเภอเนินมะปราง ตั้งแต่ช่วงเวลา ๑๘.๐๐ น. เป็นจนถึงประมาณ ๑๙.๐๐ น. หรือประมาณ ๑ ชั่วโมงก่อนอาทิตย์ลับฟ้า โดยสามารถมองเห็นแนวเส้นของฝูงค้างคาวที่บินเป็นแนวโค้ง คล้ายคลื่นยาวหลายกิโลเมตรทีเดียว เป็นภาพที่หาชมได้ยาก ถือว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสุด Unseen ของเมืองไทยอีกแห่งหนึ่ง ใครต้องการมาเที่ยวชมฝูงค้างคาวและถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ก็สามารถมาเที่ยวกันได้เป็นประจำทุกวัน โดยจะพบค้างคาวได้บริเวณ ๓ ถ้ำ คือ ถ้ำบ้านมุง ถ้ำผาท่าพล และถ้ำขุนศึก แต่พบมากที่สุดคือที่ถ้ำบ้านมุง

ภาพที่ ๔.๒ ฝูงค้างคาวบินออกจากถ้ำในเขตบ้านมุงเหนือ

ชาวอำเภอเนินมะปรางมีรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมลาว/อีสานกับวัฒนธรรมไทยภาคกลาง ซึ่งมีรูปแบบประเพณีที่น่าสนใจ เช่น

ประเพณีการไหว้เจ้าพ่อแสนเมือง เป็นความเชื่อที่ชาวบ้านเนินมะปรางได้รับมาจากปู่ย่าตายาย และได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมากกว่า ๗๐ ปี แม้ว่าเทคโนโลยีวิทยาการสมัยใหม่ได้หลั่งไหลเข้ามาในเขตบ้านเนินมะปรางเป็นอย่างมาก แต่ก็มิได้ทำให้ความเชื่อของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปได้เลย

ศาลเจ้าพ่อแสนเมือง ตั้งอยู่ตรงข้ามกับวัดเนินมะปราง หมู่ที่ ๒ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก บริเวณที่ตั้งศาลเจ้าพ่อแสนเมือง ชาวบ้านเรียกกันว่า “ดงหอ” เพราะศาลเจ้าพ่อภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “หอ” และบริเวณที่ตั้งของศาลมีแมกไม้ขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก ซึ่งตั้งแต่มีการตั้งศาลขึ้นมากไม่มีการตัดต้นไม้เลย จึงทำให้บริเวณนี้มีสภาพเป็นดง ชาวบ้านจึงเรียกตามสภาพที่เห็นว่า ดงหอ

การเลือกที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อแสนเมืองมิใช่จะตั้งตรงไหนก็ได้ ต้องมีการเลือกสถานที่ที่เหมาะสมเสียก่อน ผู้นำของหมู่บ้านเป็นผู้ทำพิธีโดยการเสี่ยงทาย สิ่งของที่ใช้ในการเสี่ยงทาย ได้แก่ ข้าวเปลือก ข้าวสาร ชันน้ำสองใบ โดยนำข้าวสารใส่ลงในขันใบที่หนึ่ง และนำข้าวเปลือกใส่ลงในขันใน

ที่สอง นำขึ้นทั้งสองใบคว่ำไว้ ณ บริเวณที่ต้องการตั้งศาลเป็นเวลา ๓ วัน เมื่อเปิดชันดูถ้าหากว่าเมล็ดข้าวสารและเมล็ดข้าวเปลือกอยู่สลับที่กัน แสดงว่าบริเวณนั้นเป็นสถานที่ที่เจ้าพ่อแสนเมืองเลือกแล้ว แต่ถ้ามีการเสียหายแล้วเมล็ดข้าวยังคงอยู่เหมือนเดิมก็ต้องไปเลือกที่แห่งใหม่จนกว่าจะได้ที่เหมาะสม เมื่อเลือกได้แล้วก็ตั้งหลักเมืองขึ้น ๔ เสา จากนั้นจึงตั้งศาลขึ้น ๔ ศาล ศาลที่ ๑ ชื่อว่า ท้าวแสนเมือง ศาลที่ ๒ และ ๓ ชื่อว่า สองศรีพี่น้อง และศาลที่ ๔ ชื่อว่า ศาลเจ้าปู่

บุคคลที่มีหน้าที่ในการทำพิธีการไหว้เจ้าพ่อแสนเมือง ได้แก่ เจ้าพ่อกวน เป็นผู้นำในการทำพิธีตั้งแต่แรกเริ่มจนกระทั่งเสร็จสิ้นพิธี ตำแหน่งนี้จะหมดวาระลงก็ต่อเมื่อเสียชีวิต พ่อแสน มีได้หลายคนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าพ่อกวน เมื่อเจ้าพ่อกวนหมดวาระลง แสนคนใดคนหนึ่งจะได้รับเลือกเป็นเจ้าพ่อกวน นางแตง มีหน้าที่จัดเตรียมข้าวปลาอาหาร หวานคาวเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ ที่ชาวบ้านนำมาถวายเจ้าพ่อแสนเมือง และคนใช้ มีหน้าที่รับใช้เจ้าพ่อกวนในบริเวณพิธี

สิ่งของต่างๆ เหล่านี้ ชาวบ้านจะเป็นผู้เตรียมมาเอง แต่จะมีอยู่สิ่งหนึ่งที่เป็นของเซ่นไหว้ส่วนกลาง โดยการที่ชาวบ้านช่วยกันบริจาคเงินตามแต่ศรัทธาซื้อมา ก็คือ หมูเป็น ซึ่งหมูเป็นนี้ ชาวบ้านจะช่วยกันชำแหละที่บริเวณศาลเจ้าพ่อ หลังจากที่ได้มอบกันศาลเจ้าพ่อแสนเมืองแล้ว จากนั้นก็นำไปย่างจนสุก เท่านั้นยังไม่พอนำไปต้มในกระทะใบบัวให้สุกอีกครั้ง แล้วตักแจกแก่ชาวบ้านที่มาร่วมพิธีได้รับประทานกันทั่วหน้า เพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่า ถ้าได้รับประทานหมูเจ้าแสนเมืองแล้วจะทำให้ตนเองอยู่เย็นเป็นสุขตลอดปี

การไหว้เจ้าพ่อแสนเมือง จัดในวันอังคารข้างขึ้นของเดือนแปด ก่อนวันเข้าพรรษา ๑ สัปดาห์ ประเพณีนี้ชาวบ้านเรียกว่า “การเลี้ยงเจ้าบ้าน” ตลอดระยะเวลาเข้าพรรษา ๓ เดือน จะไม่มีการแก้มันใดทั้งสิ้น เมื่อพ้นจากวันเข้าพรรษาแล้วจะมีวันที่ห้ามแก้มันอย่างเด็ดขาดคือ วันพุธ วันพระ ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ ก่อนวันทำพิธี ๑ วัน ชาวบ้านจะมาช่วยกันทำความสะอาดบริเวณศาลโดยการเก็บกวาดใบไม้ เศษใบไม้แห้ง ซึ่งตลอดระยะเวลา ๑ ปีเต็ม จะไม่มีการการเก็บกวาดแต่อย่างใด จากนั้นก็ช่วยกันตกแต่งศาล หรือตกแต่งหอสี่เหลี่ยม การตกแต่งศาลนั้นจะต้องตกแต่งกันทุกปี สิ่งที่ทำมาตกแต่งได้แก่ ฝาดาว บันไดแก้ว โซ่ หลักเมือง พวงมาลัย เป็นต้น

ประเพณีการแห่ปราสาทผึ้ง ประเพณีของอำเภอเนินมะปราง ถือว่าการทำบุญด้วยการถวายต้นผึ้ง เป็นบุญกุศลสูงส่ง ดังนั้นในการถวายทานให้แก่ผู้ตายในงานแจกข้าว (งานทำบุญให้ผู้ตาย) เมื่อถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์แล้ว ก็ถวายหอผึ้งเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้วายชนม์ ต่อมา ประเพณีดังกล่าวได้มีกลุ่มคนจัดขึ้นมาอย่างใหญ่โตด้วยความศรัทธาในเทศกาลออกพรรษา พระพุทธเจ้าจะเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อมาโปรดเวไนยสัตว์ในโลกมนุษย์ให้พ้นทุกข์ด้วยประเพณีดังกล่าว รูปแบบของการทำปราสาทผึ้ง ออกเป็น ๓ ระยะ คือ

๑) ระยะแรกยกคันทันผึ้งหรือหอผึ้ง เป็นต้นกำเนิดของปราสาทผึ้งในปัจจุบัน ทำจากต้นกล้วย ตัดให้ยาวพอสมควรทำขาหยั่งสามขายึดต้นกล้วยเข้าไว้ จากนั้นจะนำขี้ผึ้งมาเคี้ยวให้หลอมเหลวใส่ลงในแม่พิมพ์ เรียกว่าดอกผึ้ง แล้วนำมาติดที่ก้านกล้วยหรือกาบกล้วย ซึ่งต่อมาได้ทำเป็นหอผึ้ง มีลักษณะเป็นทรงตะลุ่ม ทำโครงด้วยไม้ไผ่ผูกเสริมด้วยกาบกล้วย ก้านกล้วย จะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมสองชั้น ต่อกันคล้ายเอวขันธหรือเอวพาน การตกแต่ง ยังนิยมประดับด้วยดอกผึ้ง ตามโครงกาบกล้วย

๒) ระยะที่สองยุคปราสาทผึ้งทรงหอ-ทรงสิมหรือศาลพระภูมิ ได้มีพัฒนาการทำโครงเป็นโครงด้วยไม้ โดยใช้ไม้เนื้ออ่อนทำเป็นเสาสี่ต้น พันด้วยกระดาสี เครื่องบนทำเป็นหลักคล้ายหมาก แต่งหน้าจั่วด้วยหยวกกล้วยประดับดอกผึ้ง ในส่วนปราสาทผึ้งทรงสิมจะลดความสูงลง ทำหน้าจั่วทรงจตุรมุขตามแบบสิมพื้นบ้านของภาคอีสานโดยทั่วไป การประดับตกแต่งใช้วิธีการแทงหยวกประดับบ้านลม ช่อฟ้า ใบระกา ด้วยดอกผึ้งตามส่วนต่าง ๆ

๓) ยุคปราสาทผึ้งเรือนยอด เป็นการทำปราสาทผึ้ง โดยการพัฒนาารูปแบบลดทอนองค์ประกอบให้วิจิตรพิศดารยิ่งขึ้น ด้วยโครงไม้ ให้เป็นทรงปราสาทจตุรมุขมีเรือนยอดเรียวหรือที่เรียกว่า “กฏาคาร” ตัวอาคารทั้งสี่ด้านต่อเป็นมุขยื่นออกไปมีขนาดเท่ากับบางแห่งสร้างปราสาทสามหลังติดกัน นอกจากนี้ยังเน้นความประณีตในการตกแต่งผึ้งให้งดงาม เช่น กำแพงแก้ว หน้าบัน ช่อฟ้าใบระกา นาคสะดุ้ง โดยใช้ศิลปกรรมไทยหรือผสมผสานระหว่างศิลปะอีสานกับไทยภาคกลาง เป็นการสร้างปราสาทที่เลียนแบบที่ประทับพระมหากษัตริย์ เพื่อถวายแด่องค์พระพุทธรเจ้า ประดับตกแต่งมีทั้งแบบหล่อแกะลาย และแบบติดพิมพ์สมัยใหม่

๔.๓.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๔.๓.๓.๑ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผ้าทอ

๑) ภูมิปัญญาการทอผ้ามัดหมี่ลายช่อมะปราง ชุมชนบ้านผารังหมี่ ตำบลไทรย้อย มีการทอผ้ามัดหมี่พื้นเมือง ลายซิกเนเจอร์ ๑ เดียวในพิษณุโลก คือ “ลายช่อมะปราง” ที่ต่อยอดความคิดจากสิ่งใกล้ตัวมาเป็นลายผ้าทอที่มีคุณค่าและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน สะท้อนชื่อที่ตั้งของหมู่บ้าน ในอำเภอเนินมะปราง จนเริ่มเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีนักท่องเที่ยว ลูกค้าสั่งจองกันเข้ามาเป็นจำนวนมาก ทำให้กลุ่มผ้ามัดหมี่พื้นเมืองกลายเป็นกลุ่มตัวอย่างในชุมชนที่เข้มแข็ง มีคนรู้จักมากขึ้นและสามารถหารายได้เสริมได้นอกจากการทำนาได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญยังเป็นการสืบสานภูมิปัญญาของรุ่นปู่ย่าตายาย ไว้ให้คงอยู่คู่บ้านผารังหมี่สืบไป

นางทองอยู่ พันธุ์สัตรู สมาชิกของกลุ่มทอผ้ามัดหมี่พื้นเมือง บ้านผารังหมี่ ตำบลไทรย้อย ได้เล่าว่า

“มหาวิทยาลัยนเรศวร ช่วยพัฒนาต่อยอดลดทอน “ลายช่อมะปราง” เริ่มต้นจากการนำผ้ามัดหมี่มามัดเป็นปล้องๆ ด้วยปอ มัดตามลดทอนต่างๆ แล้วนำผ้าข้อม แล้วแกะปอออกจะได้ลาย จากนั้นก็นำไปใส่กรงปั่นเป็นลูก แล้วก็ร้อยตามลูกร้อยเรียงกันมา เวลาทอก็จะทอตามลูก ก็จะได้ผ้าลดทอนต่างๆ อาทิ ลายเฟื่องฟ้า ลายดอกจันทร์ ลายเกี้ยวขอ ลายต้นสน ลายมะม่วง ลายดอกจันทร์ และลายช่อมะปราง ซึ่งลายที่ขายดีที่สุด เพราะมีความสวยงาม เป็นช่อมะปราง และเป็นลายประจำของอำเภอเนินมะปราง ปัจจุบันบ้านผารังหมี่กลายเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว จึงได้เปิดบ้านผารังหมี่แห่งนี้เป็นศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าทุกขั้นตอน และนอกจากการทอผ้าผืนแล้ว ก็ต่อยอดนำผ้าเหล่านี้ไปแปรรูป ทั้งแปรรูปตัดเย็บเป็นชุด แปรรูปเป็นกระเป๋าเป้ กระเป๋าย่าม เป็นกางเกง เป็นพวงกุญแจที่หลากหลายอีกด้วย เวลาที่นักท่องเที่ยวมาสนับสนุนสินค้าที่ทำเอง ผลิตเอง ก็จะมีลูกค้าภูมิใจเพราะทำเองกับมือ บางรายนักท่องเที่ยวที่มาแล้วมาซ้ำอีก ราคาไม่แพงและมีคุณภาพ”^๑

^๑ นางทองอยู่ พันธุ์สัตรู, สัมภาษณ์, ฝ่ายประชาสัมพันธ์กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง บ้านผารังหมี่ หมู่ที่ ๓ ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพที่ ๔.๓ ผ้ามัดหมี่ลายขอมะปราง

๒) ภูมิปัญญาการผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติ การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้เป็นสี ย้อมเส้นใย เช่นฝ้ายและไหม นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลา ยาวนาน ของหมู่บ้านซำร้าง ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก แสดงถึงความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งวัสดุธรรมชาติที่ใช้ย้อมสีเส้นใยส่วนใหญ่ ได้มาจากการเก็บรวบรวมวัตถุดิบหรือพันธุ์ไม้ป่าจากที่มีหรือเกิดขึ้นเองในธรรมชาติตามความรู้ภูมิ ปัญหาดั้งเดิม ได้แก่ ครั่ง เปลือกไม้และแก่นไม้ เป็นต้น ในบรรดาวัสดุธรรมชาติที่ให้สีดังกล่าว มีหลาย ชนิดที่ให้สีเข้ม สด และคุณภาพดี ไม่จางง่ายแม้ผ่านการเก็บรักษานานหลายปี

ภาพที่ ๔.๔ ผ้าย้อมสีธรรมชาติ

ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เมื่อมีการสังเคราะห์สีเคมีสำหรับย้อม ผ้าขึ้น มีผลให้กระบวนการฟอกย้อมสะดวกขึ้น ไม่มีความจำเป็นต้องเตรียมหรือเสาะหาวัตถุดิบให้

สีและยังสามารถลดขั้นตอนการสกัดน้ำสีได้ ประกอบกับการผลิตที่เร่งรีบเพื่อแข่งขันกันทางการค้า ช่างทอดช่างย้อม จึงหันมาใช้สีเคมีสังเคราะห์แทนสีธรรมชาติมากขึ้น การใช้สีธรรมชาติที่ลดน้อยลง เป็นผลให้ภูมิปัญญาความรู้ดั้งเดิมถูกทอดทิ้ง ขาดการสืบทอด ประกอบกับพืชให้สีหลายชนิด หายาก มากขึ้น ศาสตร์แห่งการย้อมสีที่มีมาแต่เดิมบางส่วนจึงถูกลืมและหายไปจากองค์ความรู้ของผู้ย้อมผู้ทอ ผ้าในปัจจุบัน

ความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาด้านสีย้อมธรรมชาติ ชาวบ้านจึงได้มองเห็น ความสำคัญและคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการผลิตย้อมสีธรรมชาตินั้น เป็นสิ่งที่น่าศึกษาและ บันทึกลงไว้ให้คงอยู่เป็นสมบัติของชาติและปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนหันมาให้ความสนใจกับการใช้สีย้อม ธรรมชาติ เพื่อสนับสนุนให้มีความรักท้องถิ่นของตนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งน่าจะมีการเผยแพร่ให้กับชนรุ่น หลังได้เกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ สืบสาน เรียนรู้ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อ ประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป และนำไปสู่ทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมโดยให้ สอดคล้องกับพื้นที่ท้องถิ่นตามเขตความรับผิดชอบของตนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

๔.๓.๑.๒ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถนอมอาหาร

๑) ภูมิปัญญาการทำมะม่วงกวนหรือส้มลิ้ม มะม่วงเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวอำเภอ เนินมะปรางมานานแล้ว และปลูกกันเป็นจำนวนมาก เมื่อมะม่วงสุก ส่งขายไม่ทันหรือรับประทานไม่ ทัน ชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งมีทั้งเด็กและผู้สูงวัยก็จะช่วยกันปอกมะม่วง และฝานมะม่วง ก่อนที่จะนำไป กวนด้วยเตาฟืนขนาดใหญ่ พร้อมใส่ส่วนผสมคือน้ำตาลทราย และเกลือ ในอัตราส่วนที่เหมาะสม เนื่องจากมะม่วงมีความหวานโดยธรรมชาติอยู่แล้ว จึงใส่น้ำตาลทรายไม่มาก โดยกวนด้วยไม้พายจน งวด ใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง นำใส่กะละมังขนาดใหญ่ ทิ้งไว้ให้เย็น ก่อนที่จะไล่เป็นแผ่น และ นำไปตากแดดประมาณ ๒-๓ แดด เดิมผลิตไว้กินในครัวเรือน เป็นการถนอมอาหาร ต่อมาเมื่อมารับ ซื้อแพ็คส่งขายก็โลกรั้มละ ๔๐ บาท สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตมะม่วงที่ราคาตกต่ำใน ขณะนี้ เนื่องจากผลผลิตออกสู่ตลาดมากเกินไป ขณะเดียวกันก็สามารถสร้างงานให้คนในพื้นที่

ภาพที่ ๔.๕ มะม่วงกวนหรือส้มลิ้ม อำเภอเนินมะปราง

๒) ภูมิปัญญาการทำซาลาเปาไส้มะม่วง หากมะม่วงเหลือจากการส่งขาย และสุกงอมเต็มที่ ทำได้อย่างดีก็แค่ส้มแผ่นหรือส้มลิ้ม แต่ได้เกิดภูมิปัญญาโดยการนำเนื้อมะม่วงสุกมา กวนปรุงรสให้ออกหวาน เพื่อใส่ไปเป็นไส้ในซาลาเปา ส่วนใหญ่จะใช้มะม่วงน้ำดอกไม้เพราะเวลาสุก กอมจะหวานฉ่ำมาก โดยมีกลุ่มแม่บ้าน บ้านคลองซบรัง ตำบลไทรย้อย อำเภอนีนะปรัง เป็นผู้ผลิต

โดยกรรมวิธีก็ไม่ยากใช้แป้งสาลีที่มีส่วนผสมของน้ำใบเตย ทำให้มีสีเขียวและหอม นวด แป้งกับน้ำใบเตยหมด ๆ จากนั้นใช้ลูกกลิ้งมาแบนไล่ลม นำมาตัดแบ่งเป็นก้อน ๆ ละ ๓๐ กรัม แล้ว คลึงให้กลม ใส่ถาดบ่มทิ้งไว้ประมาณ ๑๕ นาที จากนั้นนำมาแบนราบอีกครั้งเพื่อใส่ไส้มะม่วงที่กวนจน กลายเป็นสีน้ำตาลลงไป แล้วคลึงเป็นลูกกลม ๆ แล้วนำไปวางบนกระดาษสีขาว แล้วแน่นอนว่าต้องใส่ ซั้งนึ่งเป็นชั้น ๆ จนสุก พองสวยงาม เมื่อสุกพร้อมรับประทานแล้วก็นำมาใส่ในแพคเกจกล่องพลาสติก กลม ติดสติ๊กเกอร์ของกลุ่มแม่บ้านบ้านคลองซบรัง ขายในราคาลูกละ ๑๐ บาท

ภาพที่ ๔.๖ ซาลาเปาไส้มะม่วง บ้านคลองซบรัง

๔.๓.๑.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อกก

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อมีความสืบเนื่องจากชาวเนินมะปรังส่วนใหญ่ในอดีตอพยพมาจากภาคอีสานและนำภูมิปัญญาการทอเสื่อกก การทำผ้ามัดหมี่มาจากบรรพบุรุษ โดยใช้ต้นกกที่ขึ้นเองตามคลองหนองบึงมาทำเป็นเสื่อกก แต่ปัจจุบันมีการปลูกต้นกกไว้ในแต่ละบ้าน ด้วย ชุมชนที่มีชื่อเสียงในการทอเสื่อกกคือ ชุมชนบ้านผารังหมี่ นางสุดใจ ชมภูมิ สมาชิกกลุ่มทอเสื่อ กกบ้านผารังหมี่ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“อาชีพหลักของชาวบ้านคือการทำนา แต่พอว่างจากการทำนาชาวบ้านก็จะมาทอเสื่อกกและผ้ามัดหมี่กัน สร้างงาน สร้างรายได้ เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ประณีตและสวยงาม ขั้นตอนการทำโดยการนำเอากกตัดดอกออก แล้วนำมาผ่าตามยาว ๒-๓ ส่วน จากนั้นนำไปตากแดด ให้แห้งประมาณ ๓-๔ วัน ขั้นตอนต่อมาเลือกกกที่แห้งแล้วนำมาย้อมสี เมื่อได้สีตามต้องการแล้วก็นำ

เชือกไนลอนมาสอดเข้ารูฟืม(ใช้สำหรับทอเสื่อ) กางฟืมที่ทอเสื่อออกมา และนำกมาสอด แล้วก็ทอตามลายที่ต้องการ ซึ่งหนึ่งผืนจะใช้เวลาในการทอประมาณ ๒ วัน ลายที่ทอจะมีทั้ง ลายขีด ลายหัวใจ ลายดอกแก้ว โดยราคาค่าเสื่อจะอยู่ที่ประมาณ ๕๐๐-๗๐๐ บาท”^๒

ภาพที่ ๔.๗ การทอเสื่อ บ้านผารังหมี

๔.๓.๔ ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

อำเภอเนินมะปรางมีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ที่ชาวบ้านในอำเภอเนินมะปรางใช้สิ่งที่ธรรมชาติมอบให้มารังสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์อันทรงคุณค่าทั้งด้านอาหารและหัตถกรรมที่พร้อมจะให้นักท่องเที่ยวได้ลิ้มลอง ซึ่งมีความหลากหลายตามกลุ่มชุมชนซึ่งมีชาติพันธุ์วรรณนาที่แตกต่างกัน เช่น

ผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านน้ำปาด ได้แก่ หมวกสานไม้ไผ่ กล้วยดอกไม้ออบเนย ไตก พวงกุญแจบ้าน ไคไฟไม้ไผ่ กระเป๋าผ้าดิบไผ่สาน กล้วย ๓ ถดู น้ำพริกป่า ผาชีดดอกพิกุล และแยมกล้วย

ผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านมุงเหนือ ได้แก่ ข้าวหมากน้ำมะม่วงแม็กเน็ตรูปค้างคาว กล้วยเบรคแตกกบเลย ข้าวตากทอดหน้ามะม่วง แหนมพริกป่า พริกป่าคั่วแห้ง มันเบรคไม่อยู่ ไข่กรอกอีสานไรซ์เบอร์รี่ ไม้ขนาดเพื่อสุขภาพ และดอกไม้สวรรค์พระประจำวันเกิด

ผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านลำภาศ ได้แก่ มะม่วงอบแห้ง มะม่วงหยีกวน น้ำมะม่วงเลมอนเนด แยมมะม่วงสด มะม่วงมันทุกเม็ด เค้กมะม่วงผสมเนื้อมะม่วง ลูกอมมะม่วงกวนสับปะรด ขนมบัวหิมะไส้มะม่วงกวน ขนมไหว้พระจันทร์ไส้มะม่วงกวน และเข็มกลัดที่ระลึกบ้านลำภาศ

^๒ นางสุดใจ ชมภูมิ, สัมภาษณ์, สมาชิกกลุ่มทอเสื่อ บ้านผารังหมี หมู่ที่ ๓ ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพที่ ๔.๘ ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ OTOP นวตวิถิ ที่ผลิตจากมะม่วง

ผลิตภัณฑ์ OTOP นวตวิถิ บ้านหัวเขา ได้แก่ ทอฟฟี่มะม่วงกวน ทอฟฟี่กล้วยกวน มะม่วงหยีเคี้ยวเพลิน มะม่วงทอดรสลาบ มะม่วงทอดรสต้มยำ ข้าวเกรียบมะม่วง ส้มแผ่นทองหยิบ ซอสมะม่วงสารพัดจิ้ม ถุงผ้ารักษ์โลก ไม้กวาดทางมะพร้าวแฟนซี และมะม่วงเคลือบช็อคโกแล็ต

ผลิตภัณฑ์ OTOP นวตวิถิ บ้านผารังหมี ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวหอมสุดใจ ผ้าทอมัดหมี่ไหมประดิษฐ์ ผ้าฝ้ายทอมือ ผ้าขาวม้าทอมือ แชมพูสมุนไพร สบู่สมุนไพร เสื้ออกกลายดั้งเดิม มะม่วงกวนสมุดโน้ตปกผ้าขาวม้า ไม้กวาดทางมะพร้าว ไชร์ปมะปราง ไวรี่ปมะม่วง กระเป๋าผ้า และปุยมูลไส้เดือน

ภาพที่ ๔.๙ ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ OTOP นวตวิถิ ที่เป็นผ้าทอพื้นเมือง

๔.๓.๕ เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

จากการสำรวจภาคสนามในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางได้มีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำคัญจำนวน ๕ หมู่บ้าน ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการ OTOP นวัตกรรม ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย สามารถนำข้อมูลมาเพื่อจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เช่น

๑) กิจกรรมท่องเที่ยว “ห้วยเขา...ผาทำพล ๒ วัน ๑ คืน” มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านห้วยเขา ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

วันแรก

ถึงศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว พักผ่อนยืดเส้นยืดสายผ่อนคลายด้วยขนมพื้นถิ่น ดื่มน้ำสดชื่นจากการต้อนรับของชาวบ้าน

รับฟังเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน และแนะนำหมู่บ้าน

รับประทานอาหารกลางวัน อาหารพื้นถิ่น “อาหารพื้นถิ่นที่ห้วยเขา”

เข้าชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติภายในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทำพล โดยรถรางนำเที่ยว

ชมการแปรรูปมะม่วง

ชมถ้ำลอดและถ้ำเต่า ที่วัดถ้ำทองเจริญธรรม (วัดถ้ำลอด)

นั่งรถรางชมแลนด์มาร์คบ้านมุง (นครป่าหินเมืองเนินมะปราง)

ชมฝูงค้างคาวนับล้านตัวบินออกจากถ้ำ ณ บ้านมุง

เดินทางกลับศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านห้วยเขา เพื่อรับประทานอาหารเย็น

ทำกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ แนะนำเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ และชมการแสดงต้อนรับจากชาวบ้านห้วยเขา สนุกสนานกับกิจกรรมไม่เกิน ๓ ทุ่ม และแยกย้ายกลับบ้านพักโฮมสเตย์

วันที่สอง

อรุณสวัสดิ์บ้านห้วยเขา รับประทานอาหารเช้าที่บ้านพักโฮมสเตย์กับเจ้าของบ้าน ใส่บาตรร่วมกัน

พร้อมกันที่ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านห้วยเขา

ชมการทำสวนเกษตรผสมผสาน การปลูกชวนชม ณ บ้านใหม่เจริญพร

ชมไร่สวดยาม บานเตาโบราณ บ้านหนึ่งวินเทจ

เดินทางกลับศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน

ชมผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว ก่อนกล่าวคำอำลา

เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

๒) กิจกรรมท่องเที่ยว “นอนค้างบ้านเรา ไม่เหงาแน่นอน ๒ วัน ๑ คืน” มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่บ้านผาวังหมี่ ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

วันแรก

ถึงศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว พักผ่อนยืดเส้นยืดสายผ่อนคลายด้วยขนมพื้นบ้าน

ชวนกันเย็บบายศรี ชันธ ๕ เพื่อสักการะเจ้าพ่อร่มขาว บริการนำทางเข้าหมู่บ้าน

รับฟังเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน และแนะนำหมู่บ้าน

รับประทานอาหารกลางวัน กินอาหารพื้นถิ่น “กินแกงอ่อมไก่ (ในตำนาน)”

ออกเดินทางด้วยรถรางไปที่วัดผารังหมี ไหว้หลวงพ่อพะพนมณี ขึ้นบันไดสวรรค์ชมวิวมุมสูงบ้านผารังหมี

เดินทางไปฝึกทำซาลาเปากลิ่นใบเตยไส้มะม่วง ที่บ้านคลองซบรัง พร้อมชิมน้ำมะม่วงเย็นเจี๊ยบ หวาน หอม ชื่นใจ

เที่ยวชมถ้ำลอดและถ้ำเต่า ที่วัดถ้ำทองเจริญธรรม (หรือวัดถ้ำลอด)

นั่งรถรางเที่ยวชมแลนด์มาร์คบ้านมุง (นครป่าหินเมืองเนินมะปราง)

ชมค้างคาวออกหากินที่เขาคาหลวง บ้านคลองซบรัง

กลับศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว บ้านผารังหมี เพื่อรับประทานอาหารเช้า

ทำกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ แนะนำเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ และชมการแสดงต้อนรับจากชาวบ้านผารังหมี สนุกสนานกับกิจกรรม ไม่เกิน ๓ ทุ่ม และแยกย้ายกลับบ้านพักโฮมสเตย์

วันที่สอง

อรุณสวัสดิ์ผารังหมี ทานอาหารเช้าที่บ้านพักโฮมสเตย์กับเจ้าของบ้าน ใส่บาตรร่วมกัน

พร้อมกันที่ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว

ชมกลุ่มทอเสื่อ / ทอผ้า ซักปั๋งผ้าทอและเสื่อทอลายพื้นถิ่น

ฝึกเย็บพวงกุญแจของที่ระลึกจากกลุ่มแปรรูปงานหัตถกรรมพื้นบ้านผารังหมี พร้อมรับประทานอาหารเช้า

เที่ยวชม บ้านเกษตรสมบูรณ์ ทดลองถอนกล้า และดำนา (ตามฤดูกาล)

เดินทางกลับศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อรับประทานอาหารกลางวัน

ชมผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว ก่อนกล่าวคำอำลา

เดินทางกลับบ้านโดยสวัสดิภาพ

๓) กิจกรรมท่องเที่ยว “มาเที่ยวไทรย้อย น้อยกว่านี้ได้ใจ ๓ วัน ๒ คืน” มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่บ้านผารังหมี ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

วันแรก

ถึงศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว พักผ่อนยืดเส้นยืดสายผ่อนคลายด้วยขนมพื้นบ้าน

ชวนกันเย็บบายศรี ชันธ ๕ เพื่อสักการะเจ้าพ่อร่มขาวบริการหน้าทางเข้าหมู่บ้าน

รับฟังเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน และแนะนำหมู่บ้าน

รับประทานอาหารกลางวัน กินอาหารพื้นถิ่น “กินแกงอ่อมไก่ (ในตำนาน)”

ออกเดินทางด้วยรถรางไปที่วัดผารังหมี ไหว้หลวงพ่อพะพนมณี ขึ้นบันไดสวรรค์ชมวิวมุมสูงบ้านผารังหมี

เดินทางไปฝึกทำซาลาเปากลิ่นใบเตยไส้มะม่วง ที่บ้านคลองซบรัง พร้อมชิมน้ำมะม่วงเย็นเจี๊ยบ หวาน หอม ชื่นใจ

ชมถ้ำใหญ่ (เทพนิมิต) และพบค้างคาวตัวเป็น ๆ จำนวนเป็นล้าน ๆ ตัว บินอยู่บนเพดานถ้ำ พร้อมชมความงดงามของพระพุทธรูปแกะสลักกับผนังถ้ำ (ป.ล. ถ้าท่านไม่เหนื่อยจนเกินไป)

ชมค้างคาวออกหากินที่เขาคาหลวง บ้านคลองซบรัง

กลับศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านผารังหมี เพื่อรับประทานอาหารเช้า

ทำกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญและชมการแสดงต้อนรับจากชาวบ้านผารังหมี

สนุกสนานกับกิจกรรมไม่เกิน ๓ ชั่วโมง และแยกย้ายกลับบ้านพักโฮมสเตย์

วันที่สอง

อรุณสวัสดิ์ผำร้างหมี่ รับประทานอาหารเช้าที่บ้านพักโฮมสเตย์กับเจ้าของบ้าน ใส่บาตร

ร่วมกัน

พร้อมกันที่ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว

ชมกลุ่มทอเสื่อ / ทอผ้า ซักปิ้งผ้าทอและเสื่อทอลายพื้นถิ่น

ฝึกเย็บพวงกุญแจของที่ระลึกจากกลุ่มแปรรูปงานหัตถกรรมบ้านผำร้างหมี่พร้อม

รับประทานอาหารว่าง

นั่งรถรางเยี่ยมชมวิสาหกิจชุมชนไทรย้อย ชีววิถีหมู่บ้านหนองขมิ้น

นั่งรถรางเยี่ยมชมบ้านพุกระโดน รับประทานมื้อกลางวัน อาหารพื้นถิ่น

เรียนรู้การทำกล้วยฉาบ พร้อมนำดอกไม้ไปไหว้พระ ๙ เกจิที่วิหาร

นั่งรถรางชมเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทำพล

นั่งรถรางเที่ยวชมแลนด์มาร์คบ้านมุง (นครป่าหินเมืองเนินมะปราง)

ชมค้างคาวออกจากถ้ำ ณ จุดแลนด์มาร์ค ตำบลบ้านมุง

กลับบ้านพักทำภารกิจส่วนตัว

รับประทานอาหารเย็นกับเจ้าของโฮมสเตย์

วันที่สาม

รับประทานอาหารเช้าที่บ้านพักโฮมสเตย์กับเจ้าของบ้าน ใส่บาตรร่วมกับเจ้าของบ้าน

รวมกันที่บ้านผู้ใหญ่จันทิ เพื่อฝึกทำข้าวต้มแตก และนำมาเป็นอาหารว่าง

เดินทางไปเที่ยวชมบ้านเกษตรสมบูรณ์ ทดลองถอนกล้า และดำนา (ตามฤดูกาล

เพาะปลูก)

เดินทางกลับศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน

ชมผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว ก่อนกล่าวคำอำลา

เดินทางกลับบ้านโดยสวัสดิภาพ

๔) กิจกรรมท่องเที่ยว “กอดเขา...กอดฉัน...กอดกันที่บ้านมุง ๒ วัน ๑ คืน” มีจุด

ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านมุงเหนือ ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

วันแรก

ถึงศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว พักผ่อนยืดเส้นยืดสาย ผ่อนคลายด้วยขนมพื้นบ้าน

ดื่มน้ำสดชื่นต้อนรับจากชาวบ้าน

รับฟังเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน และแนะนำหมู่บ้าน

รับประทานอาหารกลางวัน อาหารพื้นถิ่น “ห่อหมกดาว”

ออกเดินทางด้วยรถพื้นถิ่นไปชมจุดท่องเที่ยว น้ำตกขุนห้วยเทิน บ้านไร่ภูตะวัน

เที่ยวชมถ้ำเดือน-ดาว และถ้ำนางสิบสอง

นั่งรถรางเที่ยวชมแลนด์มาร์คบ้านมุงจุดเช็คอินที่ได้รับความนิยมอย่างมาก (นครป่าหิน

เมืองเนินมะปราง)

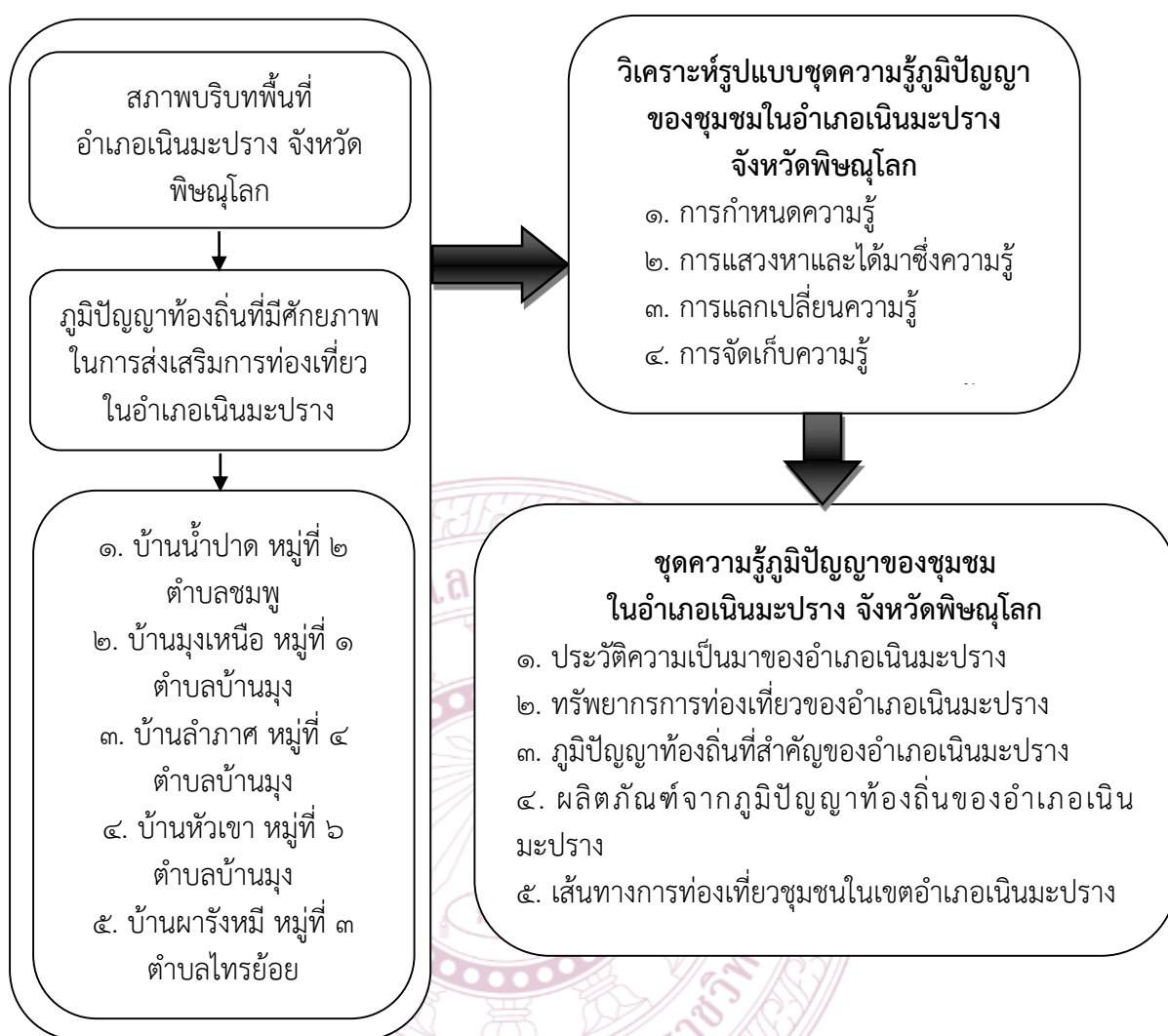
บ้านห้วยเขามีเขาหินโค้งที่เป็นเสน่ห์ของหมู่บ้าน มีธรรมชาติที่เป็นภูเขาหินงาม ๓๖๐ ล้านปี ที่เรียกว่า “ภูเขาท่าพล” เป็นเขาหินปูนซึ่งอยู่ในมหายุคพาลีโอซีน และยุคคาร์บอนิฟอรัส ซึ่งภูเขาหินปูนส่วนมากเกิดจากการทับถมกันของเปลือกหอย พลัปปลึงทะเล หรือปะการัง มีการตกตะกอนทางเคมีอยู่ร้อยมากจากการศึกษาและจำแนกซากดึกดำบรรพ์ทำให้ทราบว่าสถานที่นี้เคยเป็นทะเลมาก่อน ด้วยลักษณะที่เป็นเขาหินปูนจึงทำให้มีถ้ำอันสวยงามมากมายได้แก่ ถ้ำนเรศวรที่มีหินงอกหินย้อยคล้ายพระมาลาเปียง ทำเรือมีรูปคล้ายเรือคว่ำเป็นเพดานถ้ำ ซากดึกดำบรรพ์ ทราบผลและปะการังอายุ ๓๖๐ ล้านปี ตัวอักษรญี่ปุ่นโบราณ ถ้ำเต่า ตำรวจที่สามารถเดินลอดทะลุไปยังอีกฟากของภูเขาได้ ถ้ำผาแดง เพิงฝ่ามือผาแดงที่มีการประทับภาพรอยฝ่ามือของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์เมื่อ 4 พันปีมาแล้วด้วยเทคนิค ภาพสียางไม้ผสมเซมาไทต์ และถ้ำค้างคาวที่เป็นที่อยู่อาศัยของค้างคาวปากย่นและค้างคาวปีกถุงเคราดำ^๔

ภาพที่ ๔.๑๑ แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยเขา

ผลจากการศึกษาจากการสำรวจภาคสนามในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางได้มีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำคัญจำนวน ๕ หมู่บ้าน ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการ OTOP นวัตกรรมของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย สามารถนำข้อมูลมาเพื่อจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เป็นแผนผังองค์ความรู้ได้ดังนี้

^๔ กรมการพัฒนาชุมชน, ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม บ้านห้วยเขา หมู่ที่ ๖ ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, (กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๒), หน้า ๓-๖.

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ชุดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน
ในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

จากแผนภาพที่ ๔.๑ พบว่า กรอบความคิดบทสรุป (Conceptualize) ของการพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก คือ

๑. การวิเคราะห์รูปแบบชุดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ต้องอาศัยข้อมูลจากสภาพบริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์รูปแบบชุดความรู้ โดยใช้กระบวนการ ๑) การกำหนดความรู้ ๒) การแสวงหาและได้มาซึ่งความรู้ ๓) การแลกเปลี่ยนความรู้ ๔) การจัดเก็บความรู้ และการถ่ายทอดความรู้

๒. ในชุดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จะประกอบไปด้วยเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของอำเภอเนินมะปราง ทรัพยากรการท่องเที่ยวของ

อำเภอเนินมะปราง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของอำเภอเนินมะปราง ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเนินมะปราง และเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง

๔.๒ แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนภายใต้ฐานภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อการเพิ่มมูลค่าและการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาด ในกลุ่มนักท่องเที่ยว ในธุรกิจโรงแรม ด้วยการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของบรรจุภัณฑ์^๕ ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านบรรจุภัณฑ์ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ด้านภูมิปัญญา เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้รับบรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุตามที่ต้องการ ใช้งานได้ตรงตามประสงค์ ได้รับตามจำนวนที่ต้องการต่อหน่วยขนส่ง และครอบคลุมรายละเอียดที่จำเป็นในการใช้งานทั้งหมด รวมทั้งคุณสมบัติและลักษณะพิเศษที่มีความโดดเด่น^๖

ผู้วิจัยจึงได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชน ภายใต้แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้แนวคิดดังนี้

๑. คำนึงถึงวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น ที่สามารถจัดหาได้โดยไม่ต้องลงทุนในงบประมาณจำนวนมาก และวัตถุดิบมีปริมาณมาก

๒. ความสนใจของประชาชนในชุมชน หากประชาชนมีความสนใจที่จะมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้มีความตั้งใจ ที่จะเรียนรู้และพยายามจนประสบผลสำเร็จได้

๓. ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนในชุมชน และมีความรู้ทางด้านการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทอผ้า การจักสานหวดหนึ่งข้าว สานหวดหนึ่งข้าว สานตะกร้า สานกระบุง สานกระจาด และอุปกรณ์ที่ใช้ทำมาหากิน เช่น การจักรสาน ไซตักปลา เป็นต้น

๔. ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในด้านการจัดหาวิทยากรผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีช่วยในการส่งเสริมสนับสนุนการฝึกอาชีพ การผลิตสินค้า การแปรรูปอาหาร เป็นต้น

^๕ สอนากกลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณสิริ ธนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๖ สอนากกลุ่มเฉพาะ นางสุทธิรักษ์ อาจองค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบมี ๔ ชิ้นงานดังนี้
 ๑. โคมไฟจากการจักสานจากไม้ไผ่ในรูปแบบต่างๆ

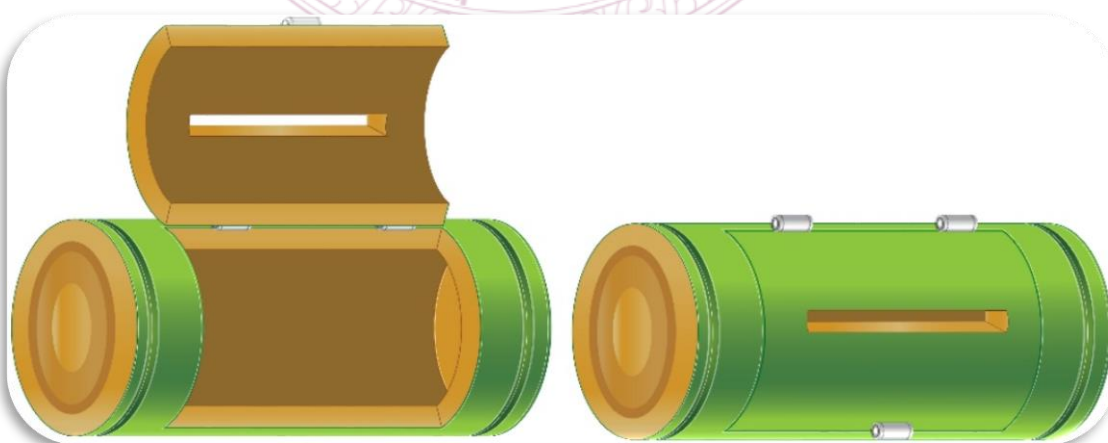
ภาพที่ ๔.๑๒ โคมไฟจากการจักสานจากไม้ไผ่

๒. เครื่องชงกาแฟจากต้นไผ่ ตัวกรองกาแฟผลิตจากไม้ไผ่โดยได้แนวคิดจากการสานหวกนึ่งข้าว มีการปรับขนาดให้เล็กลงเพื่อให้ใส่พอดีกับตัวขาตั้งจากต้นไผ่ โดยมีการออกแบบขาตั้งในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑๓ เครื่องชงกาแฟจากต้นไผ่

๓. กระปุกออมสินจากต้นไผ่

ภาพที่ ๔.๑๔ กระปุกออมสินจากต้นไผ่

๔. กล่องใส่กระดาษชำระ ผลิตจากต้นไผ่สำหรับติดผนังหรือตั้งโต๊ะ

ภาพที่ ๔.๑๕ กล่องใส่กระดาษชำระจากต้นไผ่

ปัจจุบันกลุ่มชุมชนบ้านใหม่ไทยเจริญไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน มีเพียงชาวบ้านบางกลุ่มที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ประมาณ ๕ - ๑๐ คน รวมตัวกันเพื่อจัดทำผลิตภัณฑ์จักสานโดยใช้เวลาหลังจากการทำไร่ ทำสวน ทำนา ซึ่งผลิตภัณฑ์จักสานส่วนใหญ่ทำจากไม้ไผ่บง ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจะเน้นที่การจักสานตระตร้า หมวก บ้างก็ทำไม้กวาดดอกหญ้า ปริมาณการผลิตเป็นช่วงๆ ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับคำสั่งซื้อของลูกค้า^๗ เมื่อปริมาณคำสั่งซื้อจากลูกค้ามีจำนวนมากจึงทำให้การผลิตไม้กวาดดอกหญ้าไม่ทันต่อความต้องการของลูกค้าจากปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้ยังไม่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้มาตรฐานการส่งออก^๘

สถานการณ์ปัญหาของชุมชนบ้านใหม่ไทยเจริญ คือ ไม่มีบรรจภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์แปรรูปมีน้อย กระบวนการผลิตยังไม่มีมาตรฐาน การตลาดและช่องทางการจำหน่ายยังไม่แพร่หลาย นำปัญหาที่พบมาวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหา^๙ โดยการบูรณาการแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใช้กระบวนการบูรณาการศาสตร์วิชาการความรู้จากการบูรณาการภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมกันวางแผนเป้าหมาย แบ่งบทบาทหน้าที่จัดกิจกรรมอบรมเติมความรู้^{๑๐} การสร้างแบรนด์ของชุมชนใหม่ไทยเจริญให้เป็นທີ່จดจำ รวมทั้งวิเคราะห์ต้นทุน รายได้ กำไร ราคาขาย ของผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่และไม้กวาดดอกหญ้า เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับโดยควบคุมมาตรฐานดังนี้ สี ฉลาก ขนาด การใช้งาน ความคงทน การขนส่ง กระบวนการผลิตที่ดี เนื้อสัมผัส เกิดการ

^๗ สนธนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๘ สนธนากลุ่มเฉพาะ นายพงศกร พิพัฒน์เดชา, ปลัดเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๙ สนธนากลุ่มเฉพาะ นายมานพ สังข์เทศ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘ บ้านเผ่าไทย ตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

^{๑๐} สนธนากลุ่มเฉพาะ นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ยกระดับผลิตภัณฑ์ทำให้เกิดบรรจุก้นท์ และตราสินค้าเป็นของชุมชน ได้แก่ ป้ายห้อยสินค้าต่างๆ จากชุมชน และบรรจุก้นท์ไม่กวาดดอกหญ้า การยกระดับผลิตภัณฑ์สามารถจำหน่ายได้โดยมี กลไกการตลาดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม^{๑๑} โดยการใช้วัตถุดิบในพื้นที่มาใช้ในการแปรรูป และมีการกระจายการจัดซื้อจากผู้ผลิตหลายๆ เจ้า โดยในการจัดซื้อวัตถุดิบจะมี คณะกรรมการกลุ่มเป็นผู้จัดสรรการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรม เกิดช่องทางการจำหน่ายใหม่^{๑๒} การขายออนไลน์ออกบูธ การส่งเสริมการตลาด สร้างแบรนด์ชุมชนบ้านใหม่ไทยเจริญ “ผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่” การยอมรับผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค จากกระบวนการทั้งหมดสามารถยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบ้านใหม่ไทยเจริญ ยกระดับผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ และเกิดการตลาดที่เป็นธรรม^{๑๓} ผู้วิจัยจึงได้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

๑. ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม มีการพัฒนาต่อเนื่องด้วยตนเองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น^{๑๔}

๒. ได้รับการสนับสนุนจากองค์ภาครัฐในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว เป็นเพียงการอบรมให้ความรู้ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนนำไปต่อยอด ทั้งนี้ยังขาดเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทันสมัย ซึ่งมีราคาสูงในการผลิตสินค้า ผลิตภัณฑ์จึงเป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นด้วยฝีมือชาวบ้าน ส่งผลให้เกิดการผลิตที่ล่าช้า มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของท้องตลาด^{๑๕}

๓. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์มีทั้งรูปแบบพัฒนาจากผู้ผลิตอื่นเล็กน้อย แนวคิดของกลุ่ม และข้อเสนอแนะจากลูกค้า และได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐโดยรัฐบาลได้สนับสนุนวิทยากรผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์สูงมาช่วยอบรม และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชาวบ้าน^{๑๖}

๔. ไม่มีบรรจุก้นท์ของกลุ่ม ไม่มีตราสินค้า และขาดการส่งเสริมข้อมูลในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

^{๑๑} สนธนา กลุ่มเฉพาะ นางสุทธิรักษ์ อาจองค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒} สนธนา กลุ่มเฉพาะ นายชัยวัฒน์ กะดินทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๑ บ้านร่มเกล้า ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓} สนธนา กลุ่มเฉพาะ นางสุทธิรักษ์ อาจองค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔} สนธนา กลุ่มเฉพาะ นายพงศกร พิพัฒน์เดช, ปลัดเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕} สนธนา กลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณศิริ ธนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖} สนธนา กลุ่มเฉพาะ นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๕. ส่งเสริมให้ชุมชนผลิตวัสดุติดเอง สาเหตุเนื่องจากการขาดวัตถุดิบในการผลิตสินค้า^{๑๗} ได้แก่

๕.๑ ไม้ไผ่ ต้องสั่งซื้อจากต่างจังหวัด ซึ่งมีราคาสูง จึงต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนหันมาให้ความสำคัญปลูกต้นไม้ไว้เพื่อรองรับการผลิตที่เพิ่มมากขึ้นในอนาคต

๕.๒ ต้นดอกหญ้าที่นำมาผลิตไม้กวาดดอกหญ้า ซึ่งปัจจุบันทางกลุ่มได้สั่งซื้อจากต่างจังหวัด ส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตไม้กวาดดอกหญ้ามียอดต้นทุน อีกทั้งผู้ที่มีฝีมือในการทำไม้กวาดดอกหญ้ามักลดลง

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งการที่มีชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่ดีและมีคุณภาพจะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์รวมไปท้องถิ่น ในการแข่งขันทางธุรกิจขนาดเล็กของชุมชนที่ยังขาดความเข้มแข็งในการต่อสู้กับธุรกิจขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและธุรกิจจากต่างประเทศ จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับตัวรับการแข่งขันที่รุนแรง โดยที่ประเทศควรให้ความสำคัญกับชุมชนซึ่งเป็นฐานรากของธุรกิจในประเทศของตน การเพิ่มศักยภาพของชุมชน และใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการ เพื่อจะสามารถสร้างเอกลักษณ์ของตนเองและขยายโอกาส ทางตลาดมากยิ่งขึ้น^{๑๘} จึงต้องหันกลับมามองถึงปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ท้องตลาด ดังนี้

๑. ปัญหาด้านการผลิต

๑.๑ ขาดวัตถุดิบ

๑.๒ ขาดเครื่องมือการผลิตที่ทันสมัย

๑.๓ ไม่มีทักษะในการผลิต

๑.๔ คุณภาพวัตถุดิบไม่คงที่

๑.๕ ไม่สามารถผลิตได้ทันเมื่อมีการสั่งซื้อจำนวนมาก

๑.๖ ต้นทุนการผลิตสูง

๑.๗ ปัญหาด้านความรู้และเทคนิคการผลิตใหม่ๆ รวมถึงเทคโนโลยีใหม่ เพื่อใช้ในการผลิต

๒. ปัญหาด้านการตลาดจะพบว่าสินค้า OTOP ไม่มีการพัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ไม่ได้รับรองมาตรฐาน ดังนี้

๒.๑ ขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์

๒.๒ ขาดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ขาดบรรจุภัณฑ์ที่ดีขาดการออกแบบ

๒.๓ ขาดการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์

๒.๔ ขาดเอกลักษณ์ของสินค้า สินค้าไม่มีตราสินค้า

๒.๕ ช่องทางการจัดจำหน่ายมีอยู่อย่างจำกัด

๒.๖ การโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ มีต้นทุนสูง

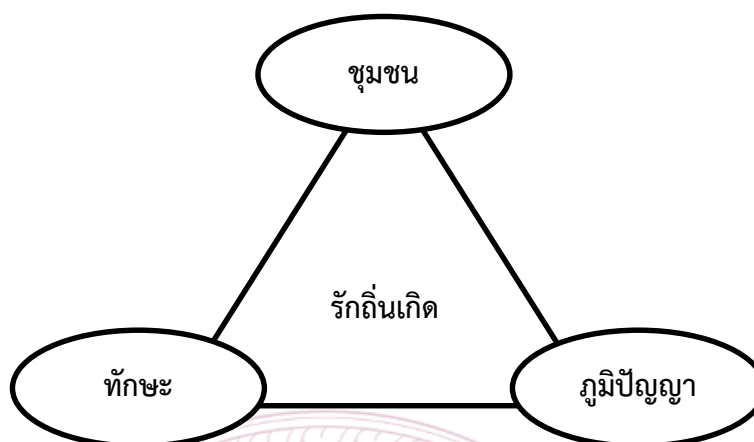
^{๑๗} สอนากลุ่มเฉพาะ นายชัยวัฒน์ กะลินทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๑ บ้านร่มเกล้า ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ หมีนพหล, กรรมการหมู่บ้านผาเรียง หมู่ ๓ ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

- ๒.๗ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี
 - ๒.๘ ไม่มีตลาดที่แน่นอนทั้งในและต่างประเทศ
 - ๒.๙ ไม่สามารถพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาด
 - ๒.๑๐ การสร้างนวัตกรรมใหม่ของผลิตภัณฑ์ยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด
 - ๒.๑๑ ขาดความรู้เรื่องการตลาด ไม่มีแหล่งจำหน่ายของตนเอง
 - ๓. ปัญหาขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ^{๑๙}
 - ๓.๑ ปัญหาด้านที่ดินที่ยังเป็นพื้นที่ ส.ป.ก.๔-๐๑^{๒๐} คือ
 - ๔. ปัญหาด้านการเงิน
 - ๔.๑ เงินทุนหมุนเวียนไม่พอ
 - ๔.๒ ปัญหาด้านระบบบัญชี
 - ๕. ปัญหาด้านการจัดการ ปัญหาด้านการจัดการ นอกจากปัญหาความ ไม่เอาจริงเอาจัง ในการพัฒนาของคนในกลุ่ม OTOP เอง ผู้ประกอบการยังขาดแนวคิดเชิงธุรกิจ
 - ๖. ปัญหาด้านเทคโนโลยี
 - ชุมชนยังขาดการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีหรือการใช้ความรู้ทาง เทคนิคที่ทันสมัยมา ใช้เพื่อช่วยในการผลิต
 - ๗. ปัญหาเครือข่ายวิสาหกิจ ขาดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาเครือข่ายในการสร้างความ ร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน เพื่อความร่วมมือ ในการวิจัย การตลาด การฝึกอบรมแบ่งปัน ทักษะและประสบการณ์และเข้าสู่ตลาดเป้าหมายได้ ครอบคลุมมากขึ้น ซึ่ง OTOP ในหลายแห่งยังไม่มีรูปแบบการ สร้างเครือข่ายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และบางแห่งเป็นการ สร้างเครือข่ายเพียงชั่วคราวยังไม่เป็นระบบ หรือมีความ สัมพันธ์กันในลักษณะ แบบบังเอิญ ดังนี้
 - ๗.๑ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - ๗.๒ ขาดความรู้ความเข้าใจในการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ
- การวิเคราะห์องค์ประกอบและรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เห็นภาพชัดเจน ผู้วิจัยจึงสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ จากการวิจัยในครั้งนี้ และแสดงให้เห็นเป็นแบบ (Synthesis Model) โดยสรุปองค์ความรู้ใน ๓ ประเด็น ๑. ผลการศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก ๒. ผลการวิเคราะห์ออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และ ๓. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งทั้ง ๓ ประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ ได้ดังแผนภาพ ๔.๒ ดังนี้

^{๑๙} สัมภาษณ์, นายเรวัตร สุขอักษร, ผู้ใหญ่บ้านผาเรียงหมี หมู่ ๓ ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๐} พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม, หมวด ๓ การ ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร.

แผนภาพที่ ๔.๒ สรุปองค์ความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากแผนภาพที่ ๔.๒ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เริ่มต้นด้วยศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อนำประเด็นปัญหาความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว นำผลจากการสัมภาษณ์ ร่วมสนทนา สังเกตการณ์ กับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้และผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ แล้วนำประเด็นเหล่านั้นมาวิเคราะห์ เสนอรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง ได้ดังนี้

ผลิตภัณฑ์ชุมชนในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกเกิดจากเป็นความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ ความรอบรู้ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนในชุมชน ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์ และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคนจนเกิดปัญหา ตกตลึงมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายๆ เรื่อง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เรียนรู้จากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง และผู้ที่มีความรู้ในชุมชน ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องการค้าเดินชีวิต ประสบการณ์ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพการณ์ทางแวดล้อม และวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้รู้เองหากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จัก เกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้ เป็นแนวทางหลักเกณฑ์มีวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้ล่วงลับไปแล้วกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และกับธรรมชาติ ความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งระหว่างสืบทอดมีการปรับปรุง ประยุกต์และเปลี่ยนแปลงจนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้องค์ความรู้ยังคงอยู่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่จะรับการถ่ายทอดองค์ความรู้นั้น ต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ เกิดความรักที่จะเรียนรู้ และต้องมีทักษะในการเรียนรู้ภูมิปัญญาต่างๆ ของท้องถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การปรับปรุง

เปลี่ยนแปลง หรือต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้เกิดคุณค่า มีอัตลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของแต่ละชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่น สืบต่อไป

๔.๓ ภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อทำการวิเคราะห์ และเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ แล้วจึงนำมาทำแบบสอบถามเชิงปริมาณ แบบสัมภาษณ์ สดท้ายจึงนำผลในทุกประเด็นทั้ง ๗ ด้านการพัฒนา จากผลการศึกษานั้นมาตั้งเป็นหัวข้อสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control) ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders ซึ่งผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง จากแนวทางการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ รูปแบบ และตรวจสอบความพร้อมของชุมชนในการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน ซึ่งได้ข้อค้นพบจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

๑. ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ว่า เนื่องจากชุมชนเป็นภาคส่วนสำคัญในการพัฒนาในทุกมิติ ดังนั้นภาครัฐจึงไม่ควรมองข้าม และให้ความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ทรัพยากรที่เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เห็นควรในองค์ประกอบ การที่ภาคส่วนต่างๆ ควรส่งเสริมให้ใช้สถานที่ทางศาสนาในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ในด้านความพร้อมของชุมชน ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน ว่าชุมชนสามารถร่วมกันบริหารจัดการสถานที่ในมิติศาสนา และสามารถใช้อำนาจบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ได้ตลอดทั้งปี^{๒๑} องค์ประกอบ ภาครัฐจัดทำคู่มือชุมชนในการวางแผนเพื่อให้การให้บริการท่องเที่ยวมีคุณภาพและมาตรฐาน โดยมีภาครัฐเป็นตัวกลาง ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า ภาคส่วนต่างๆ สามารถใช้อำนาจของหน่วยงานภาครัฐในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดทำคู่มือชุมชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงวิชาการและกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐมีและจัดทำอยู่ เช่น

^{๒๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสุวิมล เกตุศรีบุรินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

กิจกรรมจิตอาสา^{๒๒} สอดคล้องกับ องค์ประกอบ ภาครัฐใช้เครือข่ายจิตอาสาที่มีอยู่ในการประชาสัมพันธ์การรับรู้ข้อมูลด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และให้ข้อมูลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยภาครัฐ ในลักษณะเครือข่าย ภาครัฐเปิดโอกาสให้มีจิตอาสาด้านการประสานงานระหว่างภาคส่วนผู้มีส่วนได้เสียในชุมชน โดยการ จัดให้มีอาสาสมัครชุมชนในระดับหมู่บ้าน เพื่อเฝ้าระวังและสื่อสารด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้^{๒๓} ในด้านความพร้อมของชุมชน ได้แสดงความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ว่าชุมชนสามารถร่วมมือเพื่อให้ เป็นไปตามนโยบายต่างๆ ของทางภาครัฐได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากคนในชุมชนมีความรักและสามัคคี และต้องการให้ชุมชนเกิดการพัฒนา^{๒๔} โดยสอดคล้องกับ ในองค์ประกอบด้าน จัดการประชุมร่วมกัน ของภาครัฐและชุมชนด้านการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเป็นประจำทุกเดือน โดยใช้เวทีประชุม ประจำเดือนหมู่บ้าน เพื่อที่หน่วยงานต่างๆ จะสามารถจัดกิจกรรมสร้างความรับรู้และความเข้าใจ ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ และรับผลประโยชน์ร่วมกัน ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า การทำความเข้าใจในมิติการพัฒนาจำเป็นต้องให้ทุกภาคส่วนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในด้านการเสนอ ร่วมสนอง ปฏิบัติ และพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ในทุกมิติ^{๒๕} สอดคล้องกับองค์ประกอบ ภาครัฐเน้นการตัดสินใจด้านนโยบายพัฒนาพื้นที่อย่างยุติธรรม และมี กระบวนการจัดการผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวร่วมกันกับชุมชน ภาครัฐเน้นตัดสินใจแผน จากผลการประชาคม ลดข้อจำกัด และสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในจำนวนที่มากพอ และภาครัฐประชาสัมพันธ์กระบวนการคัดเลือกและตัดสินใจนโยบายการพัฒนาในพื้นที่ด้วยการ ประชาสัมพันธ์ผ่าน สื่อ Social Media จะสามารถ ทำให้คนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของการพัฒนา และมีส่วนรับผิดชอบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้^{๒๖} เป็นไปตามองค์ประกอบที่ ภาครัฐจัดทำคู่มือการขอรับ งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐในพื้นที่มีข้อจำกัดกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ เพื่อความเข้าใจร่วมกันของ ทุกฝ่าย จะสามารถสร้างความเข้าใจให้แก่คนในชุมชน ลดอคติและการไม่เข้าใจข้อจำกัดในการ ปฏิบัติงานของภาครัฐลงได้^{๒๗} ในด้านความพร้อมของชุมชน เห็นสอดคล้องในทุกข้อเสนอแนะของ

^{๒๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณศิริ ธนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสุทธิรักษ์ อัจจงค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาววิมล เกตุศรีบุรินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสุทธิรักษ์ อัจจงค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายมานพ สังข์เทศ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘ บ้านเผ่าไทย ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณศิริ ธนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ผู้เชี่ยวชาญเนื่องจากมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในนโยบายภาครัฐเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการมาโดยตลอด^{๒๘}

๒. ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านขีดความสามารถในการรองรับ คือ ด้านขีดความสามารถในการรองรับ พบว่า โครงสร้างพื้นฐานในการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพในหลายมิติของทุกบริบท ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลต่อความประทับใจและการตัดสินใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เนินมะปราง^{๒๙} จึงเห็นควรในองค์ประกอบ ขยายขอบเขตการขอเพิ่มงบประมาณด้านการรองรับทางสาธารณูปโภคของภาครัฐในระดับจังหวัด ซึ่ง ภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและส่วนภูมิภาค ควรเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการด้านสาธารณูปโภค ซึ่งจะทำให้คนในพื้นที่เนินมะปรางได้รับประโยชน์และนักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในการเดินทางเข้ามาในพื้นที่^{๓๐} โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์ประกอบภาครัฐในพื้นที่ร่วมมือกับป่าไม้ เพื่อวางแผนจัดงบประมาณซ่อมแซมทางถนน พร้อมทั้งระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ท่องเที่ยวให้พร้อมให้อยู่เสมอ และการจัดตั้งทีมประสานงานเพื่อพิจารณาโครงการพัฒนาสาธารณูปโภค ระหว่างป่าไม้ องค์กรส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม ที่จะสามารถทำให้คนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตามในบางประเด็นเช่นด้านการจัดการส่วนเกินในพื้นที่ เช่น ชยะ มีการจัดการบางส่วนที่ชุมชนที่ยังมีข้อจำกัด ภาครัฐควรเข้าไปส่งเสริม^{๓๑} จึงเห็นควรกับองค์ประกอบ การออกแบบจัดทำป้ายสื่อความหมายเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชยะกลับบ้าน เน้นพลาสติกและแยกประเภทขยะเพื่อนำกลับมารีไซเคิล ในด้านความพร้อมของชุมชน ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน ว่า ภาครัฐเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งเสริมการจัดการในด้านสาธารณูปโภคให้พร้อมใช้สำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในพื้นที่^{๓๒} และในภาคส่วนชุมชนมีความพร้อม และสามารถช่วยกันส่งเสริมในการพัฒนาได้ตามประเด็นจากผลการวิจัย^{๓๓} เช่น ในองค์ประกอบ ฝึกอบรมการสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือต่างๆ ให้สามารถนำมาใช้สร้างหมุดเพื่อการนัดหมาย จองที่พัก และประชาสัมพันธ์แก่ผู้ประกอบการ และ เน้นการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวปลอดภัย เพื่อตอบโจทย์นักท่องเที่ยวที่นิยมการผจญภัยปีนผา ซึ่งภาครัฐสามารถเข้ามาจัดกิจกรรมส่งเสริมโดยชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนในการสร้างคุณค่าให้กับแหล่ง

^{๒๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูอดุลธรรมสาร (บุญญ์ติ), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาววิมล เกตุศรีบุรินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสุทธิรักษ์ อัจจงค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณศิริ ถนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ท่องเที่ยวได้อย่างแน่นอน รวมไปถึงในองค์ประกอบด้านเชิงสุขภาพและอนามัยในพื้นที่นั้น องค์ประกอบ พัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยชุมชนมีส่วนร่วม และจัดกิจกรรมรณรงค์จิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยลดการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ในพื้นที่ ชุมชนเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนสามารถเข้ามาจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีได้ทันที เนื่องจากคนในชุมชนมีความพร้อมที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง^{๓๔} อย่างไรก็ตาม ในองค์ประกอบด้าน ส่งเสริมการรับรู้ด้านความปลอดภัยในการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในรูปแบบ คู่มือ แผ่นพับ หรือสื่ออินเทอร์เน็ต และการสร้างความตระหนักของชุมชนในการรับรู้การจัดการทางสาธารณสุข การท่องเที่ยวปลอดภัยแก่ผู้ประกอบการ ก็เป็นสิ่งที่ยังขาดการปฏิบัติจริงจากภาครัฐอย่างจริงจัง^{๓๕} และหากมีการจัดกิจกรรมหรือสานต่อในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ ชุมชนก็พร้อมให้ความร่วมมือเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ทุกคนในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่จะสามารถเข้ามาในพื้นที่ได้อย่างปลอดภัยมีความสุข^{๓๖}

๓. ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว คือ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยวพบว่า การให้บริการต้องเน้นการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและครอบคลุม ทั้งในด้านที่พัก ความปลอดภัย สุขอนามัย และการใช้สื่อสมัยใหม่ในการสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดงบประมาณเพิ่มเติมในการซ่อมแซมเส้นทางท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่นิยมที่ต้องได้รับการสนับสนุน โดยแบ่งตามลำดับความสำคัญ และองค์ประกอบ ท้องถิ่นตั้งงบประมาณติดตั้งระบบไวไฟ อินเทอร์เน็ตไร้สายฟรีให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม พร้อมระบบลงทะเบียนที่ต้องเข้าชมสื่อแนะนำแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็น จากความต้องการที่เปลี่ยนไปตามรูปแบบความนิยมของคนรุ่นใหม่ ที่มีการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์การท่องเที่ยวจากการใช้แหล่งท่องเที่ยวเป็นจุดเช็คอิน และเน้นความสะดวกจากการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งในมุมมองของชุมชนมีความเห็นสอดคล้อง รวมไปถึงความต้องการในองค์ประกอบ จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้ให้บริการที่มีคุณภาพ มีการประเมินและมอบรางวัลให้แก่ผู้ประกอบการ ผู้นำเที่ยว ที่จะสามารถสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการท้องถิ่นในพื้นที่เนิ่นมะปราง เกิดความแข่งขันเพื่อการพัฒนา^{๓๗} ซึ่งสอดคล้องในองค์ประกอบจัดฝึกอบรมผู้ประกอบการเพื่อเสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการสำรองที่พักในระบบออนไลน์ที่เป็นที่นิยม เช่น Airbnb, Agoda ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า จะทำให้เกิดการเข้าถึงที่พักของนักท่องเที่ยวได้ง่ายและสะดวกกว่าเดิม รวมไปถึงองค์ประกอบ การจัดทำคู่มือและเส้นทางแหล่ง

^{๓๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายมานพ สังข์เทศ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘ บ้านเผ่าไทย ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายชัยวัฒน์ กะถิ่นทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๑ บ้านร่มเกล้า ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายชัยวัฒน์ กะถิ่นทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๑ บ้านร่มเกล้า ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ท่องเที่ยวออนไลน์ เนินมะปรางห้ามพลาด โดยแบ่งประเภทหลากหลาย ทั้งการผจญภัย วิถีชีวิต ร้านอาหาร ของฝาก ซึ่งชุมชนมีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนจัดการให้ประสบความสำเร็จ^{๓๘} ในบางประเด็นเช่น องค์ประกอบ ประสานขอความร่วมมือกับชุมชน ในการสร้างเส้นทางบินอากาศยานไร้คนขับ ในพื้นที่นอกเขตของป่าไม้ ก็เป็นสิ่งที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่หลากหลายให้เกิดขึ้นในพื้นที่เนินมะปราง^{๓๙} ในส่วนองค์ประกอบ จัดกิจกรรมหรือแคมเปญรณรงค์ส่งเสริมการรับรู้ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวหลังภาวะวิกฤติโควิด ๑๙ และองค์ประกอบ จัดทำป้ายสถิติการได้รับวัคซีนครบถ้วนของผู้ให้บริการติดไว้หน้าสถานประกอบการเอกชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะมีขึ้นเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยว และสามารถสร้างความเชื่อมั่นในการเดินทางเข้ามาพักในพื้นที่ได้^{๔๐} อย่างไรก็ดี องค์ประกอบ การออกแบบคู่มือมาตรฐานด้านที่พักค้างคืนและนำเที่ยวที่มีคุณภาพให้กับผู้ประกอบการ ก็เป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้น พร้อมๆ ไปกับองค์ประกอบ เน้นการสนับสนุนโดยการอุดหนุนการสร้างป้ายสื่อความหมาย ป้ายเช็กอิน ชั่วคราวตามแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยให้ชุมชนดูแล กรณีไม่สามารถสร้างป้ายถาวรในที่ป่าไม้ได้ นอกจากนี้ในพื้นที่เนินมะปรางแม้จะอยู่ในชนบท แต่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเข้าถึง จึงเห็นควรที่จะใช้องค์ประกอบ ส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อสร้างความรับรู้ในการเข้าถึงและประเมินแหล่งท่องเที่ยวไปสู่การตัดสินใจของนักท่องเที่ยวได้จากทั่วโลก รวมไปถึง การสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในเส้นทางก่อนเข้าสู่ตัวแหล่งท่องเที่ยว โดยอาจประสานขอใช้สถานที่ราชการที่มีความเหมาะสมด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน ก็มีความสำคัญและสามารถเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ ซึ่งประโยชน์ทั้งหมดก็จะตกแก่คนในชุมชนเนินมะปรางเอง^{๔๑}

๔. ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว คือ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวพบว่า ทำให้ต้องเน้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายใต้ฐานการจัดการทั้งด้านองค์ความรู้ ทัศนคติ และทักษะทางการท่องเที่ยว ให้เกิดขึ้นแก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง^{๔๒} ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกและการจัดสรรทรัพยากรให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความ

^{๓๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุทธิรักษ์ อาจองค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาววิมล เกตุศรีบุรินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณศิริ ถนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายบุญชนะ คลองภูเขียว, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

เข้าใจและวางแผนทรัพยากรในพื้นที่เนินมะปราง^{๔๓} ในส่วนองค์ประกอบ ภาครัฐ ส่งเสริมและรับรอง การมี เครือข่ายผู้ประกอบการที่พัก เครือข่ายผู้ประกอบการร้านอาหาร เครือข่ายรถรับส่งในแหล่งท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญเห็นตรงกันว่า เป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นให้เป็นรูปธรรม^{๔๔} เพื่อสามารถตรวจสอบ ติดตาม และปรับปรุงแก้ไขการให้บริการได้อย่างตรงจุด เรียกว่ามีเจ้าภาพจัดการในลักษณะเครือข่าย จะสามารถรักษาคุณภาพการให้บริการได้ ในประเด็นองค์ประกอบ ผู้ประกอบการใช้รูปแบบประชุม ร่วมกันในกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว เพื่อได้รับความคิดเห็นจากกลุ่มการจัดการการท่องเที่ยวนั้นๆ ก่อนที่จะส่งผู้แทนไปเข้าร่วมประชุมกับภาครัฐ เพื่อให้ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ก็เป็น ประเด็นสำคัญที่จะทำให้การนำเสนอนโยบายในการแก้ไขปัญหาสามารถตอบสนองได้จริงต่อ เป้าหมายที่ขาดแคลนในพื้นที่^{๔๕} อย่างไรก็ตามก็ต้องประกอบ ภาครัฐจัดทำคู่มือชาวบ้าน เพื่อการเสนอ นโยบายในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้ครอบคลุมทั้งรูปธรรมและนามธรรม ก็เป็นบทบาท สำคัญที่ภาครัฐควรจัดให้มีขึ้น รวมถึงองค์ประกอบ สร้างองค์ความรู้และความเข้าใจด้านแนวทางการ ดำเนินการทั้งของภาครัฐและเอกชนและ NGO จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกสาธารณะกับคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่องโดยชุมชนและผู้ประกอบการเป็นผู้มีส่วนร่วมประเมิน จัดโครงการ ส่งเสริมเอกชน ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการตลาดอย่างแท้จริง เพื่อเปลี่ยนแนวทางค้าขายให้ มาเน้นถึงการค้าแบบยั่งยืน มีกำไรในทางตรง เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความมีส่วนร่วมที่จะทำให้ คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมปรับปรุง แก้ไข พัฒนาให้การบริการเป็นไปได้อย่างดี ตอบสนองเท่าทันต่อ ความเปลี่ยนแปลง^{๔๖} ในด้านองค์ประกอบ สร้างเครือข่ายและการร่วมทุนในพื้นที่ โดยให้ ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วม ภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนและตัวกลาง ก็เป็นอีกบทบาทที่ภาครัฐควรเข้า มามีส่วนสนับสนุน รวมถึงในประเด็นองค์ประกอบ ภาครัฐให้ข้อมูลการส่งเสริมท่องเที่ยวในมุมของ ภาครัฐแก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การแจ้งนโยบายการส่งเสริม ในที่ประชุมหมู่บ้าน ชุมชน ประจำเดือน เพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลด้านข้อจำกัดและแนวนโยบายภาครัฐเพื่อการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวในพื้นที่ และ กำหนดแนวทางการปฏิบัติทางด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละ ภาคส่วนให้ชัดเจน ผู้เชี่ยวชาญก็มีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่าสามารถทำได้ทันที และ เป็นไปได้ในทางปฏิบัติเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง นั้นเอง^{๔๗}

^{๔๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณศิริ ถนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายชัยวัฒน์ กะถิ่นทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๑ บ้านร่มเกล้า ตำบลชมพู อำเภอ เนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณศิริ ถนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอเนิน มะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสุวิมล เกตุศรีบุรินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๕. ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว คือ ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยวพบว่า ชุมชนต้องปรับตัวเตรียมพร้อมรับมือต่ออุปสงค์ทางผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ทำให้ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึก ให้มีอัตลักษณ์รูปแบบ บรรจุภัณฑ์ และคุณภาพ จากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาดในธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่^{๔๘} ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ สร้างเส้นทางการท่องเที่ยว ชม ชิม ช้อป รอบเนินมะปราง ในเส้นทางจาก อ.วังทอง อ.เมืองพิษณุโลก, จ.พิจิตร, จ.เพชรบูรณ์ ที่เข้าถึงได้ง่ายในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ในการสร้างการรับรู้ในตัวผลิตภัณฑ์ของชุมชนในลักษณะเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน สอดคล้องกับองค์ประกอบภาครัฐส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยการถ่ายทอดองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ในด้านความพร้อมของชุมชนเห็นควรให้เกิดขึ้น^{๔๙} เนื่องจากชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ นอกจากนี้องค์ประกอบ สร้างเครือข่ายตลาดสินค้าชุมชนออนไลน์เนินมะปราง ก็เป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นโดยเร่งด่วน จากความเปลี่ยนแปลงของระบบโลจิสติกส์และการเข้าถึงสื่อออนไลน์สมัยใหม่ ที่ทำให้เกิดอุปสงค์ในตัวสินค้าที่คุณภาพบางประเภทมากขึ้น ดังนั้นองค์ประกอบภาครัฐจัดประกวดสินค้า และมอบแบรนด์ในระดับอำเภอเพื่อเป็นการรับประกันคุณภาพ มีการประเมินทุกปี จัดอบรมองค์ความรู้ด้านการตลาด กระจายไปในทุกพื้นที่ที่มีผู้ผลิตสินค้าชุมชน สร้างเครือข่ายให้คำแนะนำและแหล่งกระจายสินค้าออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่ามีความเชื่อมโยงและสามารถนำไปใช้ได้^{๕๐} โดยองค์ประกอบจัดประกวดเครื่องหมายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในระดับอำเภอ และระดับตำบล และนำมาใช้จริงในการประทับตราสินค้าที่มีคุณภาพ จะสามารถก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในแบรนด์เนินมะปรางที่มีคุณภาพ^{๕๑} นอกจากนี้ องค์ประกอบ ภาครัฐตั้งเครือข่ายเพื่อประสานให้ความรู้และข้อมูลแนวโน้มกลไกความต้องการผลผลิตตลาดล่วงหน้าแก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อประกอบตัดสินใจ ชุมชน หรือภาครัฐ ส่งเสริมการจัดทำข้อตกลงระหว่างผู้ผลิตและผู้ค้าส่ง ให้มีการระบุอัตลักษณ์แหล่งกำเนิดผลิตภัณฑ์ในตัวสินค้า ก็เป็นสิ่งที่ควรเกิดให้มีขึ้น ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็มีความต้องการและความพร้อม หากองค์ประกอบภาครัฐจัดงบประมาณ จัดทำสตีกเกอร์ บาร์ หรือวัตถุแสดงสัญลักษณ์, แบรนด์สินค้า ในระดับอำเภอเพื่อรับรองติดในผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพ ภาครัฐในท้องถิ่น จัดทำทำเนียบนามผู้ผลิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นเครือข่ายและสร้างสื่อกลางในการจำหน่ายสินค้าชุมชน ซึ่งชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้

^{๔๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายบุญชนะ คลองภูเขียว, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายมานพ สังข์เทศ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘ บ้านเผ่าไทย ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสุวิมล เกตุศรีบุรินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณศิริ ธนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

มีคุณภาพได้^{๕๒} ในขณะที่หากองค์ประกอบ การส่งเสริมการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ โดยเน้นประหยัดและใช้วัสดุรีไซเคิล หรือวัสดุที่มีในท้องถิ่น และการส่งเสริมการทำสินค้าแปรรูปจาก ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่สามารถจัดเก็บและส่งจำหน่ายต่างพื้นที่ได้ เกิดขึ้น จะทำให้คนในชุมชนเนินมะปรางได้รับผลประโยชน์และเกิดความยั่งยืนจากผลิตภัณฑ์ชุมชนเนินมะปรางเอง^{๕๓}

๖. ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว คือ ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยวพบว่า ความเปลี่ยนแปลงของ ความนิยมทางการท่องเที่ยวในประเทศไทย ในช่วงหลังวิกฤตโควิด ๑๙ ทำให้ต้องมีการปรับปรุง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ เช่น สินค้าชุมชน โฮมสเตย์ แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต ธรรมชาติ ศาสนา หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีการจัดการผ่านเครือข่าย กลุ่ม ชมรม หรือองค์กรในพื้นที่ ให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการนักท่องเที่ยวและใช้ได้จริง ^{๕๔} ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรใน องค์ประกอบ ส่งเสริมจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้การใช้สื่อออนไลน์ และแอปพลิเคชัน เพื่อการรองรับ ด้านที่พัก และการนำท่องเที่ยวให้แก่คนในพื้นที่ ที่จะสามารถทำให้ผู้ประกอบการในชุมชนสามารถใช้ สื่อสมัยใหม่ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว^{๕๕} ในองค์ประกอบ การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ ใน รูปแบบต่างๆ ที่เน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่จะสร้างการกระตุ้นและก่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติใน ฐานมรดกทางธรรมชาติของแผ่นดิน สอดคล้องกับองค์ประกอบ การขอความร่วมมือหน่วยงานต่างๆ ในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติโดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ที่จำเป็นต้องได้รับการปฏิบัติอย่าง จริงจัง^{๕๖} โดยใช้องค์ประกอบ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมต้องห้ามพลาด ต่อยอดในทุกมิติในแหล่ง ท่องเที่ยว ชุมชนจัดแคมเปญหรือกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเป็นระยะ โดยการนัดหมาย ผ่านแอปพลิเคชันหรือสื่อออนไลน์ ส่งเสริมการรับรู้และภาพลักษณ์ด้านภูมิทัศน์ที่หาชมได้ยากผ่าน เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสื่อต่างๆ ของหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งรัฐและเอกชน ซึ่งจะ สามารถก่อให้เกิดการเข้ามาของนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยในด้านความพร้อมของชุมชนเห็นว่ การใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดการรับรู้กิจกรรมของเนิน มะปรางในวงกว้างขึ้น โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบ ประชาสัมพันธ์การรับรู้ปฏิทินประเพณีเนิน มะปราง ผ่านสื่อออนไลน์และแอปพลิเคชันต่างๆ ศึกษา รวบรวม จัดสร้างปฏิทินชุมชน ให้เป็น ประเพณีเนินมะปรางครบทุกเดือนในรอบปี นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า

^{๕๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุทธิรักษ์ อาจองค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณศิริ ถนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

องค์ประกอบการปรับใช้การใช้คำสื่อความหมายกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนให้เข้าใจง่าย เช่น “๔ มาเมื่อมาบ้านมุง” มาเข้าถ้า มาปิ่นผา มาดูวิถีชุมชน มาชนของผากเป็นต้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก และในกลุ่มองค์ประกอบส่งเสริมภาคผู้ประกอบการเอกชนเดินรถ ให้มีการจัดเส้นทางเที่ยวอำเภอเนินมะปรางเป็นระยะทุกรอบฤดูท่องเที่ยว และใช้สื่อออนไลน์สร้างเครือข่ายจิตอาสาการนัดหมาย เพื่อให้มีรถรับส่งนักท่องเที่ยวจากตัวจังหวัดมาในพื้นที่เนินมะปราง เช่น โครงการ ๑ คัน หลายคน จะสามารถทำให้เกิดการให้บริการในรูปแบบใหม่ที่นำเสนอแก่นักท่องเที่ยวได้^{๕๗}

๗. ความเหมาะสมขององค์ประกอบ และหลักธรรมที่สอดคล้องด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า จุดแข็งสำคัญของเนินมะปรางคือทุนทางมรดกธรรมชาติที่งดงาม มีเอกลักษณ์ ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในมิติอื่น ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และสังคม สามารถนำมานำเสนอเป็นจุดขาย เพื่อเอื้อต่อการสร้างความน่าสนใจในทุกมิติ และเพียงพอที่จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง^{๕๘} ผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นควรในองค์ประกอบ ส่งเสริมการท่องเที่ยวแนวใหม่ เช่น ผจญภัย พิชิตผา มีการออกเกียรติบัตรให้นักท่องเที่ยวเป็นที่ระลึก เพื่อเสริมแรงจูงใจ จะสามารถสร้างและกระตุ้นความต้องการเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่ของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลากหลายได้ ในด้านความพร้อมของชุมชน มีความพร้อมในการรองรับในทุกมิติ ในองค์ประกอบสร้างกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะในการใช้สื่อกลางในการติดต่อกับผู้ประกอบการในรูปแบบออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันด้านที่พักในโทรศัพท์มือถือ แก่ผู้ประกอบการ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพร้อมในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการรองรับนักท่องเที่ยว^{๕๙} ในองค์ประกอบ สร้างรูป “ผาหินต้องพิชิต” เส้นทางท่องเที่ยว ที่เชื่อมกับแหล่งหลักในพื้นที่ เช่น เส้นทางเขาค้อ หุบเสด็จหลวง รักไทย บ้านมุง ผาวังหมี การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นบูรณาการกับภาคสาธารณสุข เช่น โฮมสเตย์ปลอดภัย ร้านกาแฟไกลโรค ฯลฯ ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า จะสามารถกระตุ้นนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเลือกเข้ามาในพื้นที่เนินมะปรางได้เป็นอย่างดี^{๖๐} ในองค์ประกอบ ภาครัฐ จัดแผนงบประมาณ และส่งเสริมให้ใช้สถานที่ราชการที่มีอยู่แล้ว แบ่งพื้นที่เป็นศูนย์ผลิตภัณท์พื้นบ้านของชุมชน ในพื้นที่รับผิดชอบ หน่วยงานต่างๆ ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน โดยใช้บุคลากรในพื้นที่ ทั้งรูปแบบออนไลน์ และอาสาสมัคร เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของคนเนินมะปรางทั้งในและนอกพื้นที่ ผ่านการสร้างศูนย์หรือเครือข่ายคนรักขเนินมะปราง ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า ทั้งหน่วยงานและชุมชนในพื้นที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทันที เนื่องจากมี

^{๕๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวสุทธิรักษ์ อัจจงค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายพงศกร พิพัฒน์เดชา, ปลัดเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายชัยวัฒน์ กะถิ่นทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๑ บ้านร่มเกล้า ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ความพร้อมในเชิงโครงสร้างพื้นฐานและโครงข่ายท้องที่ท้องถิ่น^{๖๑} ในองค์ประกอบ การศึกษาวิจัยเพิ่มเติม เพื่อสร้างและประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ให้ครบทุกฤดูกาล การส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น ในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการสร้างเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งในมิติธรรมชาติ และวัฒนธรรม ต่อยอดไปสู่มิติอื่นๆ ได้^{๖๒} ในองค์ประกอบ จัดของงบประมาณจากภาครัฐ เพื่อพัฒนาป้ายสื่อความหมาย สร้างการรับรู้เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่ ก็ยังคงมีความสำคัญและจำเป็นเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่เป็นบุคคลจากนอกพื้นที่^{๖๓} ในองค์ประกอบ ให้ความสำคัญกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะมีส่วนร่วมของชุมชนและนักท่องเที่ยว เป็นมิติในการพัฒนาที่น่าสนใจและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ภายใต้รูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ในองค์ประกอบ^{๖๔} เพิ่มบทบาทให้องค์กรความรู้ในชุมชน เช่น สถานศึกษา ท้องถิ่น ร่วมกันเป็นเครือข่ายสร้างผลิตภัณฑ์, สร้างการรับรู้ และสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน จะสามารถสร้างให้เกิดการพัฒนาภายใต้ทุนเครือข่ายปัญญาให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๑

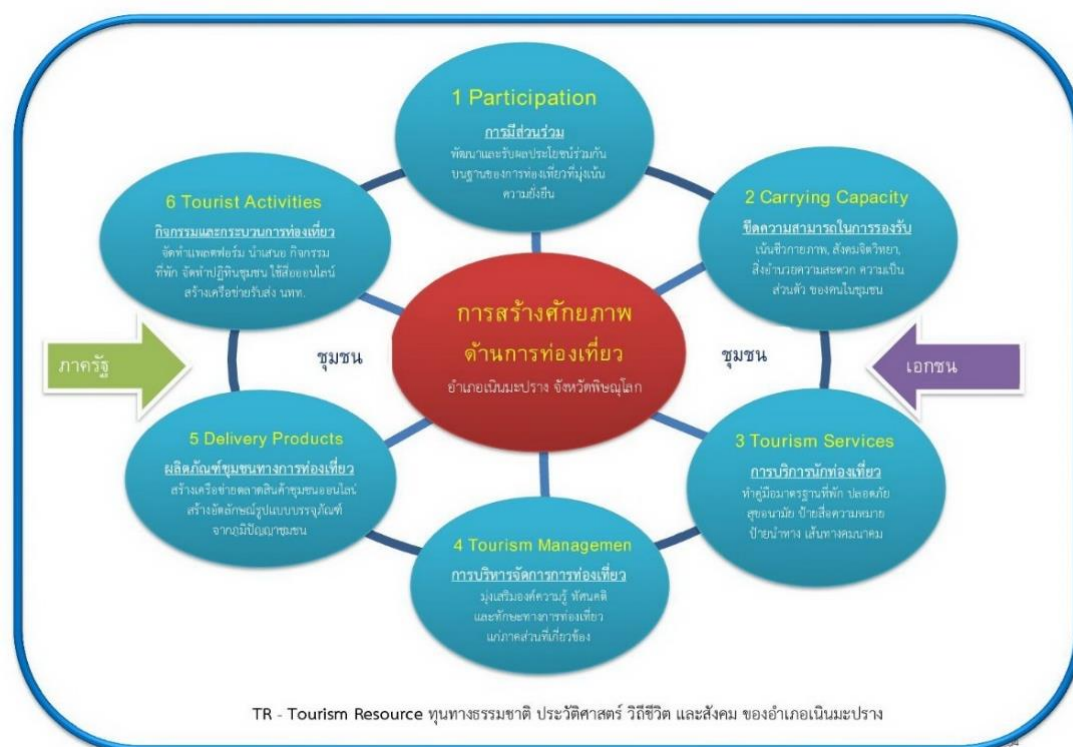

^{๖๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวปณณศิริ ถนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสุวิมล เกตุศรีบุรินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายมานพ สังข์เทศ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘ บ้านเผ่าไทย ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสุทธิรักษ์ อัจจงค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

แผนภาพที่ ๔.๓ สรุปองค์ความรู้การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

จากแผนภาพที่ ๔.๓ โมเดลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามผลการกำหนดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัยเชิงปริมาณ การสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ และตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

จากนั้นการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จะต้องเริ่มพัฒนาโดยใช้แกนบทบาทของ สามภาคส่วนพัฒนา คือภาครัฐ เอกชน โดยมีภาคส่วนชุมชนเป็นผู้ร่วมพัฒนาและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ตามลำดับ โดยใช้หลักการของ การมีส่วนร่วม บนพื้นฐานหลักธรรม อปริหานิยธรรม ๗ ในการพัฒนางานในขอบข่ายการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนามากที่สุด มีระดับการปฏิบัติต่ำน้อยจากผลการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดในโมเดลดังกล่าว คือ Tourism Resource อันเป็นด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ที่มีค่าเฉลี่ยที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาน้อยที่สุดจากการที่เป็นพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นจุดแข็งสำคัญ ซึ่งผลสุดท้ายที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาทั้งหมดจะตกอยู่กับประชาชนคือชุมชนในพื้นที่แหล่ง

ท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ตามโมเดลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย และเพื่อทำความเข้าใจในโครงสร้างของโมเดลดังกล่าว จึงต้องทำความเข้าใจในสัญลักษณ์แต่ละองค์ประกอบในโมเดล เพื่อความเข้าใจร่วมกันตามกรอบโมเดล สามภาคส่วนพัฒนา ได้แก่ ภาคส่วนในเขตพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก แสดงในข้อความภาครัฐ เอกชน และชุมชน ในกรอบสี่เหลี่ยมรอยประ ที่มีความสัมพันธ์กันในบทบาทหน้าที่ ที่ควรเข้ามามีส่วนร่วม หรือมี P-Participation ในการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยที่การมีส่วนร่วม การเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และการนำองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์จากผลการวิจัยนี้ไปปรับประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติ โดยภาคส่วนภาครัฐ และภาคส่วนเอกชน อยู่ด้านล่างในฐานะผู้ส่งเสริมจากรากฐาน มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือเพื่อก่อให้เกิดสาธารณูปโภคที่รองรับต่อการเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของนักท่องเที่ยว และการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ที่น่าดึงดูดใจ โดยภาคเอกชน และภาคชุมชนอยู่ในส่วนกรอบใกล้กับ Tourism Resource ในฐานะเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ ทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม เป็นผู้สร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ฯลฯ ซึ่งทั้งสามภาคส่วนนี้เป็นแกนหลักในการร่วมกันพัฒนาและรับผลประโยชน์ร่วมกันบนฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

TR คือ Tourism Resource ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และสังคมที่เอื้อต่อการสร้างความน่าสนใจในทุกมิติ และเพียงพอที่จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง

P คือ Participation ได้แก่ การที่ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีส่วนในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการ ให้การสนับสนุน ติดตาม ตรวจสอบ และรับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดพัฒนาและรับผลประโยชน์ร่วมกันบนฐานของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความยั่งยืน โดยภาคส่วนต่างๆ ต้องส่งเสริมให้ใช้สถานที่ทางศาสนาในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของภาครัฐ จัดทำคู่มือชุมชนในการวางแผนเพื่อให้การให้บริการท่องเที่ยวมีคุณภาพและมาตรฐาน ใช้เครือข่ายจิตอาสาที่มีอยู่ในการประชาสัมพันธ์การรับรู้ข้อมูลด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และให้ข้อมูลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในลักษณะเครือข่าย

C คือ Carrying Capacity ได้แก่ ด้านขีดความสามารถในการรองรับ คือ การที่ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว พึงพอใจหรือรับรู้ถึงผลกระทบ ด้านชีวกายภาพหรือด้านนิเวศ ด้านสังคม จิตวิทยา ด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านสุขภาพ เพื่อจัดตั้งทีมประสานงานในการเสนอขอพิจารณาโครงการพัฒนาสาธารณูปโภค ระหว่างป่าไม้ องค์กรส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วม ที่จะสามารถทำให้คนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์สูงสุด การออกแบบจัดทำป้ายสื่อความหมายเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวนำขยะกลับบ้าน เน้นพลาสติกและแยกประเภทขยะเพื่อนำกลับมารีไซเคิล ฝึกอบรมการสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือต่างๆ ให้สามารถนำมาใช้สร้างหมุดเพื่อการนัดหมาย จองที่พัก และประชาสัมพันธ์ผู้ประกอบการ

S คือ Tourism Services ได้แก่ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว คือ การอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง และครอบคลุม ทั้งในด้านที่พัก ความปลอดภัย สุขอนามัย สาธารณูปโภค การคมนาคม เพื่อทำคู่มือมาตรฐานที่พัก ปลอดภัย สุขอนามัย ป้ายสื่อความหมาย ป้ายนำทาง เส้นทางคมนาคม โดยปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์การท่องเที่ยวจากการใช้แหล่งท่องเที่ยวเป็นจุด เชื้อคือน และเน้นความสะดวกจากการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ต จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้ให้บริการที่มีคุณภาพ มีการประเมินและมอบรางวัลให้แก่ผู้ประกอบการ ผู้นำเที่ยว การจัดทำคู่มือและเส้นทาง แหล่งท่องเที่ยวออนไลน์ เน้นมะปรางห้ามพลาด โดยแบ่งประเภทหลากหลาย ทั้งการผจญภัย วิว ทิวทัศน์ ร้านอาหาร ของฝาก

M คือ Tourism Management ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ภายใต้ฐาน การจัดการทั้งด้านองค์ความรู้ ทักษะ และทักษะทางการท่องเที่ยว ให้เกิดขึ้นแก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อ มุ่งเสริมองค์ความรู้ ทักษะ และทักษะทางการท่องเที่ยว แก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยการ จัด กิจกรรมสร้างจิตสำนึกและการจัดสรรทรัพยากรให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม ภาครัฐ ส่งเสริมและรับรองการมี เครือข่ายผู้ประกอบการที่พัก เครือข่ายผู้ประกอบการร้านอาหาร เครือข่าย รถรับส่งในแหล่งท่องเที่ยว จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกสาธารณะกับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว อย่าง ต่อเนื่องโดยชุมชนและผู้ประกอบการเป็นผู้มีส่วนร่วมประเมิน จัดโครงการส่งเสริมเอกชน ให้ได้รับ ความรู้ความเข้าใจเรื่องการตลาดอย่างแท้จริง เพื่อเปลี่ยนแนวทางค้าขายให้มาเน้นถึงการค้าแบบ ยั่งยืน มีกำไรในทางตรง สร้างเครือข่ายและการร่วมทุนในพื้นที่ โดยให้ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วน ร่วม กำหนดแนวทางการปฏิบัติทางด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละภาคส่วนให้ชัดเจน

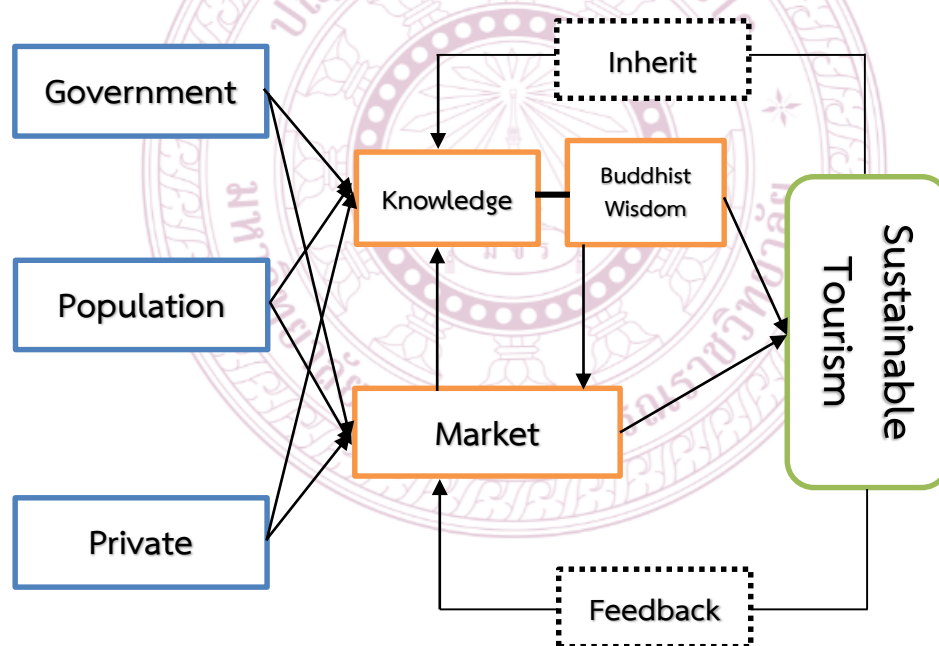
D คือ Delivery Products ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว คือ การที่แหล่ง ท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง มีผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึก ที่มีอัตลักษณ์รูปแบบ บรรจุภัณฑ์ และ คุณภาพ จากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาดใน ธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อสร้างเครือข่ายตลาดสินค้าชุมชนออนไลน์สร้างอัตลักษณ์รูปแบบบรรจุ ภัณฑ์ จากภูมิปัญญาชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ตลาด สร้างเส้นทางทางการท่องเที่ยว ชม ชิม ช้อป รอบเนิน มะปราง ในเส้นทางจาก อำเภอวังทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิจิตร และจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ เข้าถึงได้ง่ายในรูปแบบออนไลน์ ภาครัฐจัดประกวดสินค้า และมอบแบรนด์ในระดับอำเภอเพื่อเป็น การรับประกันคุณภาพ มีการประเมินทุกปี จัดอบรมองค์ความรู้ด้านการตลาด กระจายไปในทุกพื้นที่ ที่มีผู้ผลิตสินค้าชุมชน ส่งเสริมการจัดทำข้อตกลงระหว่างผู้ผลิตและผู้ค้าส่ง ให้มีการระบุอัตลักษณ์ แหล่งกำเนิดผลิตภัณฑ์ในตัวสินค้า จัดประกวดเครื่องหมายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในระดับอำเภอ และ ระดับตำบล และนำมาใช้จริงในการประทับตราสินค้าที่มีคุณภาพ จะสามารถก่อให้เกิดความเชื่อมั่นใน แแบรนด์เนินมะปรางที่มีคุณภาพ

A คือ Tourist Activities ได้แก่ ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว คือ กิจกรรม การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ เช่น สินค้าชุมชน โฮมสเตย์ แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต ธรรมชาติ ศาสนา หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีการจัดการผ่านเครือข่าย กลุ่ม ชมรม หรือองค์กรในพื้นที่ เพื่อ จัดทำแพลตฟอร์ม นำเสนอ กิจกรรม ที่พัก จัดทำปฏิทินชุมชน ใช้สื่อออนไลน์สร้างเครือข่ายรับส่ง นทท. จัดกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ ในรูปแบบต่างๆ ที่เน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการรับรู้และภาพลักษณ์ด้านภูมิทัศน์ที่หาชมได้ยากผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสื่อต่างๆ

ปรับใช้การใช้คำสื่อความหมายกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนให้เข้าใจง่าย เช่น “๔ มา เมื่อมาบ้านมุง” มาเช้าถ้า มาป็นผา มาดูวิถีชุมชน มาชนของฝากเป็นต้น ส่งเสริมภาคผู้ประกอบการเอกชนเดินรถ ให้มีการจัดเส้นทางเที่ยวอำเภอเนินมะปรางเป็นระยะหุกรอบฤดูท่องเที่ยว จัดโครงการ ๑ คัน หลายคน เพื่อให้เกิดการให้บริการในรูปแบบใหม่ที่น่านสนใจแก่นักท่องเที่ยว

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นเป็นแบบ (Synthesis Model) โดยสรุปองค์ความรู้ใน ๔ ประเด็น ๑) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ๒) การจัดทำชุดข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ๓) การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และ ๔) ชุมชนเกิดแนวคิด สร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งทั้ง ๔ ประเด็นนี้ ได้ดั่งแผนภาพ ๔.๔ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่องนวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พิษณุโลก ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อนำประเด็นการพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง และหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก นำผลจากการสัมภาษณ์ ร่วมสนทนา สังเกตการณ์ กับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้และผู้ที่ทำหน้าที่

รับผิดชอบ แล้วนำประเด็นเหล่านั้นมาวิเคราะห์เสนอรูปแบบการจัดทำชุดข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้ดังนี้

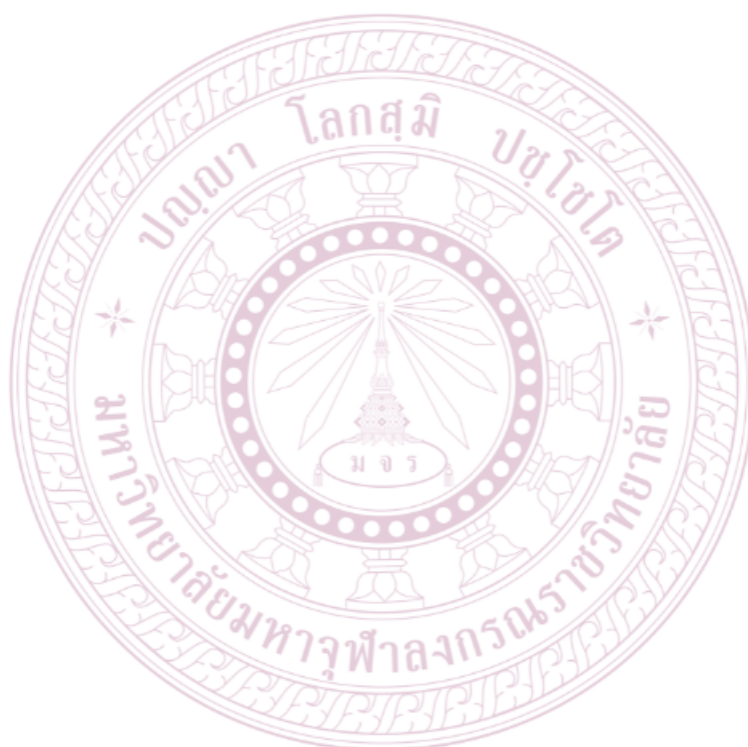
๑) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก การที่ประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีส่วนในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการ ให้การสนับสนุน ติดตาม ตรวจสอบ และรับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดพัฒนาและรับผลประโยชน์ร่วมกันบนฐานของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความยั่งยืน โดยภาคส่วนต่างๆ ต้องส่งเสริมให้ใช้สถานที่ทางศาสนาในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของภาครัฐจัดทำคู่มือชุมชนในการวางแผนเพื่อให้การให้บริการท่องเที่ยวมีคุณภาพและมาตรฐาน ใช้เครือข่ายจิตอาสาที่มีอยู่ในการประชาสัมพันธ์การรับรู้ข้อมูลด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และให้ข้อมูลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในลักษณะเครือข่าย

๒) การจัดทำชุดข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีแนวทางในการกำหนดความรู้ซึ่งจะจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนานำไปต่อยอดทางด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการแข่งขันทางการท่องเที่ยวชุมชนสูงสุด โดยที่ความรู้ที่กำหนดในการวิจัยนี้มี ๒ ประเภท คือ ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม

๓) การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งการที่มีชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่ดีและมีคุณภาพจะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์รวมไปท้องถิ่น ในการแข่งขันทางธุรกิจขนาดเล็กของชุมชนที่ยังขาดความเข้มแข็งในการต่อสู้กับธุรกิจขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและธุรกิจจากต่างประเทศ จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับตัวรับการแข่งขันที่รุนแรง โดยที่ประเทศควรให้ความสำคัญกับชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของธุรกิจในประเทศของตน การเพิ่มศักยภาพของชุมชน และใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเพื่อเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการ เพื่อจะสามารถสร้างเอกลักษณ์ของตนเองและขยายโอกาส ทางการตลาดมากยิ่งขึ้น จึงต้องหันกลับมามองถึงปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ท้องตลาด

๔) ชุมชนเกิดแนวคิด สร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้รู้เองหากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จัก เกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้ เป็นแนวทางหลักเกณฑ์มีวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้ล้งกลับไปแล้วกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และกับธรรมชาติ ความรู้ที่สั่งสม

มาแต่บรรพบุรุษสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งระหว่างการสืบทอดมีการปรับปรุง ประยุกต์ และเปลี่ยนแปลงจนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ องค์ความรู้ยังคงอยู่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่จะรับการถ่ายทอดองค์ความรู้นั้น ต้องมีความ พร้อมที่จะเรียนรู้ เกิดความรักที่จะเรียนรู้ และต้องมีทักษะในการเรียนรู้ภูมิปัญญาต่างๆ ของท้องถิ่น

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “นวัตวิถีสถิติปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาการพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ การอภิปรายผลการศึกษาวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตวิถีสถิติปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาสภาพบริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มี ศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จากเอกสารและ การศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ทำให้ได้ผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๓ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ได้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยสรุปดังนี้

๑) ประวัติความเป็นมาของอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า พื้นที่ของอำเภอนีนมะปรางเดิมเป็นป่าดงดิบที่เต็มไปด้วยต้นไม้และสัตว์ป่า ห่างไกลจากผู้คน แต่จะมีเพียงผู้มีอาชีพ นายพรานที่เข้ามาล่าสัตว์และหาของป่า ต่อมาก็มีกลุ่มคนจากอำเภอนครไทย อำเภอด่านซ้าย และ อำเภอลำปาง อพยพย้ายถิ่นฐานเดิมเข้ามาตั้งรกรากบริเวณบ้านชมพู บ้านมุง บ้านวังโพรง บ้านไทร ย้อย จากนั้นก็ขยายขยายที่ทำกินไปที่บ้านวังยาง บ้านน้อยชุมชี่เหล็ก และบ้านนีนมะปราง ในที่สุด โดยตัวอำเภอนีนมะปรางเดิมเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ตั้งมาประมาณ ๕๐ ปี

ปัจจุบันอำเภอนีนมะปรางมีเนื้อที่ประมาณ ๑๑,๐๒๙.๕๕ ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอนีนมะปราง สภาพทั่วไปเป็นพื้นที่ราบชายเขา ไม่มีแหล่งต้นน้ำลำธาร ซึ่งในฤดูแล้งมักจะเกิดการขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภค เป็นพื้นที่ราบชายเขา ร้อยละ ๕๕.๒๓ และเป็นพื้นที่ภูเขา ร้อยละ ๔๔.๗๗ ตารางกิโลเมตร ท้องที่อำเภอนีนมะปราง ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๘ แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลนีนมะปราง เทศบาลตำบลไทรย้อย เทศบาลตำบลบ้านมุง องค์การบริหารส่วนตำบลชมพู องค์การบริหารส่วนตำบลวังโพรง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้อยชุมชี่เหล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลนีนมะปราง และองค์การบริหารส่วนตำบลวังยาง

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

อำเภอเนินมะปรางเดิมเป็นป่าดงดิบที่เต็มไปด้วยต้นไม้และสัตว์ป่า ห่างไกลจากผู้คน ลักษณะภูมิประเทศประมาณร้อยละ ๔๕ เป็นภูเขาหินปูนอายุกว่า ๓๐๐ ล้านปี มีถ้ำอยู่มากมาย ซึ่งตัวอำเภออยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดพิษณุโลกประมาณ ๖๘ กิโลเมตร มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงามน่าสัมผัส เช่น เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทำพล ซึ่งเป็นภูเขาหินปูน มีหน้าผาสองชั้นเว้าแหว่งอันเกิดจากการกัดเซาะของน้ำฝนนับหลายล้านปี เกิดเป็นถ้ำต่าง ๆ มากมายทั่วบริเวณ ได้แก่ ถ้ำนครสวรรค์ ถ้ำเรือ ที่มีหินงอกหินย้อยสวยงาม ถ้ำลอด ซึ่งสามารถเดินทะลุไปยังอีกด้านหนึ่งของภูเขาได้ ยังพบซากดึกดำบรรพ์ของหอยและปะการัง เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นท้องทะเลมาก่อน และยังมีภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์รูปมือคนบนเพิงผาหิน และอักษรญี่ปุ่นโบราณสลักบนก้อนหิน พรรณไม้และร่องรอยสัตว์ป่าต่าง ๆ ที่มักพบระหว่างทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ เหมาะแก่การทัศนศึกษาเชิงนิเวศ นอกจากนี้ ยังสามารถชมฝูงค้างคาวที่บินออกหากินยามเย็น เป็นสายยาวสวยงามนับล้านตัวที่บ้านมุง อำเภอเนินมะปราง

ชาวอำเภอเนินมะปรางมีรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมลาว/อีสานกับวัฒนธรรมไทยภาคกลาง ซึ่งมีรูปแบบประเพณีที่น่าสนใจ เช่น ประเพณีการไหว้เจ้าพ่อแสนเมือง ซึ่งจัดในวันอังคารข้างขึ้นของเดือนแปด ก่อนวันเข้าพรรษา ๑ สัปดาห์ ประเพณีนี้ชาวบ้านเรียกว่า “การเลี้ยงเจ้าบ้าน” ประเพณีการแห่ปราสาทผึ้ง ประเพณีของอำเภอเนินมะปราง ถือว่าการทำบุญด้วยการถวายต้นผึ้ง เป็นบุญกุศลสูงส่ง การทำปราสาทผึ้งมีการพัฒนารูปแบบลดละยอองค์ประกอบให้วิจิตรพิศดารยิ่งขึ้น เพื่อถวายแด่องค์พระพุทธรเจ้า ประดับตกแต่งมีทั้งแบบหล่อแกะลาย และแบบติดพิมพ์สมัยใหม่

๓) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ที่สำคัญ ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผ้าทอ ประกอบด้วย ภูมิปัญญาการทอผ้ามัดหมี่ลายขอมะปราง ของชุมชนบ้านผารังหมี่ ตำบลไทรย้อย มีการทอผ้ามัดหมี่พื้นเมืองลายขอมะปรางที่ต่อยอดความคิดจากสิ่งใกล้ตัวมาเป็นลายผ้าทอที่มีคุณค่าและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ภูมิปัญญาการผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติของหมู่บ้านซำรัง แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งวัสดุธรรมชาติที่ใช้ย้อมสีเส้นใยส่วนใหญ่ ได้มาจากการเก็บรวบรวมวัตถุดิบหรือพันธุ์ไม้ป่าจากที่มีหรือเกิดขึ้นเองในธรรมชาติตามความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถนอมอาหาร ประกอบด้วย ภูมิปัญญาการทำมะม่วงกวนหรือส้มลิ้ม มะม่วงเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวอำเภอเนินมะปรางมานานแล้ว และปลูกกันเป็นจำนวนมากเมื่อมะม่วงสุก ส่งขายไม่ทันหรือรับประทานไม่ทัน ชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งมีทั้งเด็กและผู้สูงวัยก็จะช่วยกันกวนมะม่วงถนอมอาหาร และส่งขายสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตมะม่วงที่ราคาตกต่ำในขณะนี้ เนื่องจากผลผลิตออกสู่ตลาดมากเกินไป ขณะเดียวกันก็สามารถสร้างงานให้คนในพื้นที่ ภูมิปัญญาการทำซาลาเปาไส้มะม่วง หากมะม่วงเหลือจากการส่งขาย และสุกงอมเต็มที่ ทำได้อย่างดีก็แค่ส้มแผ่นหรือส้มลิ้ม แต่ได้เกิดภูมิปัญญาโดยการนำเนื้อมะม่วงสุกมากวนปรุงรสให้ออกหวาน เพื่อใส่ไปเป็นไส้ในซาลาเปา ส่วนใหญ่จะใส่มะม่วงน้ำดอกไม้เพราะเวลาสุกงอมจะหวานฉ่ำมาก โดยมีกลุ่มแม่บ้านบ้านคลองซำรัง ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง เป็นผู้ผลิต

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อกก มีความสืบเนื่องจากชาวเนินมะปรางส่วนใหญ่ในอดีตอพยพมาจากภาคอีสานและนำภูมิปัญญาการทอเสื่อกก การทำผ้ามัดหมี่มาจากบรรพบุรุษ โดยใช้ต้นกกที่ขึ้นเองตามคลองหนองบึงมาทำเป็นเสื่อกก แต่ปัจจุบันมีการปลูกต้นกกไว้ในแต่ละบ้านด้วย ชุมชนที่มีชื่อเสียงในการทอเสื่อกกคือ ชุมชนบ้านผารังหมี่

๔) ผลิตรัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อำเภอเนินมะปรางมีผลิตรัณฑ์ทางการเกษตรสู่ผลิตรัณฑ์ชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ที่ชาวบ้านในอำเภอเนินมะปรางใช้สิ่งที่ธรรมชาติมอบให้มาสร้างสรรค์เป็นผลิตรัณฑ์อันทรงคุณค่าทั้งด้านอาหารและหัตถกรรมที่พร้อมจะให้นักท่องเที่ยวได้ลิ้มลอง ซึ่งมีความหลากหลายตามกลุ่มชุมชนซึ่งมีชาติพันธุ์วรรณที่แตกต่างกัน เช่น ผลิตรัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านน้ำปาด ได้แก่ หมวกสานไม้ไผ่ กล้วยดอกไม้ออบเนยโตก พวงกุญแจบ้าน โคมไฟไม้ไผ่ กระเป๋าผ้าดิบไผ่สาน กล้วย ๓ ฤดู น้ำพริกป่า ผาชีดดอกพิกุล และแยมกล้วย ผลิตรัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านมุงเหนือ ได้แก่ ข้าวหมากน้ำมะม่วงแม็กเน็ตรูปค้างคาว กล้วยเบรคแตกกบเลย ข้าวตากทอดหน้ามะม่วง แหนมพริกป่า พริกป่าคั่วแห้ง มันเบรคไม่อยู่ ไข่กรอกอีสานไรซ์เบอร์รี่ ไม้กวาดเพื่อสุขภาพ และดอกไม้สวรรค์พระประจำวันเกิด

ผลิตรัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านลำภาด ได้แก่ มะม่วงอบแห้ง มะม่วงหยิกวน น้ำมะม่วงเลมอนเนด แยมมะม่วงสด มะม่วงมันทุกเม็ด เค้กมะม่วงผสมเนื้อมะม่วง ลูกอมมะม่วงกวนสับปะรดขนมบัวหิมะไส้มะม่วงกวน ขนมไหว้พระจันทร์ไส้มะม่วงกวน และเข็มกลัดที่ระลึกบ้านลำภาด ผลิตรัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านหัวเขา ได้แก่ ทอฟฟี่มะม่วงกวน ทอฟฟี่กล้วยกวน มะม่วงหยิกเคี้ยวเพลิน มะม่วงทอดรสลาบ มะม่วงทอดรสตั้มยำ ข้าวเกรียบมะม่วง ส้มแผ่นทองหยิบ ซอสมะม่วงสารพัดจิ้ม ถังผ้ารักษ์โลก ไม้กวาดทางมะพร้าวแพนซี และมะม่วงเคลือบช็อคโกแลต และผลิตรัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านผารังหมี่ ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวหอมสุใจ ผ้าทอมัดหมี่ไหมประดิษฐ์ ผ้าฝ้ายทอมือ ผ้าขาวม้าทอมือ แชมพูสมุนไพร สบู่สมุนไพร เสื่อกกลายดั้งเดิม มะม่วงกวน สมุดโน้ตปกผ้าขาวม้า ไม้กวาดทางมะพร้าว ไชร์ปมะปราง ไชร์ปมะม่วง กระเป๋าผ้า และบุญมูลไส้เดือน

๕) เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จากการสำรวจภาคสนามในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางได้มีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำคัญจำนวน ๕ หมู่บ้าน ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการ OTOP นวัตกรรม ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยสามารถนำข้อมูลมาเพื่อจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เช่น กิจกรรมท่องเที่ยว “หัวเขา...ผาท่าพล ๒ วัน ๑ คืน” มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านหัวเขา ตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง กิจกรรมท่องเที่ยว “นอนค้างบ้านเรา ไม่เหงาแน่นอน ๒ วัน ๑ คืน” มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านผารังหมี่ กิจกรรมท่องเที่ยว “มาเที่ยวไทรย้อย น้อยกว่านี้ได้ใจ ๓ วัน ๒ คืน” มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านผารังหมี่ และกิจกรรมท่องเที่ยว “กอดเขา...กอดฉัน...กอดกันที่บ้านมุง ๒ วัน ๑ คืน” มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านมุงเหนือ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสทั้งความงามของธรรมชาติ วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรม และเข้าร่วมกิจกรรมการทำผลิตรัณฑ์ชุมชนร่วมกับชาวบ้าน

๕.๑.๒ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนภายใต้ฐานภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อการเพิ่มมูลค่าและการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาด ในกลุ่มนักท่องเที่ยว ในธุรกิจโรงแรม ด้วยการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านบรรจุภัณฑ์ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ด้านภูมิปัญญา เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้รับบรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุตามที่ต้องการ ใช้งานได้ตรงตามประสงค์ ได้รับตามจำนวนที่ต้องการต่อหน่วยขนส่ง และครอบคลุมรายละเอียดที่จำเป็นในการใช้งานทั้งหมด รวมทั้งคุณสมบัติและลักษณะพิเศษที่มีความโดดเด่น พบว่า สัดส่วนของผลิตภัณฑ์ที่ควรศึกษาและพัฒนาเป็นอันดับแรก คือ กลุ่มชุมชนบ้านใหม่ไทยเจริญ รองลงมาคือ กลุ่มจักรสานบ้านเนินดิน เมื่อวิเคราะห์ความต้องการจะพบว่า สิ่งที่ต้องพัฒนาได้ในเบื้องต้น คือ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการป้ายสินค้า โดยคำนึงถึงรูปแบบดังนี้

๑. มีความแข็งแรง คงทน ความพอดี และควบคู่กับการประหยัด
๒. มีราคาขายที่เหมาะสม
๓. ผลิตภัณฑ์ต้องมีหน้าที่ใช้สอยถูกต้องตามเป้าหมาย ที่ตั้งไว้ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสะดวกสบาย
๔. ผลิตภัณฑ์ที่มีความงาม เป็นส่วนที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อ เพราะประทับใจในครั้งแรกที่พบ เช่น สีสันทาสวยงาม สะดุดตา
๕. มีความสะดวกสบายในการใช้งานได้อย่างเหมาะสมกับร่างกายของมนุษย์ที่ใช้งานให้ไม่เกิดความเมื่อยล้าขณะใช้งานในระยะนานๆ
๖. วัสดุมีความสอดคล้องตามหน้าที่ใช้สอย การดูแลรักษา การสั่งซื้อและคงคลัง รวมถึงจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความปลอดภัยต่อผู้ใช้และธรรมชาติ เช่น นำกลับมาใช้ใหม่
๗. มีความปลอดภัย ต้องมีเครื่องหมายเตือน หรือคำอธิบาย ประกอบ
๘. การขนส่งต้องคำนึงถึงการประหยัดค่าขนส่ง ความสะดวกในการขนย้าย ระยะทางและวิธีการ เช่น ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ หรือแม้แต่บรรจุภัณฑ์ ว่าปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดการเสียหายขณะขนส่ง หรือกินเนื้อที่

๕.๑.๓ การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

โดยจัดลำดับการนำเสนอตามผลการศึกษาเชิงปริมาณ ที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากเทคนิคการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

๑. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๒ กลยุทธ์ ดังนี้

๑.๑ ส่งเสริมให้ใช้สถานที่ทางศาสนาในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ

๑.๒ ภาครัฐจัดทำคู่มือชุมชนในการวางแผนเพื่อให้การให้บริการท่องเที่ยวมีคุณภาพ และมาตรฐาน โดยมีภาครัฐเป็นตัวกลาง

๑.๓ ภาครัฐใช้เครือข่ายจิตอาสาที่มีอยู่ในการประชาสัมพันธ์การรับรู้ข้อมูลด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

๑.๔ ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และให้ข้อมูลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยภาครัฐ ในลักษณะเครือข่าย

๑.๕ ภาครัฐเปิดโอกาสให้มีจิตอาสาด้านการประสานงานระหว่างภาคส่วนผู้มีส่วนได้เสียในชุมชน

๑.๖ ภาครัฐเน้นการตัดสินใจด้านนโยบายพัฒนาพื้นที่อย่างยุติธรรม และมีกระบวนการจัดการผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวร่วมกันกับชุมชน

๑.๗ จัดการประชุมร่วมกันของภาครัฐและชุมชนด้านการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเป็นประจำทุกเดือน โดยใช้เวทีประชุมประจำเดือนหมู่บ้าน

๑.๘ ภาครัฐจัดทำคู่มือการขอรับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ เพื่อความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่าย

๑.๙ จัดให้มีอาสาสมัครชุมชนในระดับหมู่บ้าน เพื่อเฝ้าระวังและสื่อสารด้านกฎหมายว่าด้วยป่าไม้

๑.๑๐ จัดกิจกรรมสร้างความรับรู้และความเข้าใจ ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ และรับผลประโยชน์ร่วมกัน

๑.๑๑ ภาครัฐเน้นตัดสินใจแผนจากผลการประชาคม ลดข้อจำกัด และสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในจำนวนที่มากพอ

๑.๑๒ ภาครัฐประชาสัมพันธ์กระบวนการคัดเลือกและตัดสินใจนโยบายการพัฒนาในพื้นที่ด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่าน สื่อ Social Media

๒. ด้านขีดความสามารถในการรองรับ มืองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๐ กลยุทธ์ ดังนี้

๒.๑ จัดกิจกรรมรณรงค์จิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยลดการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ในพื้นที่

๒.๒ ฝึกอบรมการสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือต่างๆ ให้สามารถนำมาใช้สร้างหมุดเพื่อการนัดหมาย จองที่พัก และประชาสัมพันธ์แก่ผู้ประกอบการ

๒.๓ เน้นการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวปลอดภัย เพื่อตอบโจทย์นักท่องเที่ยวที่นิยมการผจญภัยปีนผา

๒.๔ ออกแบบจัดทำป้ายสื่อความหมายเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวนำขยะกลับบ้าน เน้นพลาสติกและแยกประเภทขยะเพื่อนำกลับมารีไซเคิล

๒.๕ ภาครัฐในพื้นที่ร่วมมือกับป่าไม้ เพื่อวางแผนจัดงบประมาณซ่อมแซมทางถนน พร้อมทั้งระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ท่องเที่ยวให้พร้อมใช้อยู่เสมอ

๒.๖ จัดตั้งทีมประสานงานเพื่อพิจารณาโครงการพัฒนาสาธารณูปโภค ระหว่างป่าไม้ องค์การส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม

๒.๗ พัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยชุมชนมีส่วนร่วม

๒.๘ ส่งเสริมการรับรู้ด้านความปลอดภัยในการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในรูปแบบ คู่มือ แผ่นพับ หรือสื่ออินเทอร์เน็ต

๒.๙ ขยายขอบเขตการขอเพิ่มงบประมาณด้านการรองรับทางสาธารณูปโภคของ ภาครัฐในระดับจังหวัด

๒.๑๐ การสร้างความตระหนักของชุมชนในการรับรู้การจัดการทางสาธารณสุข การท่องเที่ยวปลอดภัยแก่ผู้ประกอบการ

๓. ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๒ กลยุทธ์ ดังนี้

๓.๑ จัดฝึกอบรมผู้ประกอบการเพื่อเสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการสำรองที่พักในระบบออนไลน์ที่เป็นที่นิยม เช่น Airbnb, Agoda

๓.๒ ออกแบบคู่มือมาตรฐานด้านที่พักค้างคืนและนำเที่ยวที่มีคุณภาพให้กับผู้ประกอบการ

๓.๓ จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้ให้บริการที่มีคุณภาพ มีการประเมินและมอบรางวัลให้แก่ผู้ประกอบการ ผู้นำเที่ยว

๓.๔ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดงบประมาณเพิ่มเติมในการซ่อมแซมเส้นทาง การท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่นิยมที่ต้องได้รับการสนับสนุน โดยแบ่งตามลำดับความสำคัญ

๓.๕ ท้องถิ่นตั้งงบประมาณติดตั้งระบบไวไฟอินเทอร์เน็ตไร้สายฟรีให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม พร้อมระบบลงทะเบียนที่ต้องเข้าชมสื่อแนะนำแหล่งท่องเที่ยว

๓.๖ จัดทำคู่มือและเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวออนไลน์ เน้นมะปรางห้ามพลาด โดยแบ่งประเภทหลากหลาย ทั้งการผจญภัย วิถีชีวิต ทัศนัย ร้านอาหาร ของฝาก

๓.๗ ประสานขอความร่วมมือกับชุมชน ในการสร้างเส้นทางบินอากาศยานไร้คนขับในพื้นที่นอกเขตของป่าไม้

๓.๘ จัดกิจกรรมหรือแคมเปญรณรงค์ส่งเสริมการรับรู้ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว หลังภาวะวิกฤติโควิด ๑๙

๓.๙ จัดทำป้ายสถิติการได้รับวัคซีนครบถ้วนของผู้ให้บริการติดไว้หน้าสถานประกอบการเอกชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยว

๓.๑๐ เน้นการสนับสนุนโดยการอุดหนุนการสร้างป้ายสื่อความหมาย ป้ายเช็คอินชั่วคราวตามแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยให้ชุมชนดูแล (กรณีไม่สามารถสร้างป้ายถาวรในที่ป่าไม้ได้)

๓.๑๑ ส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบ แอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

๓.๑๒ สร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในเส้นทางก่อนเข้าสู่ตัวแหล่งท่องเที่ยว โดยอาจประสานขอใช้สถานที่ราชการที่มีความเหมาะสมด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน

๔. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เมืองคัมภีร์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๒ กลยุทธ์ ดังนี้

๔.๑ จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกและการจัดสรรทรัพยากรให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม

๔.๒ จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่

๔.๓ ภาครัฐ ส่งเสริมและรับรองการมี เครือข่ายผู้ประกอบการที่พัก เครือข่ายผู้ประกอบการร้านอาหาร เครือข่ายรถรับส่งในแหล่งท่องเที่ยว

๔.๔ ผู้ประกอบการใช้รูปแบบประชุมร่วมกันในกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว เพื่อได้รับความคิดเห็นจากกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวอื่นๆ ก่อนที่จะส่งผู้แทนไปเข้าร่วมประชุมกับภาครัฐ เพื่อให้ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด

๔.๕ ภาครัฐจัดทำคู่มือชาวบ้าน เพื่อการเสนอนโยบายในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้ครอบคลุมทั้งรูปธรรมและนามธรรม

๔.๖ สร้างองค์ความรู้และความเข้าใจด้านแนวทางการดำเนินการทั้งของภาครัฐและเอกชนและ NGO

๔.๗ จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกสาธารณะกับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่องโดยชุมชนและผู้ประกอบการเป็นผู้มีส่วนร่วมประเมิน

๔.๘ จัดโครงการส่งเสริมเอกชน ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการตลาดอย่างแท้จริง เพื่อเปลี่ยนแนวทางค้าขายให้มาเน้นถึงการค้าแบบยั่งยืน มีกำไรในทางตรง

๔.๙ สร้างเครือข่ายและการร่วมทุนในพื้นที่ โดยให้ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วม ภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนและตัวกลาง

๔.๑๐ ภาครัฐให้ข้อมูลการส่งเสริมท่องเที่ยวในมุมของภาครัฐแก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การแจ้งนโยบายการส่งเสริม ในที่ประชุมหมู่บ้าน ชุมชนประจำเดือน

๔.๑๑ เพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลด้านข้อจำกัดและแนวนโยบายภาครัฐเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่

๔.๑๒ กำหนดแนวทางการปฏิบัติทางด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละภาคส่วนให้ชัดเจน

๕. ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว เมืองคัมภีร์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๓ กลยุทธ์ ดังนี้

๕.๑ สร้างเส้นทางท่องเที่ยว ชม ชิม ช้อป รอบเนินมะปราง ในเส้นทางจาก อ.วังทอง อ.เมืองพิษณุโลก, จ.พิจิตร, จ.เพชรบูรณ์ ที่เข้าถึงได้ง่ายในรูปแบบออนไลน์

๕.๒ ภาครัฐส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยการถ่ายทอดองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์

๕.๓ สร้างเครือข่ายตลาดสินค้าชุมชนออนไลน์เน้นมะปราง

๕.๔ ภาครัฐจัดประกวดสินค้า และมอบแบรนด์ในระดับอำเภอเพื่อเป็นการรับประกันคุณภาพ มีการประเมินทุกปี

๕.๕ จัดอบรมองค์ความรู้ด้านการตลาด กระจายไปในทุกพื้นที่ที่มีผู้ผลิตสินค้าชุมชน

๕.๖ สร้างเครือข่ายให้คำแนะนำและแหล่งกระจายสินค้าออนไลน์

๕.๗ จัดประกวดเครื่องหมายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในระดับอำเภอ และระดับตำบล และนำมาใช้จริงในการประทับตราสินค้าที่มีคุณภาพ

๕.๘ ภาครัฐตั้งเครือข่ายเพื่อประสานให้ความรู้และข้อมูลแนวโน้มกลไกความต้องการผลผลิตตลาดล่วงหน้าแก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อประกอบตัดสินใจ

๕.๙ ชุมชน หรือภาครัฐ ส่งเสริมการจัดทำข้อตกลงระหว่างผู้ผลิตและผู้ค้าส่ง ให้มีการระบุอัตลักษณ์แหล่งกำเนิดผลิตภัณฑ์ในตัวสินค้า

๕.๑๐ ภาครัฐจัดงบประมาณ จัดทำสต็อกเกอร์ โบว์ หรือวัตถุแสดงสัญลักษณ์, แกรนด์สินค้า ในระดับอำเภอเพื่อรับรองติดในผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพ

๕.๑๑ ภาครัฐในท้องถิ่น จัดทำทำเนียบนามผู้ผลิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นเครือข่ายและสร้างสื่อกลางในการจำหน่ายสินค้าชุมชน

๕.๑๒ ส่งเสริมการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ โดยเน้นประหยัดและใช้วัสดุรีไซเคิล หรือวัสดุที่มีในท้องถิ่น

๕.๑๓ ส่งเสริมการทำสินค้าแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถจัดเก็บและส่งจำหน่ายต่างพื้นที่ได้

๖. ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๑ กลยุทธ์ ดังนี้

๖.๑ ส่งเสริมจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้การใช้สื่อออนไลน์ และแอปพลิเคชัน เพื่อการรองรับด้านที่พัก และการนำท่องเที่ยวให้แก่คนในพื้นที่

๖.๒ จัดกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ ในรูปแบบต่างๆ ที่เน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

๖.๓ ขอความร่วมมือหน่วยงานต่างๆ ในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติโดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม

๖.๔ ประชาสัมพันธ์การรับรู้ปฏิทินประเพณีเนินมะปราง ผ่านสื่อออนไลน์และแอปพลิเคชันต่างๆ

๖.๕ ใช้สื่อออนไลน์สร้างเครือข่ายจิตอาสาการนัดหมาย เพื่อให้มีรถรับส่งนักท่องเที่ยวจากตัวจังหวัดมาในพื้นที่เนินมะปราง เช่น โครงการ ๑ คัน หลายคน

๖.๖ ชุมชนจัดแคมเปญหรือกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเป็นระยะ โดยการนัดหมายผ่านแอปพลิเคชันหรือสื่อออนไลน์

- ๖.๗ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมต้องห้ามพลาด ต่อยอดในทุกมิติในแหล่งท่องเที่ยว
- ๖.๘ ปรับใช้การใช้คำสื่อความหมายกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนให้เข้าใจง่าย เช่น “๔ มา เมื่อมาบ้านมุง” มาเช้าถ้า มาปิ่นผา มาคูวิถีชุมชน มาชนของผากเป็นต้น
- ๖.๙ ส่งเสริมการรับรู้และภาพลักษณ์ด้านภูมิทัศน์ที่หาชมได้ยากผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสื่อต่างๆ ของหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งรัฐและเอกชน
- ๖.๑๐ ศึกษา รวบรวม จัดสร้างปฏิทินชุมชน ให้เป็นประเพณีเนินมะปรางครบทุกเดือนในรอบปี
- ๖.๑๑ ส่งเสริมภาคผู้ประกอบการเอกชนเดินทาง ให้มีการจัดเส้นทางเที่ยวอำเภอเนินมะปรางเป็นระยะทุกรอบฤดูท่องเที่ยว
๗. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เมืองคัมภีร์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๒ กลยุทธ์ ดังนี้
- ๗.๑ ส่งเสริมการท่องเที่ยวแนวใหม่ เช่น ผจญภัย พิชิตผา มีการออกเกียรติบัตรให้นักท่องเที่ยวเป็นที่ระลึก เพื่อเสริมแรงจูงใจ
- ๗.๒ สร้างกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะในการใช้สื่อกลางในการติดต่อกับผู้ประกอบการในรูปแบบออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันด้านที่พักในโทรศัพท์มือถือ แก่ผู้ประกอบการ
- ๗.๓ สร้างรูปทูล “ผาหินต้องพิชิต” เส้นทางท่องเที่ยว ที่เชื่อมกับแหล่งหลักในพื้นที่ เช่น เส้นทางเขาค้อทุ่งแสงหลวง รักไทย บ้านมุง ผาวังหมี
- ๗.๔ จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นบูรณาการกับภาคสาธารณสุข เช่น โฮมสเตย์ปลอดภัย ร้านกาแฟไกลโรค ฯลฯ
- ๗.๕ ภาครัฐ จัดแผนงบประมาณ และส่งเสริมให้ใช้สถานที่ราชการที่มีอยู่แล้ว แบ่งพื้นที่เป็นศูนย์ผลิตภัณฑ์บ้านของชุมชน ในพื้นที่รับผิดชอบ
- ๗.๖ หน่วยงานต่างๆ ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน โดยใช้บุคลากรในพื้นที่ ทั้งรูปแบบออนไลน์ และอาสาสมัคร
- ๗.๗ ศึกษาวิจัยเพิ่มเติม เพื่อสร้างและประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ให้ครบทุกฤดูกาล
- ๗.๘ ส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น ในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย
- ๗.๙ จัดของบประมาณจากภาครัฐ เพื่อพัฒนาป้ายสื่อความหมาย สร้างการรับรู้เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่
- ๗.๑๐ ให้ความสำคัญกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะมีส่วนร่วมของชุมชนและนักท่องเที่ยว
- ๗.๑๑ เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของคนเนินมะปรางทั้งในและนอกพื้นที่ ผ่านการสร้างศูนย์หรือเครือข่ายคนรักเนินมะปราง
- ๗.๑๒ เพิ่มบทบาทให้องค์กรความรู้ในชุมชน เช่น สถานศึกษา ท้องถิ่น ร่วมกันเป็นเครือข่ายสร้างผลิตภัณฑ์, สร้างการรับรู้ และสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

๕.๒ การอภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๓ ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของอำเภอเนินมะปราง ทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของอำเภอเนินมะปราง ผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเนินมะปราง และเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง ชุดความรู้ภูมิปัญญานี้เป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์ จากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและไม่ขาดสายเป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์สืบต่อกันมามิได้ขาด เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายในโดยชาวบ้านเอง สอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ระบุว่าภูมิปัญญาเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรมคือปรัชญาแนวทางในการดำเนินชีวิต และในลักษณะที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน ศิลปะ ดนตรี หัตถกรรม และสิ่งอื่นๆซึ่งในสังคมใดที่มีการดำรงอยู่มายาวนานย่อมจะต้องมีภูมิปัญญาด้วยกันทุกสังคม^๑

ส่วนเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง ซึ่งมีความหลากหลายของเส้นทางและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยที่มาของชุดความรู้ได้มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของสุจิตราภรณ์ จุสปาโล ที่พบว่าโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านบากันใหญ่ ตำบลเกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล เพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตความพอเพียงของชาวบ้าน ร่วมกิจกรรมรักษาสันติภาพสิ่งแวดล้อม เช่น เดินชมปะการัง สัมผัสสัตว์หลากหลายชนิด การเลี้ยงสาหร่ายผมนาง ปลุกหญ้าทะเลอาหารพะยูน ปล่อยพันธุ์ปูม้าไข่ สร้างบ้านปลาการ์ตูน ปลุกปะการังเขากวาง เป็นต้น และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และสร้างรายได้จากอาชีพเสริมเรื่องการท่องเที่ยว^๒ และการนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ยังสอดคล้องกับ วัชรภรณ์ จันทร์ขำ พบว่าชุมชนได้ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวขึ้นโดยใช้ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก และกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน^๓

๕.๒.๓ รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมีรูปแบบดังนี้ ๑) มีความแข็งแรง ๒) มีราคาเหมาะสม ๓) สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ๔) ความงาม ๕) ความสะดวกสบาย ๖) วัสดุมีความสอดคล้องตามหน้าที่ใช้สอย ๗) มีความปลอดภัย และ ๘) การขนส่ง ซึ่งสอดคล้องกับ

^๑ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม**, กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๙๐.

^๒ สุจิตราภรณ์ จุสปาโล, “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล”, **รายงานการวิจัย**, (สำนักงานคณะกรรมการอุดมการศึกษา (สกอ.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔).

^๓ วัชรภรณ์ จันทร์ขำ. “ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน”, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗).

รูปนัท แก้วปาน สราวุธ อิศรานุวัฒน์ และจริยา แผลงนอก ที่ทำการศึกษาวิจัยหลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า เป็นการรวมกันขององค์ประกอบในงานออกแบบสร้างสรรค์ทั้งทางด้านศิลปะ วิศวกรรมศาสตร์ การวิเคราะห์พฤติกรรมด้านการตลาด และผลกระทบโดยรวมตั้งแต่การคิด การผลิต จำหน่าย การใช้และเสื่อมสลายในท้ายที่สุด จนมีผู้รวบรวมเป็นหลักการได้แก่ ๑) หน้าที่ใช้สอย (Function) ๒) ความงาม (Aesthetics) ๓) ความสะดวกในการใช้ (Ergonomics) ๔) ความปลอดภัย (Safety) ๕) โครงสร้าง (Construction) ๖) ราคา (Cost) ๗) วัสดุ (Materials) ๘) กรรมวิธีการผลิต (Production) ๙) การซ่อมบำรุงรักษา (Ease of maintenance) ๑๐) การขนส่ง (Transportation) ซึ่งทั้งหมดนี้รวมอยู่ในกระบวนการออกแบบที่มีระบบ และกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน แม้จะมีการเพิ่มความสำคัญในศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเป็นแนวคิดหลัก จนเกิดเป็นทฤษฎีและแนวคิดเฉพาะทางขึ้นที่มีความหลากหลาย แยกเฉพาะเป็นหลายแนวคิด เช่น แนวความคิดในการออกแบบสินค้าที่คำนึงถึงการขนส่ง (Design for transport & flat design) แนวความคิดในการออกแบบด้วยหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Eco-Design) แนวคิดเพื่อผู้พิการและเพื่อส่วนรวม (Design for Disable & Universal Design) แนวความคิดการออกแบบหัตถอุตสาหกรรม (Industrial-Craft) แต่ความเรียบง่ายและวัตถุประสงค์หลักของการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ยังคงเป็นสิ่งพื้นฐานที่สุดที่จะถูกนำมากล่าวและนำไปปรับใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^๔ ซึ่งสอดคล้องกับ **สมจินตนา จิรายุกุล** ที่ทำการศึกษาวิจัยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ บุคคลภายนอกยังไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนมากนัก ขาดสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า ขาดช่องทางการตลาดใหม่ๆ และช่องทางการวางขายสินค้าในโอกาสต่างๆ จากปัญหาเศรษฐกิจโดยรวมไม่ค่อยดี ทำให้ผู้คนซื้อสินค้าน้อยลงคนจะบริโภคสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันมากกว่า ประกอบกับการสนับสนุนจากภาครัฐยังมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง และสถานที่ตั้งของกลุ่มก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจ การพัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์ ที่มีเอกลักษณ์ มีการสื่อสารเรื่องราวลงบนบรรจุภัณฑ์ และมีตราสัญลักษณ์สินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่ม พบว่า ลูกคามีความพึงพอใจ และสามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้า สร้างมูลค่าของสินค้า และยอดขายที่สูงขึ้น^๕

๕.๒.๓ แนวทางการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์สถิติ การวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix เพื่อหา

^๔ รูปนัท แก้วปาน สราวุธ อิศรานุวัฒน์ และจริยา แผลงนอก, “หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์”, **มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓) : หน้า ๑๖๑.

^๕ สมจินตนา จิรายุกุล, “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, **รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี**, ๒๕๕๘, หน้า ๑๕๕-๑๕๗.

แนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และแนวทางการพัฒนาซึ่งได้รับการยืนยันแนวทางจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบว่า สามารถจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนใหม่ จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเป็น ๗ ด้าน ๑๒ กลยุทธ์ ๘๒ แนวทางการพัฒนา

โดยแนวทางการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จะต้องเริ่มพัฒนาโดยใช้แกนบทบาทของ **สามภาคส่วนพัฒนา** คือภาครัฐ เอกชน โดยมีภาคส่วนชุมชนเป็นผู้ร่วมพัฒนาและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ **ภาสกร จวนสง** ได้วิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าล้าง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และมีข้อเสนอแนะต่อภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้มีการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกัน แนวทางการพัฒนามี ๒ แนวทาง คือ การพัฒนาระดับชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน เอกชนและผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เปิดเวทีสาธารณะให้ชุมชนกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่^๒

โดยใช้หลักการของ **การมีส่วนร่วม** บนพื้นฐานหลักธรรม อปริหานิยธรรม ๗ ในการพัฒนางานในขอบข่ายการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนามากที่สุด มีระดับการปฏิบัติต่ำกว่าผลการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ Tourism Resource อันเป็นด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ที่มีค่าเฉลี่ยที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาน้อยที่สุดจากการที่เป็นพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นจุดแข็งสำคัญ สอดคล้องกับการวิจัยของ **สมบุรณ์ ธรรมลังกา**^๓ ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงราย มีปัจจัยสำคัญคือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับการวิจัยของ **บุญพา คำวิเศษณ์** ได้วิจัยเรื่อง ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกลอย อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา พบว่า แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) อยู่ในระดับมากรองลงมา ได้แก่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยวและที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Attractions and

^๒ภาสกร จวนสง, “การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าล้าง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร”, วิทยานิพนธ์การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดิน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๓).

^๓สมบุรณ์ ธรรมลังกา, “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์ภูมิทัศน์ สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๖).

Accommodation) ด้านความพร้อมและความรู้ความเข้าใจของชุมชนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) และด้านกิจกรรมบริการเบ็ดเตล็ด (Amenity) อยู่ในระดับมาก^๕

ทั้งนี้แนวการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถประยุกต์ใช้ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีองค์ประกอบ คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง ได้แก่ อปริยานิยธรรม ๗ กุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ เบญจกัลยาณธรรม ๕ สาราณียธรรม ๖ ภิภูธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔ อิทธิบาท ๔ และเวสาร์ชชกรณธรรม ๕ บูรณาการสอดคล้องกับการจัดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัยเชิงปริมาณ และตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อให้ ธรรมะแกนฐานสำคัญในการกำหนดและสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ประสบผลสำเร็จได้ในทุกมิติ ซึ่งสอดคล้องกับ วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์^๖ ที่ได้ศึกษา การสร้างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา มีการกระจายรายได้และทำให้วัด ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทั้งนี้วัดสามารถจัดกิจกรรม และพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่ทำให้เกิดการพัฒนาจิตใจ และการปลูกจิตสำนึกเชิงอนุรักษ์ต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่ยั่งยืน และเกิดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตวิถีมุขีปัญญาวีถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๕.๓.๑.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานหรือการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งมีความจำเป็นที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องสนับสนุนและเป็นผู้ที่นำข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ไปใช้เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเนินมะปรางอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

^๕บุญพา คำวิเศษณ์, “ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกลอย อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา”, รายงานการวิจัย, (วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๗).

^๖วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์, “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๖๑).

๕.๓.๑.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ บ้านน้ำปาด หมู่ที่ ๒ ตำบลชมพู บ้านมุงเหนือ หมู่ที่ ๑ บ้านลำภาศ หมู่ที่ ๔ บ้านหัวเขา หมู่ที่ ๖ ตำบลบ้านมุง และบ้านผารังหมี หมู่ที่ ๓ ตำบลไทรย้อย อำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถนำชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอนีนะปราง จังหวัดพิษณุโลก ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ร่วมกับแผนปฏิบัติการที่โครงการ OTOP นวัตกรรม ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ดำเนินการไว้แล้ว เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

๕.๓.๑.๓ หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น เพื่อนำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ผลิตจากฝีมือของชาวบ้านในชุมชนเหล่านั้นเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ โดยการจัดการความรู้ ของชุมชน เพื่อที่จะหนุนเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีการสืบทอดภูมิปัญญา และเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

๕.๓.๑.๔ ควรมีการส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบในท้องถิ่นที่กำลังจะขาดแคลนในอนาคต เช่น การปลูกต้นไผ่สำหรับผลิตผลิตภัณฑ์จักสาน การปลูกดอกหญ้าสำหรับทำไม้กวาด เป็นต้น

๕.๓.๑.๕ ควรมีการสร้างเครือข่าย จัดการอบรมพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อ Social Media การสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชัน เสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการสำรองที่พัก เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

๕.๓.๒.๑ ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่ชุมชนในอำเภออื่นของจังหวัดพิษณุโลก ที่มีความแตกต่างทางด้านบริบทชุมชน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้ทราบข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอนั้นๆ และนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันในลักษณะเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต่อไป

๕.๓.๒.๒ ควรศึกษาในประเด็นแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการทำงานด้านยุทธศาสตร์และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนร่วมกัน และสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนต่างๆ ด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

-

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐.

กล้า สมตระกูล. เครือข่ายการเรียนรู้ : ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน การศึกษาชาติ. ๒๗ (๔), (ม.ป.ท., ๒๕๓๖).

จำนง แรกพินิจ. บทบาทของชุมชนกับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

จิรัชญา ภูสุวรรณ. พฤติกรรมการท่องเที่ยวและแบบการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในแหล่งท่องเที่ยวหาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต. เชียงใหม่ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และไพบุลย์ เกียรติโกมล. ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ถวัลย์ มาศจรัส. ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖.

ธรรมบุญ ประจวบเหมาะ. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๓.

ธวัช ปุณโณทก. ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานที่คณะของอาจารย์ปรีชา พิณทองในเสรี พงศพิศ (บรรณาธิการ), ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, ๒๕๓๑.

ธิติমানันท์ พูนจันทร์. วิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี : มปท., ๒๕๕๔.

นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕.

นิคม ชมภูหลง. วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการทำหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ธารอักษร, ๒๕๓๘.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘.

ประยูร ธีรภัทรางกูร. ระบบสารสนเทศ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ประเวศ วะสี. การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น : ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนา, ชนบท. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖.

- ประเสริฐ วิทยารัฐ. “บทบาทของภูมิศาสตร์กับการพัฒนาการท่องเที่ยว”. รายงานสัมมนา, กาญจนบุรี : สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทยร่วมกับวิทยาลัยครูกาญจนบุรี, ๒๕๓๐.
- ปรีชา แดงโรจน์. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร : ไพร์ แอนด์ ไพร์ พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๔.
- พนิตนาฏ ลักณาโฆสิต. “ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ในด้านโภชนาการและการใช้ยาสมุนไพร กลางบ้าน”. ในรายงานการสัมมนาวิชาการทางวัฒนธรรมทางวัฒนธรรม: กรณี **ทักษิณ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๔.
- พะยอม ธรรมบุตร. **เอกสารประกอบการเรียนการสอนการเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๙.
- ยศ สันติสมบัติ. **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
- รัตนะ บัวสนธ์. “บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษากับการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น”, ใน **วารสารการศึกษาแห่งชาติ**, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๔ (เมษายน - พฤษภาคม ๒๕๓๓) : ๖๙.
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. **การท่องเที่ยวยั่งยืน (ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพมหานคร : กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๗.
- วรรณา วงษ์วานิช. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.
- _____. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.
- วิชัย ต้นศิริ. **เครือข่ายการเรียนรู้กับการศึกษาตลอดชีวิต**. การศึกษาแห่งชาติ, ๒๗ (๔), ๒๕๓๖, หน้า ๕.
- วินิจ วีระยางกูร. **การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒.
- วิไลวรรณ ศรีชื่น. **แสวงหาข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านโมบายแอปพลิเคชันมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๕๐.
- สมยศ วัฒนากมลชัย. “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๖.
- สามารถ จันทรสุรีย์. **ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๓,
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ ๒๓ (๒๕๕๑)
- สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. **แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภาการพิมพ์, ๒๕๓๗.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)**. กรุงเทพฯ, ๒๕๖๐.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒.

สุชาดา กิระนันท์. **เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ : ข้อมูลในระบบสารสนเทศ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____. **เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ:ข้อมูลในระบบสารสนเทศ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๔๓.

สุเพชร จิระจกุล. **เรียนรู้ระบบภูมิสารสนเทศด้วยโปรแกรม ArcGIS Desktop 9.2.**, . กรุงเทพมหานคร : บริษัทเออาร์พริ้นติ้ง แมสโปรดักต์ จำกัด, ๒๕๕๑.

เสรี วังสไพจิตร. **จุดหักเหของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขนวนให้เกิดขบวนการนิเวศวิทยาทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔.

_____. **ท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๗.

อรรถพล อสายพันธ์. **มติชนรายวัน ประจำวันอาทิตย์ที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๘**. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๔๘.

อุษาวดี พลพิพัฒน์. **การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในประเทศไทย**. จุลสารการท่องเที่ยว ๒๑,๔ (ตุลาคม-ธันวาคม).

เอกวิทย์ ณ ถลาง. **“คำชี้แจง” ในภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๖.

๑.๒.๒ รายงานการวิจัย

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ. **“ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน”**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.

เถกิงศักดิ์ ชัยชาญ. **“การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”**, รายงานการวิจัย. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖.

บุญพา คำวิเศษณ์. **“ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านวัดเขา ตำบลโคกกลอย อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร”**. รายงานการวิจัย. วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๗.

พรรณี พิมานันธุ์ศรี. **“นวัตกรรมและแนวคิดสร้างสรรค์จากเยาวชนเพื่อการท่องเที่ยววิถีไทย”**. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙.

ภาสกร จวนสง. **“การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าลี่ จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร”**. วิทยานิพนธ์การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๓.

วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์. “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนใน
จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๖๑.

วัชรภรณ์ จันทร์ขำ. “ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

สมจินตนา จิรายุกุล. “การพัฒนาระบบการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบ
ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตธนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **รายงานการวิจัย**.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๘.

สมบูรณ์ ธรรมลังกา. “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น
ฐานในจังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการ
พัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๖.

สุจิตราภรณ์ จุสปาโล. “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่
เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการอุดมการศึกษา .
สกอ.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔.

สุธาสินี บุรีคำพันธุ์. “การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฝ้ายกดอก เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมอาชีพของ
ชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ตำบลเวียงยอง จังหวัดลำพูน”. **รายงานการวิจัย**. สถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๖.

อมรรัตน์ บุญสว่าง. “การผลิตเส้นใยปอเทืองเพื่อใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชุมชน:
กรณีศึกษา กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านไร่แดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา”. **รายงาน
การวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ๒๕๖๐.

๑.๒.๓ บทความ

ฐปนัท แก้วปาน สราวุธ อิศรานูวัฒน์ และจริยา แผลงนอก. “หลักการและแนวคิดในการออกแบบ
ผลิตภัณฑ์”, **มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**. ปีที่ ๒๒ ฉบับ
ที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๑๖๑.

๑.๒.๔ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การท่องเที่ยว แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ. http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/๒๐๒๑/๐๑/๐๖_NS_๐๕.pdf. ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔.

ธีรพงษ์ โสดาศรี. OTOP นวัตกรรมคืออะไร เรียนรู้ภาษาไทยจากสื่อมวลชน. <<https://www.thailandplus.tv/archives/53463>>. ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔.

อภิชาติ โตดิลกเวชช์. กรมการพัฒนาชุมชน. <<https://www.cdd.go.th/category/directors-event/president/page/64>>. ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

I Books

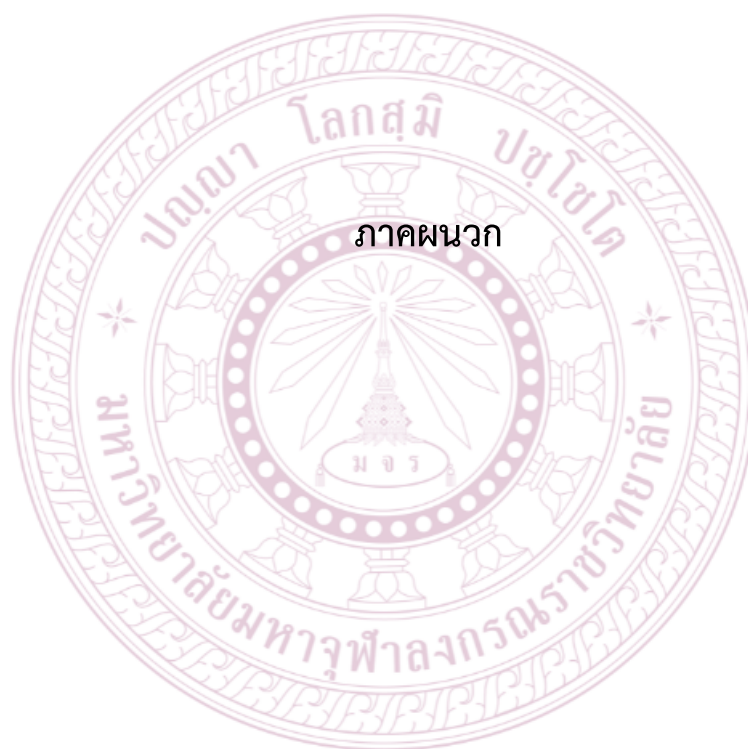
Bolstad, P. **GIS Fundamentals: A first text on Geographic Information Systems, Second Edition. White Bear Lake. MN : Eider Press, 2005.**

Gee, C, Makens, J ;& Choy,D. **The travel industry.** 2nd ed. Van Nostrand Reinhold, New York, 1989.

McIntosh, R.W., and Chorles R.G. **Tourism : Principles, Practices, Philosophies.** New York : Wiley Press, 1986.

McIntosh, Robert W ; Goelder, Charles R ; & Ritchie, J.R. Brent. **Tourism Principles, Practices.** USA : Philosophies, 1995.

ภาคผนวก

ผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
นวัตวิถีสัมภาษณ์ปัญญาวีรยุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง
จังหวัดพิษณุโลก
Inno-Life of Buddhist Wisdom to Sustainable Tourism of
Noenmaprang District Phitsanulok Province.

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๒. สัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้เชี่ยวชาญ โดยมีแนวคำถามในการศึกษาจะมีด้วยกัน ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีอะไรบ้าง

ตอนที่ ๒ ภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการ การส่งเสริม การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อย่างไร

ตอนที่ ๓ ภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการส่งเสริมแหล่งการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อย่างไร

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาและการส่งเสริม การใช้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีอะไรบ้าง

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
 ตำแหน่ง.....
 สัมภาษณ์วันที่เวลา.....น.
 สถานที่.....

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๑ องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีอะไรบ้าง

๑) ด้านการเกษตร

.....

๒) ด้านสิ่งแวดล้อม

.....

๓) ด้านสวัสดิการชุมชน

.....

๓) ด้านศิลปะ หัตถกรรม ดนตรี การละเล่น และวรรณกรรมพื้นบ้านอื่นๆ

.....

ตอนที่ ๒ ภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการ การส่งเสริม การสร้าง ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อย่างไร

๑) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

.....

๒) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

.....

๓) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

.....

๔) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

.....

ตอนที่ ๓ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการการส่งเสริมแหล่งการท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อย่างไร

๑) องค์กรภาครัฐให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

.....

.....

๒) องค์กรภาคเอกชนให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

.....

.....

๓) ชุมชนมีการช่วยเหลือ ส่งเสริม และให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาและการส่งเสริม การใช้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน
คณะผู้วิจัย

นวัตวิถีสู่ภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง
จังหวัดพิษณุโลก

Inno-Life of Buddhist Wisdom to Sustainable Tourism of
Noenmaprang District Phitsanulok Province.

คำชี้แจง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตวิถีสู่ภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และ ๓) เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีประเด็นสนทนา ดังนี้

๑) การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๒) แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓) ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๔) การจัดทำชุดข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ผนวก ข

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

แบบ สท.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 5 กันยายน 2565

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า นายประทีป พ่วงสุข ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีตำบลเนินมะปราง

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน เทศบาลตำบล เนินมะปราง

ที่อยู่ 9/9 หมู่ 4 ต.เนินมะปราง อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก

โทรศัพท์ 099 2901165 โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง นวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็น ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (สุเทพ ดีเยี่ยม), พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง), พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกษรบัว), พระมหาเทวประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย), ฌัญญานี บุญทองคำ และ จุมพต อ่อนทรวง โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☒ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ เมษายน ๒๕๖๕ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕ ซึ่งการนำ ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. ได้มีการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๒. ได้มีการสังเคราะห์เพื่อจัดทำชุดข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๓. ได้มีการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๔. ชุมชนเกิดแนวคิด สร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายประทีป พ่วงสุข)

ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีตำบลเนินมะปราง

ผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรม
ที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุมติประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	- ทราบแนวคิดเกี่ยวกับ นวัตกรรม - ทราบแนวคิดเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น - ทราบแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน - ทราบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว - ทราบแนวคิดและทฤษฎีด้านภูมิสารสนเทศการท่องเที่ยว - ทราบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้	ข้อที่ ๑	ทำให้สามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางและกรอบดำเนินการวิจัยได้
๒. ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	- ทราบถึงการพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก - ทราบถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก	ข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒	- สามารถวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง - สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
๔. การเก็บข้อมูลด้วยการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๐ ท่าน	ประเมินผลการดำเนินงานในการศึกษานวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ที่ผู้วิจัยเสนอ และเพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาดอยู่ให้บริบูรณ์มากยิ่งขึ้น	ข้อที่ ๑ – ข้อที่ ๓	ได้รูปแบบ หลักการ และกระบวนการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๕. รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ คือ ๑. เพื่อพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ๒. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ๓. เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก	ข้อที่ ๑ – ข้อที่ ๓	- ได้รายงานการวิจัยที่มีคุณค่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำไปใช้ประโยชน์ได้ - ได้ชุดองค์ความรู้ที่สามารถเผยแพร่ได้

ผนวก ง
แบบสรุปโครงการ

แบบสรุปโครงการวิจัย (เพื่ออนุมัติจบโครงการวิจัย)
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. สัญญาเลขที่ MCU๖๕๐๑๙

๒. ชื่อโครงการ นวัตกรรมภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๓. หัวหน้าโครงการวิจัย/นักวิจัย พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ, ดร. (สุเทพ ดีเยี่ยม)

หน่วยงานที่สังกัด วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โทรศัพท์ ๐๙๒-๙๙๓-๙๖๕๖

E-mail suthepdee55@gmail.com

๔. ความสำคัญ/ความเป็นมา/ประเด็นปัญหาก่อนการวิจัย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ร่ำรวยด้วยประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติมาช้านานและด้วยกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนให้ผู้คนสามารถเดินทางด้วยความสะดวกรวดเร็วส่งผลต่อการเป็นจุดหมายหมายในการท่องเที่ยวของประชาคมโลกมานับกว่า ๕๐ ปี โดยในปีพ.ศ. ๒๕๖๒ ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวต่างชาติรวมทั้งหมด ๓.๐๖ ล้านล้านบาทโดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในไทย ๓๙.๗๗ ล้านคนคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ ๑๒ ของ GDP ปฏิเสธไม่ได้ว่าการดำรงอยู่ของกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศมาอย่างยาวนาน

ในด้านการส่งเสริมศักยภาพเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในระดับฐานรากนั้น ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ได้กำหนดกรอบด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืนประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้นรวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนมีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการเพื่อตอบสนองต่อโจทย์การพัฒนารองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ^๑

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมา มีการดำเนินการร่วมกันจากหลากหลายหน่วยงานเพื่อ อำนวยความสะดวก สร้างความเชื่อมโยง และกระจาย การท่องเที่ยวออกสู่เมืองรองมากขึ้น รวมถึงมีการ ก่อสร้างเครือข่ายถนนเชื่อมโยงจุดผ่านแดนของ ประเทศเพื่อนบ้านเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวใน ภูมิภาค โดยในปี ๒๕๖๓ มีการดำเนินงานที่สำคัญที่ สนับสนุนการบรรลุเป้าหมาย อาทิ การจัดทำ แผนแม่บทการพัฒนาโครงข่ายทางรถไฟ สนับสนุน เขตเศรษฐกิจพิเศษ การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ ของสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร โครงการพัฒนาเมืองการค้าและการท่องเที่ยวชายแดน ของกรมท่าอากาศยาน และ

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), กรุงเทพฯ, ๒๕๖๐.

โครงการส่งเสริมและ พัฒนาการท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาช่วยในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ เกิดประสิทธิภาพของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม^๒

องค์กรภาครัฐได้มีแนวทางในหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยได้ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรมโดยกำหนดเป้าหมายทั้งในด้านรายได้ความเป็นธรรมการลดความเหลื่อมล้ำที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจโดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์มั่นคงมั่งคั่งยั่งยืนเพื่อสนับสนุนส่งเสริมยกระดับผลิตภัณฑ์และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อให้สามารถจำหน่ายได้และมุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากล

หนึ่งในแนวคิดดังกล่าวของภาครัฐเพื่อสนองเจตน์ดังกล่าวที่พบว่าการพัฒนาชุมชนได้ริเริ่มแนวคิดนวัตกรรมวิถีในการจัดการชุมชนเพื่อให้มีศักยภาพพร้อมรองรับการเป็นเจ้าบ้านที่ดีชวนกันคิดชวนกันทำผลิตสินค้าและบริการรวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูดและมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนเพื่อกระจายรายได้ให้คนในชุมชนอันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๖๑ซึ่งเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและประสบความสำเร็จในบางพื้นที่มาโดยลำดับ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาศึกษาเพื่อหารูปแบบนวัตกรรมวิถีของชุมชนภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลกซึ่งเป็นพื้นที่อำเภอรอยต่อกับจังหวัดพิษณุโลกจังหวัดพิจิตรที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการจนอยู่รอดได้ภายใต้วิกฤตดังกล่าวอีกทั้งบริบทพื้นที่ยังมีความหลากหลายมีทั้งอุทยานแห่งชาติแหล่งท่องเที่ยวและจุดแข็งด้านภูมิปัญญาวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สำคัญอำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลกเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการค้นหาศักยภาพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อสร้างชุดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อสร้างศักยภาพเชื่อมโยงท่องเที่ยวเชิงชุมชนกับเมืองหลักและเมืองรองและศึกษาเพื่อสร้าง application นวัตกรรมวิถีของชุมชนภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอเนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลกเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

๕. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๕.๑ เพื่อพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลก

๕.๒ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๕.๓ เพื่อสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

^๒การท่องเที่ยว แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ < http://nsc.nesdb.go.th/wp-content/uploads/๒๐๒๑/๐๑/๐๖_NS_๐๕.pdf> หน้า ๒๗๒.

๖. ผลการวิจัย/การแก้ปัญหาโดยการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตวิถีสู่ภูมิปัญญาวิถีพุทธสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาสภาพบริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จากเอกสารและการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ทำให้ได้ผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๓ การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ได้ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยสรุปดังนี้

๑) ประวัติความเป็นมาของอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า พื้นที่ของอำเภอนีนมะปรางเดิมเป็นป่าดงดิบที่เต็มไปด้วยต้นไม้และสัตว์ป่า ห่างไกลจากผู้คน แต่จะมีเพียงผู้มีอาชีพนายพรานที่เข้ามาล่าสัตว์และหาของป่า ต่อมาเมื่อกลุ่มคนจากอำเภอนครไทย อำเภอด่านซ้าย และอำเภอลำลูกเกด อพยพย้ายถิ่นฐานเดิมเข้ามาตั้งรกรากบริเวณบ้านชมพู บ้านมุง บ้านวังโพรง บ้านไทรย้อย จากนั้นก็ขยายที่ทำกินไปที่บ้านวังยาง บ้านน้อยชุมขี้เหล็ก และบ้านนีนมะปราง ในที่สุดโดยตัวอำเภอนีนมะปรางเดิมเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ตั้งมาประมาณ ๕๐ ปี

ปัจจุบันอำเภอนีนมะปรางมีเนื้อที่ประมาณ ๑๑,๐๒๙.๕๕ ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอนีนมะปราง สภาพทั่วไปเป็นพื้นที่ราบชายเขา ไม่มีแหล่งต้นน้ำลำธาร ซึ่งในฤดูแล้งมักเกิดการขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภค เป็นพื้นที่ราบชายเขา ร้อยละ ๕๕.๒๓ และเป็นพื้นที่ภูเขา ร้อยละ ๔๔.๗๗ ตารางกิโลเมตร ท้องที่อำเภอนีนมะปราง ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๘ แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลนีนมะปราง เทศบาลตำบลไทรย้อย เทศบาลตำบลบ้านมุง องค์การบริหารส่วนตำบลชมพู องค์การบริหารส่วนตำบลวังโพรง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้อยชุมขี้เหล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลนีนมะปราง และองค์การบริหารส่วนตำบลวังยาง

๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

อำเภอนีนมะปรางเดิมเป็นป่าดงดิบที่เต็มไปด้วยต้นไม้และสัตว์ป่า ห่างไกลจากผู้คน ลักษณะภูมิประเทศประมาณร้อยละ ๔๕ เป็นภูเขาหินปูนอายุกว่า ๓๐๐ ล้านปี มีถ้ำอยู่มากมาย ซึ่งตัวอำเภอยังห่างจากตัวเมืองจังหวัดพิษณุโลกประมาณ ๖๘ กิโลเมตร มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงามน่าสัมผัส เช่น เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทำพล ซึ่งเป็นภูเขาหินปูน มีหน้าผาสูงชันเว้าแหว่งอันเกิดจากการกัดเซาะของน้ำฝนนับหลายล้านปี เกิดเป็นถ้ำต่าง ๆ มากมายทั่วบริเวณ ได้แก่ ถ้ำนเรศวร ถ้ำเรือ ที่มีหินงอกหินย้อยสวยงาม ถ้ำลอด ซึ่งสามารถเดินทะลุไปยังอีกด้านหนึ่งของภูเขาได้ ยังพบซากดึกดำบรรพ์ของหอยและปะการัง เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นท้องทะเลมาก่อน และยังมีภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์รูปมือคนบนเพิงผาหิน และอักษรญี่ปุ่นโบราณสลักบนก้อนหิน พรรณไม้และร่องรอยสัตว์ป่าต่าง ๆ ที่มักพบระหว่างทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ เหมาะแก่การพัฒนาศึกษาเชิงนิเวศ นอกจากนี้ ยังสามารถชมฝูงค้างคาวที่บินออกหากินยามเย็น เป็นสายยาวสวยงามนับล้านตัว ที่บ้านมุงอำเภอนีนมะปราง

ชาวอำเภอนีนมะปรางมีรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมลาว/อีสานกับวัฒนธรรมไทยภาคกลาง ซึ่งมีรูปแบบประเพณีที่น่าสนใจ เช่น ประเพณีการไหว้เจ้าพ่อแสน

เมือง ซึ่งจัดในวันอังคารข้างขึ้นของเดือนแปด ก่อนวันเข้าพรรษา ๑ สัปดาห์ ประเพณีนี้ชาวบ้านเรียกว่า “การเลี้ยงเจ้าบ้าน” ประเพณีการแห่ปราสาทผึ้ง ประเพณีของอำเภอเนินมะปราง ถือว่าการทำบุญด้วยการถวายต้นผึ้ง เป็นบุญกุศลสูงส่ง การทำปราสาทผึ้งมีการพัฒนารูปแบบลวดลายองค์ประกอบให้วิจิตรพิศดารยิ่งขึ้น เพื่อถวายแด่องค์พระพุทธเจ้า ประดับตกแต่งมีทั้งแบบหล่อแกะลาย และแบบตีพิมพ์สมัยใหม่

๓) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ที่สำคัญ ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผ้าทอ ประกอบด้วย ภูมิปัญญาการทอผ้ามัดหมี่ลายขอมะปราง ของชุมชนบ้านผารังหมี ตำบลไทรย้อย มีการทอผ้ามัดหมี่พื้นเมืองลายขอมะปรางที่ต่อยอดความคิดจากสิ่งใกล้ตัวมาเป็นลายผ้าทอที่มีคุณค่าและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ภูมิปัญญาการผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติของหมู่บ้านซำรัง แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งวัสดุธรรมชาติที่ใช้อย้อมสีเส้นใยส่วนใหญ่ ได้มาจากการเก็บรวบรวมวัตถุดิบหรือพันธุ์ไม้ป่าจากที่มีหรือเกิดขึ้นเองในธรรมชาติตามความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถนอมอาหาร ประกอบด้วย ภูมิปัญญาการทำมะม่วงกวนหรือส้มลิ้ม มะม่วงเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวอำเภอเนินมะปรางมานานแล้ว และปลูกกันเป็นจำนวนมาก เมื่อมะม่วงสุก ส่งขายไม่ทันหรือรับประทานไม่ทัน ชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งมีทั้งเด็กและผู้สูงวัยก็จะช่วยกันกวนมะม่วงถนอมอาหาร และส่งขายสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตมะม่วงที่ราคาตกต่ำในขณะนี้ เนื่องจากผลผลิตออกสู่ตลาดมากเกินไป ขณะเดียวกันก็สามารถสร้างงานให้คนในพื้นที่ ภูมิปัญญาการทำซาลาเปาไส้มะม่วง หากมะม่วงเหลือจากการส่งขาย และสุกงอมเต็มที่ ทำได้อย่างดีก็แค่ส้มแผ่นหรือส้มลิ้ม แต่ได้เกิดภูมิปัญญาโดยการนำเนื้อมะม่วงสุกมากวนปรุงรสให้ออกหวาน เพื่อใส่ไปเป็นไส้ในซาลาเปา ส่วนใหญ่จะใช้มะม่วงน้ำดอกไม้เพราะเวลาสุกงอมจะหวานฉ่ำมาก โดยมีกลุ่มแม่บ้านบ้านคลองซำรัง ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง เป็นผู้ผลิต

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อกก มีความสืบเนื่องจากชาวเนินมะปรางส่วนใหญ่ในอดีตอพยพมาจากภาคอีสานและนำภูมิปัญญาการทอเสื่อกก การทำผ้ามัดหมี่มาจากบรรพบุรุษ โดยใช้ต้นกกที่ขึ้นเองตามคลองหนองบึงมาทำเป็นเสื่อกก แต่ปัจจุบันมีการปลูกต้นกกไว้ในแต่ละบ้านด้วย ชุมชนที่มีชื่อเสียงในการทอเสื่อกกคือ ชุมชนบ้านผารังหมี

๔) ผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อำเภอเนินมะปรางมีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ที่ชาวบ้านในอำเภอเนินมะปรางใช้สิ่งที่มีธรรมชาติมอบให้มาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์อันทรงคุณค่าทั้งด้านอาหารและหัตถกรรมที่พร้อมจะให้นักท่องเที่ยวได้ลิ้มลอง ซึ่งมีความหลากหลายตามกลุ่มชุมชนซึ่งมีชาติพันธุ์วรรณนาที่แตกต่างกัน เช่น ผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านน้ำปาด ได้แก่ หมวกสานไม้ไผ่ กล้วยดอกไม้อบเนย โตก พวงกุญแจบ้าน โคมไฟไม้ไผ่ กระเป๋าผ้าดิบไผ่สาน กล้วย ๓ ธตุ น้ำพริกป่า ผาชีดดอกพิบูล และแยมกล้วย ผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านมุงเหนือ ได้แก่ ข้าวหมากน้ำมะม่วงแม่กระต๊อบค่างควา กล้วยเบรคแตกกบเลย ข้าวตากทอดหน้ามะม่วง แหนมพริกป่า พริกป่าคั่วแห้ง มันเบรคไม่อยู่ ไส้กรอกอีสานไรซ์เบอร์รี่ ไม้กวาดเพื่อสุขภาพ และดอกไม้สวรรค์พระประจำวันเกิด

ผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านลำภาด ได้แก่ มะม่วงอบแห้ง มะม่วงหยิกวน น้ำมะม่วงเลมอนเนด แยมมะม่วงสด มะม่วงมันทุกเม็ด เค้กมะม่วงผสมเนื้อมะม่วง ลูกอมมะม่วงกวนสับประรด

ขนมบัวหิมะไส้มะม่วงกวน ขนมไหว้พระจันทร์ไส้มะม่วงกวน และเข็มกลัดที่ระลึกบ้านลำภาศ
ผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม บ้านหัวเขา ได้แก่ ทอผ้าไหมมะม่วงกวน ทอผ้าฝ้ายกวน มะม่วงหิโยเคี้ยว
เพลิน มะม่วงทอดรสลาบ มะม่วงทอดรสตั้มยำ ข้าวเกรียบมะม่วง ส้มแผ่นทองหยิบ ขอสมมะม่วง
สารพัดจิ้ม ถู้งามรักโลก ไม้กวาดทางมะพร้าวแพนซี และมะม่วงเคลือบช็อคโกแลต และผลิตภัณฑ์
OTOP นวัตกรรม บ้านผารังหมี ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวหอมสุตใจ ผ้าทอมัดหมี่ไหมประดิษฐ์ ผ้าฝ้ายทอมือ
ผ้าขาวม้าทอมือ แชมพูสมุนไพร สบู่สมุนไพร เสื่อกล้วยตังเดิม มะม่วงกวน สมุดโน้ตปกผ้าขาวม้า ไม้
กวาดทางมะพร้าว ไช้ร่มมะพร้าว ไช้ร่มมะม่วง กระเป๋าผ้า และปุ๋ยมูลไส้เดือน

๕) เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จากการสำรวจ
ภาคสนามในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางได้มีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำคัญจำนวน ๕ หมู่บ้าน
ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการ OTOP นวัตกรรม ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย สามารถ
นำข้อมูลมาเพื่อจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เช่นกิจกรรม
ท่องเที่ยว “หัวเขา...ผาทำพล ๒ วัน ๑ คืน” มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านหัวเขา ตำบลบ้าน
ม่วง อำเภอเนินมะปราง กิจกรรมท่องเที่ยว “นอนค้างบ้านเรา ไม่เหงาแน่นอน ๒ วัน ๑ คืน” มีจุด
ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านผารังหมี กิจกรรมท่องเที่ยว “มาเที่ยวไพร่ย่อย น้อยกว่านี้ได้ใจ ๓ วัน
๒ คืน” มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านผารังหมี และกิจกรรมท่องเที่ยว “กอดเขา...กอดฉัน...
กอดกันที่บ้านม่วง ๒ วัน ๑ คืน” มีจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่บ้านม่วงเหนือ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้
สัมผัสทั้งความงามของธรรมชาติ วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรม และเข้าร่วมกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์ชุมชน
ร่วมกับชาวบ้าน

๕.๑.๒ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนภายใต้ฐานภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อการเพิ่ม
มูลค่าและการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาด ในกลุ่มนักท่องเที่ยว ในธุรกิจโรงแรม ด้วยการกำหนด
คุณลักษณะเฉพาะของบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านบรรจุภัณฑ์ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ด้านภูมิ
ปัญญา เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้รับบรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุตามที่ต้องการ ใช้งานได้ตรงตามประสงค์
ได้รับตามจำนวนที่ต้องการต่อหน่วยขนส่ง และครอบคลุมรายละเอียดที่จำเป็นในการใช้งานทั้งหมด
รวมทั้งคุณสมบัติและลักษณะพิเศษที่มีความโดดเด่น พบว่า สัดส่วนของผลิตภัณฑ์ที่ควรศึกษาและ
พัฒนาเป็นอันดับแรก คือ กลุ่มชุมชนบ้านใหม่ไทยเจริญ รองลงมาคือ กลุ่มจักรสานบ้านเนินดิน เมื่อ
วิเคราะห์ความต้องการจะพบว่า สิ่งที่ควรพัฒนาได้ในเบื้องต้น คือ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการป้าย
สินค้า โดยคำนึงถึงรูปแบบดังนี้

๑. มีความแข็งแรง คงทน ความพอดี และควบคู่กับการประหยัด
๒. มีราคาขายที่เหมาะสม
๓. ผลิตภัณฑ์ต้องมีหน้าที่ใช้สอยถูกต้องตามเป้าหมาย ที่ตั้งไว้ สามารถตอบสนองความ
ต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสะดวกสบาย
๔. ผลิตภัณฑ์ที่มีความงาม เป็นส่วนที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อ เพราะประทับใจในครั้งแรกที่พบ เช่น สีสันทาสวยงาม สะดุดตา

๕. มีความสะดวกสบายในการใช้งานได้อย่างเหมาะสมกับร่างกายของมนุษย์ที่ใช้งานให้ไม่เกิดความเมื่อยล้าขณะใช้งานในระยะนานๆ

๖. วัสดุมีความสอดคล้องตามหน้าที่ใช้สอย การดูแลรักษา การสั่งซื้อและคงคลัง รวมถึงจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความปลอดภัยต่อผู้ใช้และธรรมชาติ เช่น นำกลับมาใช้ใหม่

๗. มีความปลอดภัย ต้องมีเครื่องหมายเตือน หรือคำอธิบาย ประกอบ

๘. การขนส่งต้องคำนึงถึงการประหยัดค่าขนส่ง ความสะดวกในการขนย้าย ระยะทางและวิธีการ เช่น ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ หรือแม้แต่บรรจุภัณฑ์ ว่าปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดการเสียหายขณะขนส่ง หรือกินเนื้อที่

๕.๑.๓ การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่สำคัญๆ ได้ ๗ ด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ โดยจัดลำดับการนำเสนอตามผลการศึกษาเชิงปริมาณ ที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากเทคนิคการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

๑. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๒ กลยุทธ์ ดังนี้

๑.๑ ส่งเสริมให้ใช้สถานที่ทางศาสนาในชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ

๑.๒ ภาครัฐจัดทำคู่มือชุมชนในการวางแผนเพื่อให้การให้บริการท่องเที่ยวมีคุณภาพและมาตรฐาน โดยมีภาครัฐเป็นตัวกลาง

๑.๓ ภาครัฐใช้เครือข่ายจิตอาสาที่มีอยู่ในการประชาสัมพันธ์การรับรู้ข้อมูลด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

๑.๔ ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน และให้ข้อมูลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยภาครัฐ ในลักษณะเครือข่าย

๑.๕ ภาครัฐเปิดโอกาสให้มีจิตอาสาด้านการประสานงานระหว่างภาคส่วนผู้มีส่วนได้เสียในชุมชน

๑.๖ ภาครัฐเน้นการตัดสินใจด้านนโยบายพัฒนาพื้นที่อย่างยุติธรรม และมีกระบวนการจัดการผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวร่วมกันกับชุมชน

๑.๗ จัดการประชุมร่วมกันของภาครัฐและชุมชนด้านการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเป็นประจำทุกเดือน โดยใช้เวทีประชุมประจำเดือนหมู่บ้าน

๑.๘ ภาครัฐจัดทำคู่มือการขอรับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ เพื่อความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่าย

๑.๙ จัดให้มีอาสาสมัครชุมชนในระดับหมู่บ้าน เพื่อเฝ้าระวังและสื่อสารด้านกฎหมาย ว่าด้วยป่าไม้

๑.๑๐ จัดกิจกรรมสร้างความรับรู้และความเข้าใจ ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในความ รับผิดชอบ และรับผลประโยชน์ร่วมกัน

๑.๑๑ ภาครัฐเน้นตัดสินใจแผนจากผลการประชาคม ลดข้อจำกัด และสนับสนุน งบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในจำนวนที่มากพอ

๑.๑๒ ภาครัฐประชาสัมพันธ์กระบวนการคัดเลือกและตัดสินใจนโยบายการพัฒนาใน พื้นที่ด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่าน สื่อ Social Media

๒. ด้านขีดความสามารถในการรองรับ เมืองประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกล ยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๐ กลยุทธ์ ดังนี้

๒.๑ จัดกิจกรรมรณรงค์จิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยลดการใช้บรรจุ ภัณฑ์ที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ในพื้นที่

๒.๒ ฝึกอบรมการสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือต่างๆ ให้ สามารถนำมาใช้สร้างหมุดเพื่อการนัดหมาย จองที่พัก และประชาสัมพันธ์แก่ผู้ประกอบการ

๒.๓ เน้นการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวปลอดภัย เพื่อตอบโจทย์นักท่องเที่ยวที่ นิยมการผจญภัยปีนผา

๒.๔ ออกแบบจัดทำป้ายสื่อความหมายเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวนำขยะกลับบ้าน เน้นพลาสติกและแยกประเภทขยะเพื่อนำกลับมารีไซเคิล

๒.๕ ภาครัฐในพื้นที่ร่วมมือกับป่าไม้ เพื่อวางแผนจัดงบประมาณซ่อมแซมทางถนน พร้อมทั้งระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ท่องเที่ยวให้พร้อมใ้ใช้อยู่เสมอ

๒.๖ จัดตั้งทีมประสานงานเพื่อพิจารณาโครงการพัฒนาสาธารณูปโภค ระหว่างป่าไม้ องค์กรส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม

๒.๗ พัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยชุมชนมีส่วนร่วม

๒.๘ ส่งเสริมการรับรู้ด้านความปลอดภัยในการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในรูปแบบ คู่มือ แผ่นพับ หรือสื่ออินเตอร์เน็ต

๒.๙ ขยายขอบเขตการขอเพิ่มงบประมาณด้านการรองรับทางสาธารณูปโภคของ ภาครัฐในระดับจังหวัด

๒.๑๐ การสร้างความตระหนักของชุมชนในการรับรู้การจัดการทางสาธารณสุข การ ท่องเที่ยวปลอดภัยแก่ผู้ประกอบการ

๓. ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยวเมืองประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๒ กล ยุทธ์ ดังนี้

๓.๑ จัดฝึกอบรมผู้ประกอบการเพื่อเสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อ การสำรองที่พักในระบบออนไลน์ที่เป็นที่นิยม เช่น Airbnb, Agoda

๓.๒ ออกแบบคู่มือมาตรฐานด้านที่พักค้างคืนและนำเที่ยวที่มีคุณภาพให้กับผู้ประกอบการ

๓.๓ จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้ให้บริการที่มีคุณภาพ มีการประเมินและมอบรางวัลให้แก่ผู้ประกอบการ ผู้นำเที่ยว

๓.๔ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดงบประมาณเพิ่มเติมในการซ่อมแซมเส้นทางทางการท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่นิยมที่ต้องได้รับการสนับสนุน โดยแบ่งตามลำดับความสำคัญ

๓.๕ ท้องถิ่นตั้งงบประมาณติดตั้งระบบไวไฟอินเทอร์เน็ตไร้สายฟรีให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม พร้อมระบบลงทะเบียนที่ต้องเข้าชมสื่อแนะนำแหล่งท่องเที่ยว

๓.๖ จัดทำคู่มือและเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวออนไลน์ เน้นมะปรางห้ามพลาด โดยแบ่งประเภทหลากหลาย ทั้งการผจญภัย วิถีชีวิต ทัศน รับประทานอาหาร ของฝาก

๓.๗ ประสานขอความร่วมมือกับชุมชน ในการสร้างเส้นทางบินอากาศยานไร้คนขับในพื้นที่นอกเขตของป่าไม้

๓.๘ จัดกิจกรรมหรือแคมเปญรณรงค์ส่งเสริมการรับรู้ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว หลังภาวะวิกฤติโควิด ๑๙

๓.๙ จัดทำป้ายสถิติการได้รับวัคซีนครบถ้วนของผู้ให้บริการติดไว้หน้าสถานประกอบการเอกชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยว

๓.๑๐ เน้นการสนับสนุนโดยการอุดหนุนการสร้างป้ายสื่อความหมาย ป้ายเช็คอินชั่วคราวตามแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยให้ชุมชนดูแล (กรณีไม่สามารถสร้างป้ายถาวรในที่ป่าไม้ได้)

๓.๑๑ ส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

๓.๑๒ สร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในเส้นทางก่อนเข้าสู่ตัวแหล่งท่องเที่ยว โดยอาจประสานขอใช้สถานที่ราชการที่มีความเหมาะสมด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน

๔. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๒ กลยุทธ์ ดังนี้

๔.๑ จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกและการจัดสรรทรัพยากรให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม

๔.๒ จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่

๔.๓ ภาครัฐ ส่งเสริมและรับรองการมี เครือข่ายผู้ประกอบการที่พัก เครือข่ายผู้ประกอบการร้านอาหาร เครือข่ายรถรับส่งในแหล่งท่องเที่ยว

๔.๔ ผู้ประกอบการใช้รูปแบบประชุมร่วมกันในกลุ่มการจัดการท่องเที่ยว เพื่อได้รับความคิดเห็นจากกลุ่มการจัดการการท่องเที่ยวอื่นๆ ก่อนที่จะส่งผู้แทนไปเข้าร่วมประชุมกับภาครัฐ เพื่อให้ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด

๔.๕ ภาครัฐจัดทำคู่มือชาวบ้าน เพื่อการเสนอนโยบายในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้ครอบคลุมทั้งรูปธรรมและนามธรรม

๔.๖ สร้างองค์ความรู้และความเข้าใจด้านแนวทางการดำเนินการทั้งของภาครัฐและเอกชนและ NGO

๔.๗ จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกสาธารณะกับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่องโดยชุมชนและผู้ประกอบการเป็นผู้มีส่วนร่วมประเมิน

๔.๘ จัดโครงการส่งเสริมเอกชน ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการตลาดอย่างแท้จริง เพื่อเปลี่ยนแนวทางค้าขายให้มาเน้นถึงการค้าแบบยั่งยืน มีกำไรในทางตรง

๔.๙ สร้างเครือข่ายและการร่วมทุนในพื้นที่ โดยให้ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนและตัวกลาง

๔.๑๐ ภาครัฐให้ข้อมูลการส่งเสริมท่องเที่ยวในมุมของภาครัฐแก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การแจ้งนโยบายการส่งเสริม ในที่ประชุมหมู่บ้าน ชุมชนประจำเดือน

๔.๑๑ เพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลด้านข้อจำกัดและแนวนโยบายภาครัฐเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่

๔.๑๒ กำหนดแนวทางการปฏิบัติทางด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละภาคส่วนให้ชัดเจน

๕. ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว เมืองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๓ กลยุทธ์ ดังนี้

๕.๑ สร้างเส้นทางท่องเที่ยว ชม ชิม ช้อป รอบเนินมะปราง ในเส้นทางจาก อ.วังทอง อ.เมืองพิษณุโลก, จ.พิจิตร, จ.เพชรบูรณ์ ที่เข้าถึงได้ง่ายในรูปแบบออนไลน์

๕.๒ ภาครัฐส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยการถ่ายทอดองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์

๕.๓ สร้างเครือข่ายตลาดสินค้าชุมชนออนไลน์เนินมะปราง

๕.๔ ภาครัฐจัดประกวดสินค้า และมอบแบรนด์ในระดับอำเภอเพื่อเป็นการรับประกันคุณภาพ มีการประเมินทุกปี

๕.๕ จัดอบรมองค์ความรู้ด้านการตลาด กระจายไปในทุกพื้นที่ที่มีผู้ผลิตสินค้าชุมชน

๕.๖ สร้างเครือข่ายให้คำแนะนำและแหล่งกระจายสินค้าออนไลน์

๕.๗ จัดประกวดเครื่องหมายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในระดับอำเภอ และระดับตำบล และนำมาใช้จริงในการประทับตราสินค้าที่มีคุณภาพ

๕.๘ ภาครัฐตั้งเครือข่ายเพื่อประสานให้ความรู้และข้อมูลแนวโน้มกลไกความต้องการผลผลิตตลาดล่วงหน้าแก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อประกอบตัดสินใจ

๕.๙ ชุมชน หรือภาครัฐ ส่งเสริมการจัดทำข้อตกลงระหว่างผู้ผลิตและผู้ค้าส่ง ให้มีการระบุอัตลักษณ์แหล่งกำเนิดผลิตภัณฑ์ในตัวสินค้า

๕.๑๐ ภาครัฐจัดงบอุดหนุน จัดทำสติ๊กเกอร์ บาร์ หรือวัตถุแสดงสัญลักษณ์, แบนด์สินค้า ในระดับอำเภอเพื่อรับรองติดในผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพ

๕.๑๑ ภาครัฐในท้องถิ่น จัดทำทำเนียบนามผู้ผลิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นเครือข่ายและสร้างสื่อกลางในการจำหน่ายสินค้าชุมชน

๕.๑๒ ส่งเสริมการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ โดยเน้นประหยัดและใช้วัสดุรีไซเคิล หรือวัสดุที่มีในท้องถิ่น

๕.๑๓ ส่งเสริมการทำสินค้าแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถจัดเก็บและส่งจำหน่ายต่างพื้นที่ได้

๖. ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว เมืองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๑ กลยุทธ์ ดังนี้

๖.๑ ส่งเสริมจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้การใช้สื่อออนไลน์ และแอปพลิเคชัน เพื่อการรองรับด้านที่พัก และการนำท่องเที่ยวให้แก่คนในพื้นที่

๖.๒ จัดกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ ในรูปแบบต่างๆ ที่เน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

๖.๓ ขอความร่วมมือหน่วยงานต่างๆ ในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติโดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม

๖.๔ ประชาสัมพันธ์การรับรู้ปฏิทินประเพณีเนินมะปราง ผ่านสื่อออนไลน์และแอปพลิเคชันต่างๆ

๖.๕ ใช้สื่อออนไลน์สร้างเครือข่ายจิตอาสาการนัดหมาย เพื่อให้มีรถรับส่งนักท่องเที่ยวจากตัวจังหวัดมาในพื้นที่เนินมะปราง เช่น โครงการ ๑ คัน หลายคน

๖.๖ ชุมชนจัดแคมเปญหรือกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเป็นระยะ โดยการนัดหมายผ่านแอปพลิเคชันหรือสื่อออนไลน์

๖.๗ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมต้องห้ามพลาด ต่อยอดในทุกมิติในแหล่งท่องเที่ยว

๖.๘ ปรับใช้การใช้คำสื่อความหมายกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนให้เข้าใจง่าย เช่น “๔ มา เมื่อมาบ้านมุง” มาเช้าถ้า มาปิ่นผา มาดูวิถีชุมชน มาชนของฝากเป็นต้น

๖.๙ ส่งเสริมการรับรู้และภาพลักษณ์ด้านภูมิทัศน์ที่หาชมได้ยากผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ต และสื่อต่างๆ ของหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งรัฐและเอกชน

๖.๑๐ ศึกษา รวบรวม จัดสร้างปฏิทินชุมชน ให้เป็นประเพณีเนินมะปรางครบทุกเดือนในรอบปี

๖.๑๑ ส่งเสริมภาคผู้ประกอบการเอกชนเดินรถ ให้มีการจัดเส้นทางเที่ยวอำเภอเนินมะปรางเป็นระยะหุกรอบฤดูท่องเที่ยว

๗. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เมืองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑๒ กลยุทธ์ ดังนี้

๗.๑ ส่งเสริมการท่องเที่ยวแนวใหม่ เช่น ผจญภัย พิชิตผา มีการออกเกียรติบัตรให้นักท่องเที่ยวเป็นที่ระลึก เพื่อเสริมแรงจูงใจ

๗.๒ สร้างกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะในการใช้สื่อกลางในการติดต่อกับผู้ประกอบการในรูปแบบออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันด้านที่พักในโทรศัพท์มือถือ แก่ผู้ประกอบการ

๗.๓ สร้างรูป “ผาหินต้องพิชิต” เส้นทางการท่องเที่ยว ที่เชื่อมกับแหล่งหลักในพื้นที่ เช่น เส้นทางเขาค้อทุ่งแสงหลวง รักไทย บ้านมุง ผาเรียง

๗.๔ จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นบูรณาการกับภาคสาธารณสุข เช่น โฮมสเตย์ปลอดภัย ร้านกาแฟไกลโรค ฯลฯ

๗.๕ ภาครัฐ จัดแผนงบประมาณ และส่งเสริมให้ใช้สถานที่ราชการที่มีอยู่แล้ว แบ่งพื้นที่เป็นศูนย์ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของชุมชน ในพื้นที่รับผิดชอบ

๗.๖ หน่วยงานต่างๆ ตั้งทีมงานผู้ประสานงาน โดยใช้บุคลากรในพื้นที่ ทั้งรูปแบบออนไลน์ และอาสาสมัคร

๗.๗ ศึกษาวิจัยเพิ่มเติม เพื่อสร้างและประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ให้ครบทุกฤดูกาล

๗.๘ ส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น ในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

๗.๙ จัดของบประมาณจากภาครัฐ เพื่อพัฒนาป้ายสื่อความหมาย สร้างการรับรู้เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่

๗.๑๐ ให้ความสำคัญกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะมีส่วนร่วมของชุมชนและนักท่องเที่ยว

๗.๑๑ เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งในและนอกพื้นที่ ผ่านการสร้างศูนย์หรือเครือข่ายคนรักชุมชน

๗.๑๒ เพิ่มบทบาทให้องค์กรความรู้ในชุมชน เช่น สถานศึกษา ท้องถิ่น ร่วมกันเป็นเครือข่ายสร้างผลิตภัณฑ์, สร้างการรับรู้ และสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

๘. การเผยแพร่/การประชาสัมพันธ์

จัดทำผลการวิจัยฉบับย่อ จำนวน ๑๐ เล่ม

๙. ภาพประกอบกิจกรรมการวิจัย/การเผยแพร่ผลงานวิจัย

ผนวก จ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๑. พระครูอดุลธรรมสาร (ปัญญุตติ), เจ้าคณะอำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๒. นางสาวปณณสิริ ถนอมมิตร, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก
๓. นางสุทธิรักษ์ อัจจงค์, พัฒนาการอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๔. นางสาวมลิ เกตุศรีบุรินทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก
๕. นายบุญชนะ คลองภูเขียว, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๖. นางสาวธนกร น้อยพันธ์, ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๗. นายพงศกร พิพัฒน์เดชา, ปลัดเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๘. นายวรชัย เทียงไธสง, กำนันตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๙. นายมานพ สังข์เทศ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘ บ้านเผ่าไทย ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๑๐. นายชัยวัฒน์ กะถิ่นทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๑ บ้านร่มเกล้า ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการให้สัมภาษณ์

๑. นายพิษณุชัย ทรงพุฒิ, ผู้ก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มคนรักเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๒. นายธงชัย ปัญญาคำ, ประธานกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนบ้านใหม่ชัยเจริญ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๓. นางนิธิญา บุญสว่าง, ผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาหมุง (หัวเขา) ตำบลนาหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๔. นางสุภัทร จักขุศรี, ผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านวังขอนเหนือ (นีน้าถ้ำลอด) ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๕. นายเนิน ทั้งทอง, ผู้ประกอบกิจการโฮมสเตย์บ้านวังขอนเหนือ (ถ้ำลอด) ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๖. นางศิริขวัญ ทองเชื้อ, ผู้ประกอบกิจการโฮมสเตย์บ้านรักไทย (วิวแคมป์ขุนเขา) ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๗. นางสาวศศิธร ชมภูมี, ผู้ประกอบการนำเที่ยวชุมชนบ้านผาธงหมี่ หมู่ ๓ ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
๘. นายสายทอง ทาสี, ผู้ประกอบการนำเที่ยวชุมชนบ้านนาหมุง หมู่ ๕ ตำบลนาหมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๙. พระครูสุภัทรกิจวิบูลย์ (สุทิน) เจ้าคณะตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑๐. นายทวี กมลรัตน์ ผู้ใหญ่บ้านใหม่ชัยเจริญ หมู่ ๔ ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑๑. นายเรวัตร สุขอักษร ผู้ใหญ่บ้านผารังหมี หมู่ ๓ ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑๒. นายประสิทธิ์ หมื่นพหล กรรมการหมู่บ้านผารังหมี หมู่ ๓ ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑๓. นางปนัดดา นาประจัต ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสาน หมู่ ๕ บ้านเนินดิน ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑๔. นางพันธ์ทอง หมื่นพหล ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้ามัดหมี่ บ้านผารังหมี ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑๕. นางอรุณี ดีเยี่ยม ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านน้อยซุ้มขี้เหล็ก อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑๖. นางสาวชกร พุทธคุณ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก

๑๗. นายอธิวัฒน์ ฉัตรกมลธรรม นักพัฒนาฯ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพิษณุโลก (ผู้ประสานงานพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก)

๑๘. นายศุภกิจ ชันทอง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๑๙. นายภูริน กสิณฤกษ์ นักวิชาการวัฒนธรรมผู้ประสานงานประจำอำเภอเนินมะปราง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก

๒๐. นางปณณกร รุ่งอินทร์ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สาธารณสุขอำเภอเนินมะปราง

๒๑. นายทวีศักดิ์ ล่อกา ปลัดอำเภอเนินมะปราง

๒๒. ร้อยตรีแจ่ม มีบุญ รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๒๓. นายสุริยันต์ ชัยพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๒๔. นายสาทิติ วงษ์ตะวัน เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถ้ำผาท่าพล อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก